

Sosiaalinen tilanne Euroopan unionissa

2004
Yleiskatsaus

Euroopan komissio

Johdanto

Vuodesta 2000 lähtien vuosittain julkaistussa sosiaalista tilannetta koskevassa raportissa luodaan yleiskatsaus sosiaalisiin kysymyksiin Euroopan unionissa sosiaalipolitiikan kehittämisen taustaksi ja seurataan osaltaan kehitystä sosiaalisissa kysymyksissä jäsenvaltioissa. Lisäksi raportissa luodaan yhteyksiä muihin komission julkaisuihin, joita ovat esimerkiksi "Employment in Europe", "Industrial Relations in Europe" ja "Gender Equality Report".

Tämän raportin erikoispiirre on, että siihen on koottu yhdenmukaista kvantitatiivista tietoa ja yleistä mielipidettä koskevia kvalitatiivisia tutkimustuloksia. Näin se on viiteasiakirja, jossa Euroopassa asuvien käsitykset ja asenteet liitetään sosiaalisesta tilanteesta saatuun yleiskuvaan.

Tänä vuonna raportissa pyritään luomaan kuva laajentuneen unionin sosiaalisesta ulottuvuudesta tarkastelemalla sekä kehittymässä olevia sosiaalisia suuntauksia ja esiin nousevia poliittisia haasteita.

Stavros Dimas
Komission jäsen
Työllisyys ja sosiaaliasiat

Joaquín Almunia
Komission jäsen
Talous- ja rahapolitiikka

Sisällysluettelo

1	Sosiaalinen tilanne 25 jäsenvaltion Euroopan unionissa	6
2	Väestökehitys laajentuneessa Euroopan unionissa	8
3	Sosioekonomiset suuntaukset, elinolot ja henkilö pääoman kehittyminen	11
4	Sosiaalinen suojelu ja sosiaalinen osallisuus	16
5	Euroopan sosiaalinen toimintaohjelma 25 jäsenvaltion EU:ssa	22
Liitteet:		25
1	Tilastolliset muotokuvat	26
	Väestön ikääntyminen	26
	Muuttoliike ja turvapaikanhaku	27
	Koulutus ja sen tulokset	28
	Elinikäinen oppiminen	29
	Työllisyys	30
	Työttömyys	31
	Sosiaalisen suojelun menot ja tulot	32
	Sosiaalietuudet	33
	Työvoimapolitiikan menot	34
	Tulonjako	35
	Pienituloiset kotitaloudet	36
	Työttömät kotitaloudet ja pienet tulot	37
	Naisten ja miesten osallistuminen päätöksentekoon	38
	Naisten ja miesten ansiotulot	39
	Elinajanodote ja terveen elinajan odote	40
	Tapaturmat ja työhön liittyvät terveysongelmat	41
2	Sosiaaliset avainindikaattorit kustakin maantieteellis-poliittisesta yksiköstä	42
3	Symbolit, maakoodit ja maaryhmät sekä muut lyhenteet	45

Johdanto

Tämä lyhennetty versio viidennestä vuosittaisesta raportista 'Sosiaalinen tilanne Euroopan unionissa' sisältää yleiskatsauksen sosiaaliseen ja taloudelliseen kehitykseen Euroopassa. Laajentuneen unionin sosiaalisia kysymyksiä – sekä kehityksessä olevia sosiaalisia suuntauksia että esiin nousevia poliittisia haasteita – tarkastellaan tosiasioiden ja lukujen pohjalta. Tämän yleiskatsauksen lopussa on tilastollisia kuvauksia Euroopan Unionin sosiaalipolitiikan pääaloilta, joita ovat väestö; koulutus; työmarkkinat; sosiaalinen suojele; tulot, köyhyys ja sosiaalinen syrjäytyminen, sukupuolten tasa-arvo sekä terveys ja turvallisuus.

1. Sosiaalinen tilanne 25 jäsenvaltion Euroopan unionissa

Laajentumisen myötä sosiaaliset olot ovat muuttuneet moninaisemmiksi Euroopan unionissa ja politiikkaan kohdistuvat haasteet ovat lisääntyneet. Samalla kuitenkin laajentunut unioni tarjoaa jäsenvaltioille uusia mahdollisuuksia talouskasvuun ja täten haasteista selviämiseen.

Laajentuminen kasvatti EU:n väestöä 20 % yli 450 miljoonaan henkeen mutta lisäsi sen BKT:tä vain 4,5 %. Näin sosioekonomiset erot unionissa kasvavat – muutokset tulevat olemaan tuntuvia, eikä haasteita pitäisi aliarvioida. Erot useimpien 15 vanhan jäsenvaltion ja uusien jäsenvaltioiden sosiaalisessa tilanteessa ovat suuret monilla aloilla, kuten raportissa kerrotaan. Mutta lähempi tarkastelu osoittaa, että erot ovat pikemminkin määrällisiä kuin laadullisia.

1.1 Väestönkehitys: ikääntymisongelma ei poistu

Laajentumisen jälkeen lähes kolme neljäsosaa unionin väestöstä asuu kuudessa jäsenvaltiossa – Saksassa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa, Ranskassa, Italiassa, Puolassa ja Espanjassa – ja viimeinen neljännes jakaantuu lopuille 19 jäsenvaltiolle, joiden väestö on vähäinen tai hyvin vähäinen.

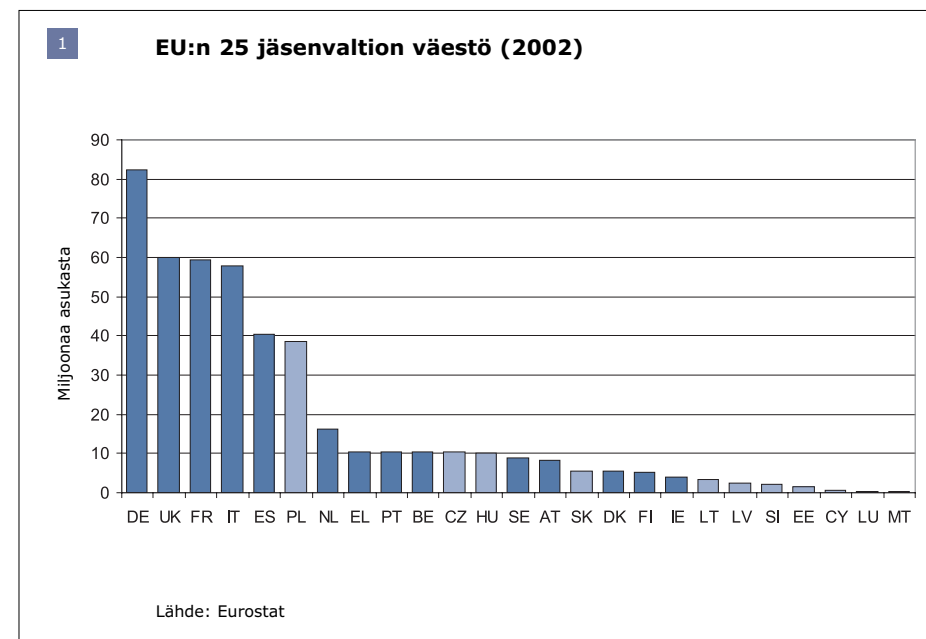
Laajentuneellekin unionille on ominaista ikääntymisen kiihtyminen alle kymmenessä vuodessa...

Uusien jäsenvaltioiden väestö on tällä hetkellä hieman nuorempaa kuin 15 vanhan jäsenvaltion väestö. Laajentuminen ei ole kuitenkaan muuttanut Euroopan unionin demografista kehitystä. Koska syntyvyys on laskenut jyrkästi monissa uusissa jäsenvaltioissa viimeisten 15 vuoden aikana, lyhytkestoinen ja vähäinen väestön nuoreminen väistyy pian entistä voimakkaamman ikääntymisen tieltä. Unionia odottaa siis yhä tulevaisuus, jossa väestö ikääntyy ja vähenee nopeasti.

Elinajanodote laski monissa uusissa jäsenvaltioissa siirtymäkauden alkuaikoina, ja se on pienestä paranemisesta huolimatta yhä selvästi alle EU:n keskiarvon. Siinä näkyy – erityisesti miesten – korkeampi kuolleisuus kaikissa ikäryhmissä näissä maissa. Talouskasvu ja elintason asteittainen kohoaminen voisivat merkittävästi auttaa lievittämään siirtymäkauden alkuaikojen negatiivista vaikutusta kuolleisuuteen ja saattamaan eliniän 15 vanhan jäsenvaltion tasolle.

...sillä syntyvyys on ollut uusissa jäsenvaltioissa alhainen yli kymmenen vuotta.

EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa syntyvyys on alle 1,4 vain kolmessa eteläisessä jäsenvaltiossa, kun 10 uudesta jäsenvaltiosta syntyvyys on seitsemässä 1,3 tai sen alle. Kun tarkastellaan kaikkia 25:tä jäsenvaltiota, lähes puolessa niistä on hyvin alhainen syntyvyys, mutta siihen vaikuttavat syyt vaihtelevat jäsenvaltioittain. Näyttäisi siis olevan entistäkin vahvempia perusteita pyrkiä työ- ja perhe-elämän yhteensovittamiseen unionin sosiaalipolitiikassa.

Muuttoliike unionin sisällä idästä länteen jäänee vähäiseksi...

Muuttoliikkeen määrä ja merkitys on kasvanut huomattavasti viime vuosikymmenen aikana. Muuttoliike lisääntyi selvästi kaikkiin 15 vanhaan jäsenvaltioon 1990-luvulla, ja monissa niistä kirjattiin historiallisesti merkittävä nettomaahanmuutto.

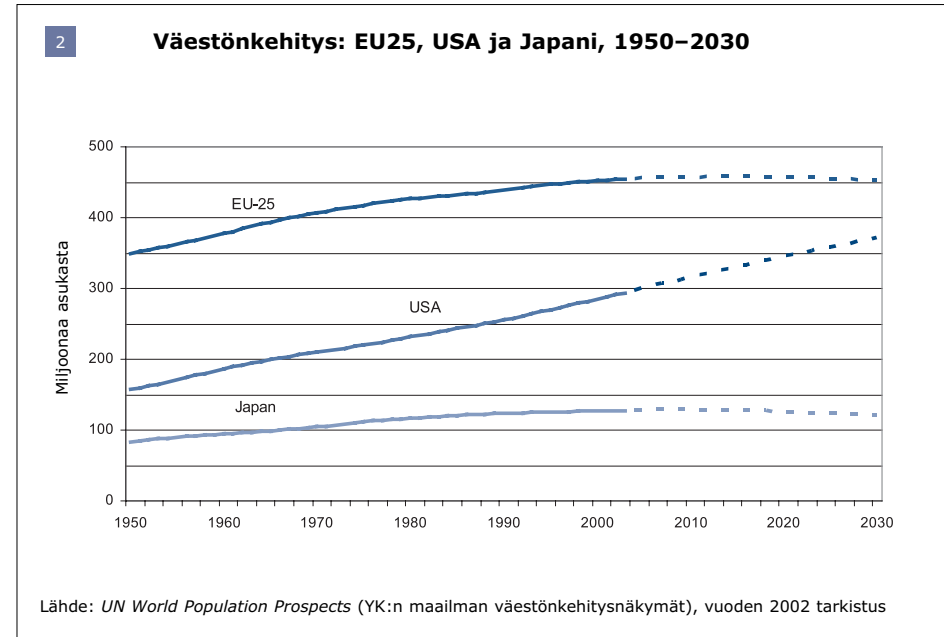
Tilanne monissa uusissa jäsenvaltioissa oli varsin erilainen, koska muuttoliike länteen kasvoi. Joissain Baltian maissa väestönkasvu kääntyi negatiiviseksi maastamuuton vuoksi. On kuitenkin tärkeää huomata, että muuttoliike on saanut merkittäviä uusia muotoja viimeisen kymmenen vuoden aikana Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa. Monet niistä ovat vähitellen muuttuneet maastamuuttomaista muuttovirraltaan kaksisuuntaisiksi maiksi tai – joissain tapauksissa – etupäässä maahanmuuttajia vastaanottaviksi maiksi. Koska taloustilanne ja työolot kohenevat uusissa jäsenvaltioissa ja väestö ikääntyy, muuttoliike 15 vanhaan jäsenvaltioon tulee vähemmän todennäköiseksi.

...mutta muuttoliike unioniin, myös uusiin KIE-jäsenvaltioihin,¹ lisääntynee...

Useimpien uusien jäsenvaltioiden muuttotase on positiivinen. Muuttotappiota kirjattiin vuonna 2002² ainoastaan Puolassa (-0,03 %), Liettuassa (-0,06 %) ja Latviassa (-0,08 %). Laajentumisen jälkeen suuri osa EU:n maaukoroajoista sijaitsee uusissa jäsenvaltioissa. Keski- ja Itä-Euroopan jäsenvaltioista voi tulla yhä enemmän maahanmuuttovaltioita. Historialliset yhteydet idempänä sijaitseviin maastamuuttomaihin voivat hyvinkin tukea tätä prosessia. On yhä välttämättömämpää pyrkiä myös yhteisön tasolla hallitsemaan ennakoivasti muuttopaineita ja integroimaan unionin ulkopuoliset siirtotyöläiset osaksi yhteiskuntaa.

...EU:n väestönkasvu – toisin kuin Yhdysvaltain – kuitenkin pysähtyy ja kääntyy laskuun.

Ero Yhdysvaltain ja EU:n väestökehityksessä, joka johtuu syntyvyyden kasvusta ja maahanmuuton lisääntymisestä Yhdysvalloissa, tulee kasvamaan. EU:n väestö lakkaa kasvamasta ja alkaa vähentyä, ja vanhusten huoltosuhde huononee nopeasti, kun taas Yhdysvaltain väestö ja työvoima jatkavat kasvuaan. Samalla kuitenkin Japanin väestö ikääntyy ja pienenee Euroopan väestöä nopeammin. Näillä eroilla on merkittäviä taloudellisia ja strategisia vaikutuksia keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä.

1.2 Talouden ja työllisyyden suuntaukset: kestävään nousukauteen valmistautuminen

Taluskasvu hupeni viimeisen kolmen vuoden aikana lähes puoleen 1990-luvun puolivälistä ja lopusta. Kuten Euroopan komission raportti "Employment in Europe 2003" ("Työllisyys Euroopassa 2003") osoitti, työpaikkoja oli luotu runsaasti usean vuoden ajan, minkä ansiosta työllisyysaste kohosi 64,3 prosenttiin vuonna 2002, mutta työllisyyden kasvu pysähtyi vuoden 2003 alussa, ja vuosina 2004–2005 työllisyyden odotetaan kasvavan vain hitaasti. Vaikka uusien jäsenvaltioiden tilanne vaihtelee jonkin verran, yleinen työllisyysaste on niissä alhaisempi kuin EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa.³ Tätä taustaa vasten työllisyyden on voimakkaammin tuettava Euroopan kasvua vuoden 2000 jälkeen asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Työllisyysasteet ovat tätä nykyä vielä liian alaiset, ja jäsenvaltioilta vaaditaan lisätoimia.⁴ Vuodeksi 2010 asetettu tavoite 70 prosentin työllisyysasteesta on yhä realistinen, jos talous kääntyy yhtä vahvaan kasvuun kuin 1990-luvun lopussa. Tämä kokonaisuudessaan epätydyttävä tilanne selittyy lähinnä työmarkkinoita vaivaavilla rakenteellisilla esteillä ja iäkkäämpien työntekijöiden liian alhaisella työllisyysasteella.⁵

1 Uudet KIE-jäsenvaltiot = uudet Keski- ja Itä-Euroopan jäsenvaltiot.

2 Eurostatin alustavia tietoja. Muuttovoitto on paljon suurempi Kyproksella (0,97 %) ja Maltalla (0,48 %), joissa muuttoliike on samankaltaista kuin Välimeren alueen vanhoissa jäsenvaltioissa.

3 Euroopan komissio: "Edistyminen työllisyyspolitiikkaa koskevien yhteisten arviointiasiakirjojen toteuttamisessa liittymässä olevissa maissa", KOM(2003) 663 lopullinen, sekä valmisteluasiakirja SEC(2003) 1361, marraskuu 2003.

4 Wim Kokin johtaman työllisyystyöryhmän raportti "Jobs, Jobs, Jobs – Creating more employment in Europe", marraskuu 2003; ks. myös yhteisen työllisyysraportin luonnos KOM(2004) 24 lopullinen, 24.1.2004.

5 Euroopan komissio: Lissabonin strategian edistyminen – Uudistuksia laajentuneen unionin tueksi, KOM(2004) 29.

Vaikka EU:n 15 vanhan jäsenvaltion työttömyys lisääntyikin melko vähän, työttömyysaste – 8 % marraskuussa 2003 – on kuitenkin Yhdysvaltoihin ja Japaniin verrattuna melko korkea. Samaan aikaan pitkäaikaistyöttömyys oli 3 % ja hieman tätä korkeampi naisten osalta. Uusissa jäsenvaltioissa työttömyysaste oli 15 % ja pitkäaikaistyöttömyys lähes 8 %, naisilla hieman korkeampi.

Toisin kuin Yhdysvalloissa keskimääräinen tuottavuuden kasvu työntekijää kohti on EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa hidastunut 1990-luvulta lähtien ja on tällä hetkellä noin 1 % vuodessa. Yleinen tuottavuus on uusissa jäsenvaltioissa tuntuvasti EU:n tuottavuutta alhaisempi – keskimäärin noin puolet EU:n tasosta – mutta vuotuinen tuottavuuden kasvu on viime aikoina lähestynyt neljää prosenttia.

Vuoden 2003 ensimmäisen puoliskon epävarmuuden jälkeen on nähtävissä elpymisen merkkejä...

Euroalueen ja EU:n taloudet saavuttivat aallonpohjan vuoden 2003 ensimmäisellä puoliskolla ja kääntyivät nousuun toisella puoliskolla. Koko vuoden keskimääräiseksi kasvuksi arvioidaan 0,4 % euroalueella ja 0,8 % koko EU:ssa. Elpyminen saa tänä vuonna lisäpontta maailmanlaajuisen kasvun ja kaupan edetessä vauhdikkaasti sekä kotimaisten tuottajien ja kuluttajien luottamuksen palatessa. Keskimääräisen kasvun ennustetaan vuonna 2004 kohoavan euroalueella 1,7 %:iin ja koko EU:ssa 2 %:iin ja saavuttavan vuonna 2005 lakipisteen 2,4 %.

...mutta elpymisen ja vahvistumisen täysimittainen hyödyntäminen edellyttää päättäväistä tarttumista uusiin sosiaalisiin ja talousuudistuksiin.

Kansainvälisen kysynnän ulkoa tulevan elvytysvaikutuksen ohella elpymisen päätekijöitä ovat suopeat makrotalouspolitiikan olosuhteet, alhaisen inflaation jatkuminen, elpymistä tukevat rahoitusolot ja edistymisen rakenneuudistuksissa.

Elpymisen tukipylväänä on investointimenojen lisääntyminen, jota tukee yksityiskulutuksen hieman hitaampi lisääntyminen. Vaikka taloudellisen toimeliaisuuden ennustetaan näin lisääntyvän, pitkään jatkunut laskusuhdanne haittaa jatkossakin työmarkkinoiden suorituskykyä.

Työllisyyden kasvun odotetaan olevan 0,3 % vuonna 2004 ja hieman enemmän, 0,9 %, vuonna 2005. Ikääntymiseen liittyvien rahoituspainoiden muuttuessa yhä suuremmiksi on tärkeää valmistautua väestön ikääntymisen vaikutuksiin tulevina vuosina ennen kuin demografisen muutoksen päävaikutus alkaa tuntua.

2. Väestökehitys laajentuneessa Euroopan unionissa

Euroopan unioni sai 74 miljoonaa uutta kansalaista

Uusien jäsenvaltioiden arvioitu väkiluku 1. tammikuuta 2003 oli 74,3 miljoonaa henkeä, kun EU:n 15 vanhan jäsenvaltion väkiluku oli niukasti alle 379 miljoonaa. Laajentuminen lisäsi Euroopan unionin väkilukua lähes 20 % yli 453 miljoonaan asukkaaseen.

Laajentunut unioni on maailman kolmanneksi väekäin maantieteellinen yksikkö.

Laajentumisen myötä EU:ssa asuvien osuus maailman 6,3 miljardista asukkaasta kohosi 6,1 %:sta 7,2 %:iin. Näin unionista tuli kolmanneksi väekäin poliittinen yksikkö Kiinan (lähes 1,3 miljardia asukasta vuoden 2003 puolivälissä) ja Intian (1,1 miljardia) jälkeen mutta 55 % Yhdysvaltoja (292 miljoonaa) suurempana ja 3,5 kertaa Japanin (128 miljoonaa) kokoisena.

Laajentuneessa EU:ssa asuvien prosenttiosuus maailman väestöstä laski kuitenkin koko 1900-luvun ja laskee myös tulevana vuosikymmeninä kehitysmaiden nopean väestönkasvun vuoksi. Laajentuneen EU:n ennustetaan muodostavan alle 6 % maailman väestöstä vuoteen 2030 mennessä.

Väestönkasvu 25 jäsenvaltion EU:ssa hidastuu progressiivisesti seuraavan vuosikymmenen aikana, kunnes väestö alkaa vähentyä.

Muuttovoitto on ollut tärkein väestönkasvua ylläpitävä tekijä EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa viimeisen vuosikymmenen aikana, jolloin luonnollinen kasvu hidastui. Uusissa KIE-jäsenvaltioissa – joiden väestö kasvoi yhtämittaisesti sotien jälkeisen ajan 1980-luvun puoliväliin saakka – väestönkasvu pysähtyi 1990-luvulla. Joissain tapauksissa väestönkasvu kääntyi jopa negatiiviseksi maastamuuton, syntyvyyden jyrkän alenemisen ja kuolevuuden äkillisen nousun yhteisvaikutuksesta. Kyproksen ja Maltan väestönkasvu on sitä vastoin ollut melko huomattavaa (Kyproksella 15,5 % ja Maltalla 9,4 % vuosina 1993–2003).

Väestön ikääntyminen on keskeinen haaste myös 25 jäsenvaltion EU:lle

Väestön ikääntyminen tunnustettiin keskeiseksi haasteeksi 15 jäsenvaltion EU:ssa, ja näin on myös laajentumisen jälkeen. Vaikka useimpien uusien jäsenvaltioiden väestö on suhteessa nuorempaa 1970- ja 1980-lukujen korkeamman syntyvyyden ja alhaisemman elinajanodotteen vuoksi, tämä nuorennusvaikutus on vähäinen ja tilapäinen. Pitkällä aikavälillä laajentuminen todennäköisesti jouduttaa EU:n ikääntymistä, sillä useimmissa uusissa jäsenvaltioissa syntyvyys on jo nyt hyvin alhainen.

6 Lähde: "First results of the demographic data collection for 2002 in Europe", Eurostat Statistics in focus, Theme 3, 20/2003.

7 Arvioitaessa maailman, Kiinan, Intian, USA:n ja Japanin väestöä vuoden 2003 puolivälissä on lähteenä käytetty julkaisua "2003 World Population Data Sheet", Population Reference Bureau.

Väestönkasvu: syntyvyyden, kuolleisuuden ja muuttovirtojen vaikutus.

Viime vuosikymmeninä EU:n väestönkasvuun ovat vaikuttaneet alhainen syntyvyys, pitkäikäisyyden jatkuva yleistyminen ja lisääntynyt muutto unioniin.

Syntyvyyden kehitys: vähemmän lapsia...

Syntyvyys on EU:ssa usean vuosikymmenen ajan ollut selvästi alle uusiutumistason (2,1), ja laajentuminen vahvistaa tätä suuntausta. Uusista jäsenvaltioista vain Kypros (1,57 lasta naista kohti⁸) ja Malta (1,51) ovat hieman EU:n 15 vanhan jäsenvaltion keskiarvon (1,47) yläpuolella, kun taas muiden uusien jäsenvaltioiden syntyvyys on 1,4 tai alle. Kun tarkastellaan EU:n 25:tä jäsenvaltiota, syntyvyys on ollut 30 % uusiutumistason alapuolella vuodesta 1995.

Irlannin ohella Ranska (1,88) – joka on äskettäin onnistunut lisäämään syntyvyyttä – Alankomaat (1,73) ja jotkin Pohjoismaat (Tanska (1,73) ja Suomi (1,72)) ovat tärkein poikkeus alhaiseen tai erittäin alhaiseen syntyvyyteen, mikä on ominaista muille jäsenvaltioille.

Useimmat tutkijat päättävät, että maiden väliset erot liittyvät sosioekonomisessa ympäristössä, kulttuurissa ja erityisesti politiikassa vallitsevien kansallisten erojen yhdistelmään. Useimmilla korkean syntyvyyden jäsenvaltioilla onkin kehittyneet toimintalinjat ja etuudet, joilla tuetaan ja helpotetaan perheen perustamista sekä lasten hankkimista ja kasvattamista.

...ja iäkkäämpinä.

Lasten hankkimisen lykkääminen on yleinen suuntaus, mutta EU:n 15 vanhan jäsenvaltion ja uusien jäsenvaltioiden välillä on merkittäviä eroja lasten hankkimisen *ajoittamisessa*. Euroopan itäosissa säilyi vuosisatoja vallinnut suuntaus avioitua ja hankkia lapsia varhain, kun Euroopan länsiosissa oli siirrytty avioitumaan iäkkäämpänä, mikä merkitsi myös luonnollisen lastenhankkimisajanjakson lykkääntymistä. Viimeisimmät tiedot osoittavat, että ensimmäisen lapsen keskimääräinen hankkimisikä on noussut uusissa jäsenvaltioissa 24:stä 26 vuoteen, mutta se on silti alhaisempi kuin EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa, jossa se vaihtelee 26:sta 29 vuoteen.

Lasten hankkiminen iäkkäämpänä tuo mukanaan merkittäviä terveysvaikutuksia. Lasten hankkimisen siirtyminen jatkuvasti myöhemmäksi on lisännyt voimakkaasti lapsettomuushoitosten määrää ja huolta myöhäiseen raskauteen liittyvistä äidille ja lapselle aiheutuvista terveysriskeistä. Lisäksi tahaton lapsettomuus on selvästi lisääntymässä Euroopassa, sillä tuonnemmaksi lykätty lapsen hankinta ei monissa tapauksissa enää onnistukaan.

Elinajanodote pitenee...

Vuosina 1960–2001 keskimääräinen elinajanodote syntymähetkellä EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa kohosi 70,1:stä 78,5 vuoteen (67,4:stä 75,5 vuoteen miehillä ja 72,9:stä 81,6 vuoteen naisilla). Yleisesti oletetaan, että elinajanodotteen kohoaminen 1900-luvun loppuvaiheessa johtui elämäntyylin muuttumisesta, johon liittyi elinolojen paraneminen ja lääketieteen kehityksen tuominen suurten väestönsien ulottuville julkisten terveyden huoltojärjestelmien avulla.

...mutta vähemmän Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa kuin EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa.

Kun tarkastellaan kuolleisuus- ja elinikäsuuntauksia, Malta ja Kypros ovat pääpiirteissään EU:n 15 vanhan jäsenvaltion kaltaisia; toisin on kuitenkin Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa. Näissä maissa elinajanodote oli vuonna 1960 samaa luokkaa kuin EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa, mutta sen jälkeen kuolleisuus on kehittynyt hyvin eri suuntaan, erityisesti miesten osalta. Kun miesten kuolleisuus on KIE-maissa pysynyt ennallaan tai vähentynyt lievästi, EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa on onnistuttu vähentämään merkittävästi sydän- ja verisuonitautikuolleisuutta ja saavutettu edistystä muiden elintason sairauksien torjunnassa. Lisäksi 1990-luvun alun poliittisilla ja taloudellisilla muutoksilla oli KIE-maissa negatiivinen vaikutus elinoloihin, terveydenhuoltojärjestelmien resurssihin ja muihin sosiaalisen suojelun järjestelmiin, mikä lisäsi kuolleisuutta ja lyhensi elinajanodotetta.

Elinajanodote on EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa tällä hetkellä miehillä 73–78 vuotta ja naisilla 79–83 vuotta. Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa se on miehillä 65–72 vuotta ja naisilla 76–80 vuotta.

Maahanmuutosta on tullut merkittävä tekijä viimeaikaisessa väestönkehityksessä...

Väestönkehityksen kolmannen tekijän, maahanmuuton, suuruus ja merkitys on kasvanut huomattavasti viimeisen kymmenen vuoden aikana. Maahanmuuton osuus on tätä nykyä kolme neljäsosaa EU:n 15 vanhan jäsenvaltion väestön nettokasvusta. Ilman maahanmuuttoa lukuisien jäsenvaltioiden väkimäärä olisikin pienentynyt uuden vuosituhannen ensi vuosina. 1990-luvun loppupuoliskolla EU-maihin muuttaneista keskimäärin 18 % oli toisten jäsenvaltioiden kansalaisia, 27 % ulkomailta palaavia oman maan kansalaisia ja 54 % EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisia (Eurostat, 2003). Vuosina 2001 ja 2002 nettomaahanmuuton arvioidaan olleen noin miljoona henkeä.

Vaikka kaikki EU:n 15 vanhaa jäsenvaltiota olivat muuttovoittomaita ja monissa niistä kirjattiin historiallisesti merkittävä muuttovoitto, tilanne oli monissa uusissa jäsenvaltioissa 1990-luvulla aivan toisenlainen. Joissain Baltian maissa väestönkasvu kääntyi jopa negatiiviseksi muuttoliikkeen vuoksi.

Ajanjaksolla voitiin myös todeta maahanmuuttajien ja muuttovirtojen tyyppien sekä maahanmuuttajia lähettävien ja vastaanottavien maiden monipuolistuminen. Lisäksi monista entisistä maastamuuttomaita (Espanja, Portugali, Italia, Kreikka, Irlanti) tuli maahanmuuttomaita, ja niiden muuttovoitto koostui sekä omista paluumuuttajista että EU:n ulkopuolisten maiden kansalaisista.⁹

Laajentuneen unionin maissa arvioitiin vuonna 2002 asuvan 21,6 miljoonaa toisen maan kansalaista, mikä on noin 4,8 % väestöstä. Näistä oli noin 14,7 miljoonaa (3,3 %) unionin ulkopuolisten maiden kansalaisia ja 6,9 miljoonaa (1,5 %) toisessa jäsenvaltiossa eläviä EU-kansalaisia. *Absoluuttisesti eniten* muiden maiden kansalaisia asuu Saksassa (7,3 miljoonaa eli lähes 9 %), kun taas *suhteellisesti eniten* heitä asuu Luxemburgissa (37 %, lähinnä toisten jäsenvaltioiden kansalaisia). Muiden maiden kansalaisten lukumäärässä näkyvät sekä nykyiset että aikaisemmat muuttoliiketyypit ja erilaiset kansalliset säännökset kansalaisuuden saamiseksi.

⁸ Kaikki syntyvyysluvut ilmaistaan lapsina naista kohti ja perustuvat Eurostatin tietoihin vuodelta 2002 Maltaa ja Kyprosta lukuun ottamatta, joiden tuoreimmat tiedot ovat vuodelta 2001.

⁹ "Maahanmuutto, kotouttaminen ja työllisyys", KOM(2003) 336 lopullinen.

...eikä laajentuminen muuta kehitystä, vaikka tietyistä muuttovirroista Euroopan unioniin tulee unionin sisäistä liikettä rajojen yli.

Laajentuminen ei poista vauraan ja ikääntyvän EU-väestön vetovoimaa. 25 jäsenvaltion EU saattaa entistä monimuotoisempaan muodostua jopa houkuttelevammaksi taloudellisista syistä muuttaville. Historiallisten ja kulttuuriyhteyksiensä vuoksi uusista jäsenvaltioista voi jatkossa tulla yhä enemmän isäntämaita entisen Neuvostoliiton maista EU:hun muuttaville.

Kymmenen uuden jäsenvaltion liittyttyä EU:hun vuonna 2004 osa historiallisesti maahanmuutoksi katsottavasta muuttoliikkeestä muuttuu unionin sisäiseksi liikkumiseksi. Työvoiman liikkumiselle on asetettu siirtymäkauden rajoituksia, mutta aikaisemman kokemuksen ja äskettäisten arvioiden mukaan työvoiman siirtyminen uusista vanhoihin jäsenvaltioihin voi olla kohtalaista tai vähäistä, raja-alueiden erityistilanteita lukuun ottamatta. Kun uusien jäsenvaltioiden taloudellinen tilanne paranee, länteen suuntautuvan massamuuton todennäköisyys pienenee entisestään.

Muuttovirrat ovat viimeisten kymmenen vuoden aikana muuttuneet merkittävästi Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa. Useimpien kohdalla muuttovirta on vähitellen alkanut suuntautua enemmän niihin päin kuin niistä pois. Nettomuutto –vaikkakin melko vähäistä – on siis vähitellen kääntynyt positiiviseksi useimmissa uusissa jäsenvaltioissa.

Muuttovoittoa kirjattiin vuonna 2002¹⁰ Unkarissa (0,13 %), Tšekissä (0,12 %), Sloveniassa (0,11 %), Slovakiassa (0,02 %) ja Virossa (0,01 %) – muuttotappiota vain Puolassa (-0,03 %), Liettuassa (-0,06 %) ja Latviassa (-0,08 %). Muuttovirta tulee lähinnä Itä-Euroopan maista (kuten Ukrainasta, Valko-Venäjältä, Venäjältä sekä Kaakkois-Euroopan maista). Keski- ja Itä-Euroopan uusiin maihin saapuva muuttovirta on lisäksi yhä monimuotoisempaa, ja se koostuu paitsi entisen Neuvostoliiton alueelta saapuvista ammattitaidottomista työntekijöistä myös hyvin ammattitaitoisista työntekijöistä, paluumuuttajista ja muista entisistä kommunistimaista palaavista kansalaisista.

Tiivistelmä

- Laajentuminen ei muuta unionin ikääntymistä. Taloudellisen kasvun ja sosiaalisen edistymisen potentiaali kärsii jatkossakin aktiiviväestön vähentymisestä ja eläkeläisväestön lisääntymisestä.
- Seuraavat viisi vuotta ovat demografiselta kannalta etsikkoajan loppuosa ennen ikääntymisen kiihtymistä. Ikääntymiseen varautuminen edellyttää tehokkaampia toimia työllisyysasteen ja työmarkkinoilta poistumisiensa kohottamiseksi.
- Viimeisten kymmenen vuoden aikana muuttovoitto on ollut väestönkasvun päätekijä unionissa. Kun Keski- ja Itä-Euroopan uudet jäsenvaltiot muuttuvat vähitellen maastamuuttomaista maahanmuuttomaiksi, maahanmuuttajien taloudellisesta ja yhteiskunnallisesta integroinnista tulee keskeinen teema.
- Laajentumisen myötä hyvin alhaisen syntyvyyden jäsenvaltioiden määrä on lisääntynyt. Perheitä tukevaa politiikkaa harjoittavissa EU-maissa syntyvyys ja naisten työmarkkinaosuus on suurempi.

¹⁰ Eurostatin alustavia tietoja: "First results of the demographic data collection for 2002 in Europe", Statistics in focus, Theme 3 – 20/2003. Nettomuuttovoitto on huomattavasti suurempaa Kyproksella (0,97 %) ja Maltalla (0,48 %), joiden muuttoprofiili on samanlainen kuin Välimeren alueen vanhoissa jäsenvaltioissa.

3. Sosioekonomiset suuntaukset, elinolot ja henkilöpääoman kehittyminen

Viimeisten kymmenen vuoden aikana useimmissa EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa on voitu todeta tasainen työllisyyden, henkeä kohti lasketun BKT:n ja koheesion lisääntyminen...

EU:n 15 vanhan jäsenvaltion sosioekonominen kehitys vuoden 1995 jälkeen on ollut varsin myönteistä. Sille on ollut ominaista työllisyyden ja reaalityulojen tasainen paraneminen ja eriarvoisuuden väheneminen.

Kun jäsenvaltiot, joiden henkeä kohti laskettu BKT oli alle 15 jäsenvaltion keskiarvon, kohensivat tasaisesti asemiaan, unioni saavutti merkittävää edistystä eriarvoisuuden vähentämisessä jäsenvaltioiden välillä ja jäsenvaltioiden sisällä alueiden välillä. Irlanti on silmiinpistävin tapaus: siellä tulot olivat noin 125 % EU:n keskiarvosta vuonna 2002 mutta vain 80 % 1990-luvun alussa.

...mutta useimmissa uusissa jäsenvaltioissa monet viimeaikaisilta muutoksilta odotetut parannukset ovat vielä toteutumatta.

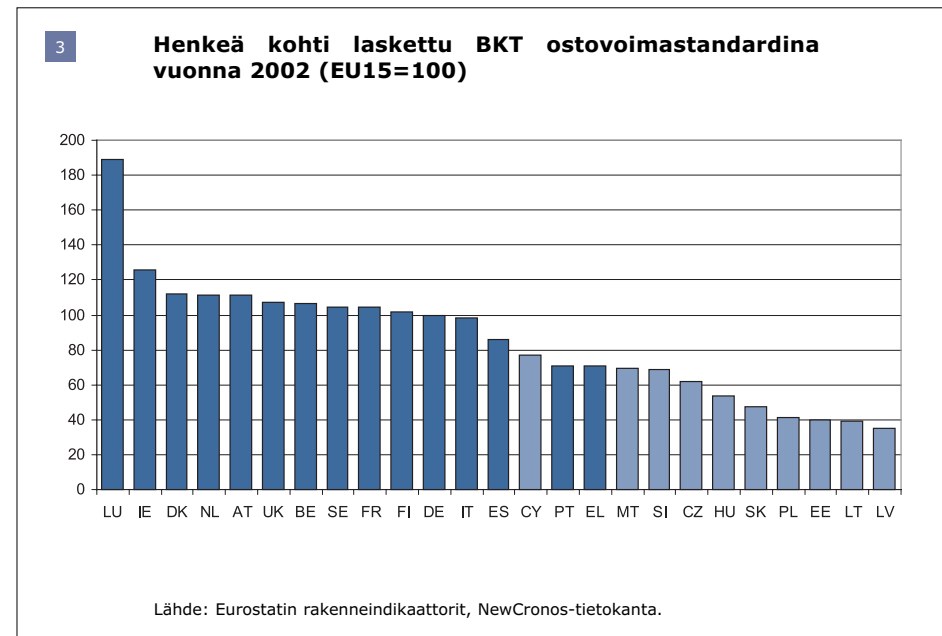
Kahdeksan kymmenestä uudesta jäsenvaltiosta eli Keski- ja Itä-Euroopassa sijaitsevat maat kävivät läpi vakavan sosioekonomisen kriisin jättäessään taakseen vanhan järjestelmän pitkän taloudellisen pysähtyneisyyden ja alkaessaan siirtyä kohti markkinataloutta. Näiden maiden asukkaat kokivat 1990-luvulla epävakaa ja usein hyvin vaikean siirtymäkauden, jolle olivat ominaista talouden epävakaus, suuret poliittiset muutokset sekä institutionaaliset ja rakennemuutokset. Pienelle osalle väestöstä ovat taloudelliset ja sosiaaliset olot tuntuvasti parantuneet, mutta monet ovat saaneet vain vähäisiä hyötyjä ja epävarmemman toimintaympäristön. Pienen osan elinolot ovat heikentyneet.

Huolimatta melko kestävästä talouskasvusta 1990-luvun puolivälin jälkeen nämä maat ovat yhä kaukana EU:n 15 vanhan jäsenvaltion BKT-keskiarvosta. Suurin osa maista on saanut voitettua takaisin siirtymäkauden alkuvaiheen menetykset, mutta joidenkin BKT on yhä pienempi kuin vanhan järjestelmän luhistuessa. Vuosina 2001 ja 2002 BKT:n kasvuvauhti uusissa jäsenvaltioissa oli kuitenkin selvästi suurempi kuin EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa, ja monien tämänhetkisten ennusteiden mukaan niillä on hyvät mahdollisuudet jatkaa nopeampaa kasvua laajentumisen jälkeen. Näin saavutetaan todellista edistymistä talouksien lähentymisessä.

Laajentuneessa unionissa tuloerot alueiden ja jäsenvaltioiden välillä ovat suuremmat...

Erot EU:n 15 vanhan jäsenvaltion ja uusien jäsenvaltioiden sosioekonomisen tilanteen välillä ovat erityisen selviä sosiaalisen koheesion alalla.¹¹ Vaikka tuloerot maiden ja alueiden välillä kaventuivat merkittävästi EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa vuosina 1995–2002, ne kasvoivat uusissa jäsenvaltioissa samana ajanjaksona.

Unionin laajentuminen 25 jäsenvaltioon kasvatti tuloeroja unionissa huomattavasti. Uusista jäsenvaltioista vain Kyproksen henkeä kohti laskettu BKT on yli 75 % laajentuneen EU:n keskiarvosta. Tämä merkitsee sitä, että laajentuneen EU:n vauraimmilla alueilla asuvan 10 %:n henkeä kohti laskettu BKT on tätä nykyä 4,5-kertainen köyhimmillä alueilla asuvan 10 %:n henkeä kohti laskettuun BKT:hen nähden.

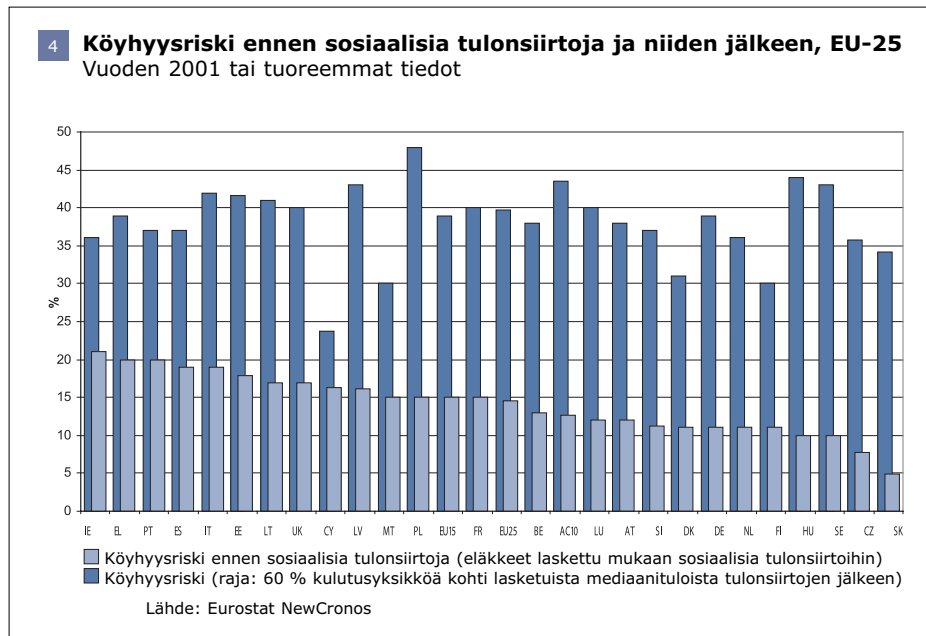
Tämän vuoksi laajentuminen asettaa unionin sosiaalisen koheesion uuteen valoon. Sosiaalisen koheesion edistäminen sekä jäsenvaltioiden välillä että niiden sisällä on haastavampaa ja mutkikkaampaa. Viime aikoina onnistunut etelän ja pohjoisen välisen eron kaventaminen EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa – kun Välimeren alueen jäsenvaltiot ovat kuroneet muun unionin etumatkaa umpeen – jää laajentumisesta aiheutuvien huomattavien uusien idän ja lännen välisten erojen varjoon.

...ja vaikka köyhyysriskin suhteellinen taso uusissa jäsenvaltioissa on yleensä kohtuullinen...

Keskimmäärisiä mahdollisuuksia voidaan verrata BKT-luvuilla, mutta on kokonaan toinen asia tarkastella tulojen jakautumista yhteiskunnassa ja erityisesti suhteellisen ja absoluuttisen köyhyyden yleisyyttä. EU:ssa suhteellisen köyhyyden rajaksi on asetettu 60 % kulutusyksikköä kohti lasketuista mediaanituloista maassa. Köyhyys on täten *suhteellinen* käsite, joka määritellään suhteessa yleiseen vaurauteen kussakin maassa ja ilmaistaan viittaamalla tulohaaran mediaaniarvoon ottaen huomioon kotitalouden koko. Näin määriteltynä köyhyydestä kärsii 15 % EU:n 15 vanhan jäsenvaltion asukkaista, eli lähes 60 miljoonaa ihmistä, ja samansuuruinen osuus väestöstä niissä kahdeksassa uudessa jäsenvaltiossa, joista on vertailukelpoiset luvut (Unkarin ja Slovakian tiedot puuttuvat). Suhteellisen köyhyyden osuus on laajentuneessa unionissa pienin Slovakiassa (5 %) ja suurin Irlannissa, Kreikassa ja Portugalissa, joissa noin 20 % väestöstä elää 60 %:n rajan alapuolella. Vaikka suuntauksena on viimeisen kymmenen vuoden aikana ollut köyhyysriskin lisääntyminen, uudet jäsenvaltiot pärjäävät yhä – lähinnä historiallisista syistä – melko hyvin tällä indikaattorilla tehdyissä vertailuissa.¹²

...absoluuttisessa tasossa näkyvät laajentuneen unionin sisäiset tuloerot.

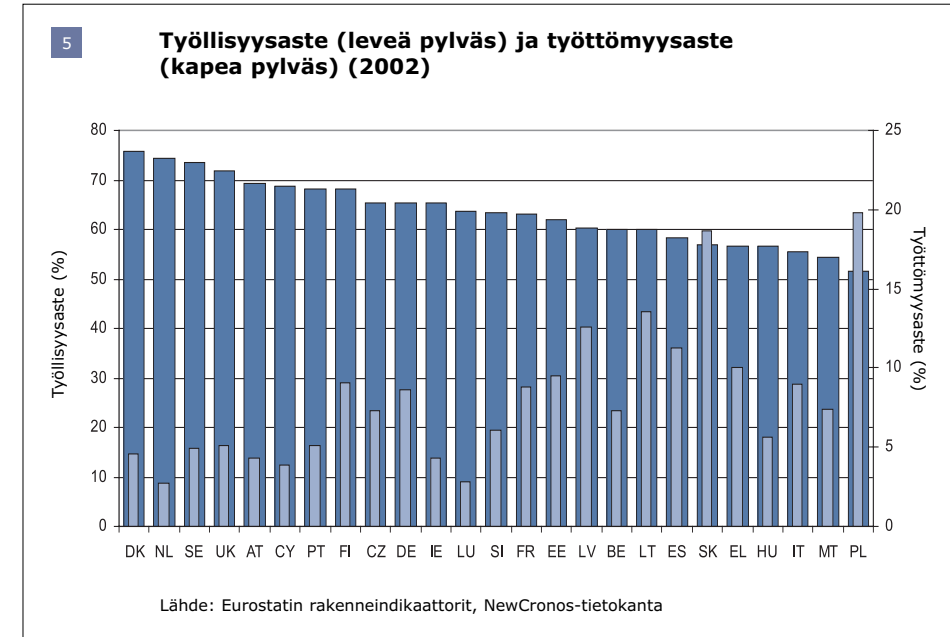
Vaikka suhteellisesti mitattu köyhyys on melko samansuuruista koko laajentuneessa unionissa, erot ovat *absoluuttisesti* mitattuna huomattavia. Henkeä kohti mitattu keskimääräinen BKT on vanhojen jäsenvaltioiden rikkaimmalla maassa (Luxemburg) yli viisinkertainen uusien jäsenvaltioiden köyhimpään maahan (Latvia) verrattuna, ja

nettotuloissa näkyy samanlainen epäsuhta, joten on selvää, että edellä esitetyn tavoin määritelty köyhyysraja tuottaa hyvin erilaisen yleisen elintason eri maissa.

Työllisyys on taloudellisen ja sosiaalisen osallisuuden ratkaisevin tekijä...

Alueellisissa työllisyysasteissa näkyy yhä etelän ja pohjoisen välinen ero, jolla on merkittäviä vaikutuksia sosiaalisen tilanteen kannalta. Laajentumisen jälkeen Etelä-Euroopalle tyypillinen alhainen työllisyysaste on havaittavissa myös idässä.¹³

...ja siitä näkyy, kuinka elintaso riippuu työllisyyden kasvusta laajentuneessa EU:ssa...

Työllisyys on yleensä lisääntynyt EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa 1990-luvun puolivälin jälkeen, mutta Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa se on laskenut maatalouden ja teollisuuden rakennemuutoksen ja työpaikkojen menetyksen vuoksi. Maatalouden ja perusteollisuuden huomattavaa supistumista ei ole vielä korvannut palveluajon kasvu. Itse asiassa vuosina 1998–2002 työllisyys ei lisääntynyt vaan väheni kokonaisuudessaan hieman uusien jäsenvaltioiden palvelualoilla.¹⁴

12 Euroopan komissio: Tiivistelmäraportti sosiaalisen osallisuuden edistämistä koskevista yhteisistä muistioista, 2004.
13 Euroopan komissio: Employment in Europe 2002 ja 2003.
14 Euroopan komissio: Employment in Europe 2002 ja 2003.

...joka puolestaan riippuu investoinneista henkilöpääomaan koulutuksen kautta...

Työllistymismahdollisuudet liittyvät läheisesti koulutukseen, joka on keskeinen osa henkilöpääomaa ja johon liittyy kaksi merkittävää näkökohtaa:

- yksilötasolla koulutus liittyy tiiviisti sosioekonomiseen asemaan ja on yksi tärkeimmistä elintasoja määrittävistä tekijöistä – esim. suurempi ansiotyön todennäköisyys, yhteiskunnallinen integraatio ja terve elämä.
- yhteisötasolla (yritykset ja instituutiot) koulutus liittyy tuottavuuteen, innovaatioihin, talouskasvuun ja sosiaaliseen koheesioon.

On tunnustettu tosiasia, että henkilöpääomaan investoiminen tukee osaltaan merkittävästi tuottavuuden kasvua ja on keskeisessä asemassa teknologian kehityksessä. Näin lisäkoulutusvuosi voi äskettäisten tutkimusten mukaan lisätä tuottavuutta 6,2 %.¹⁵ Mutta on myös tärkeää varmistaa, että koulutusinvestoinnit tehdään aloilla, joissa niille saadaan suurin hyöty.¹⁶

...mikä nostaa esiin kysymyksen koulutuksessa ja elinikäisessä oppimisessä vallitsevista eroista.

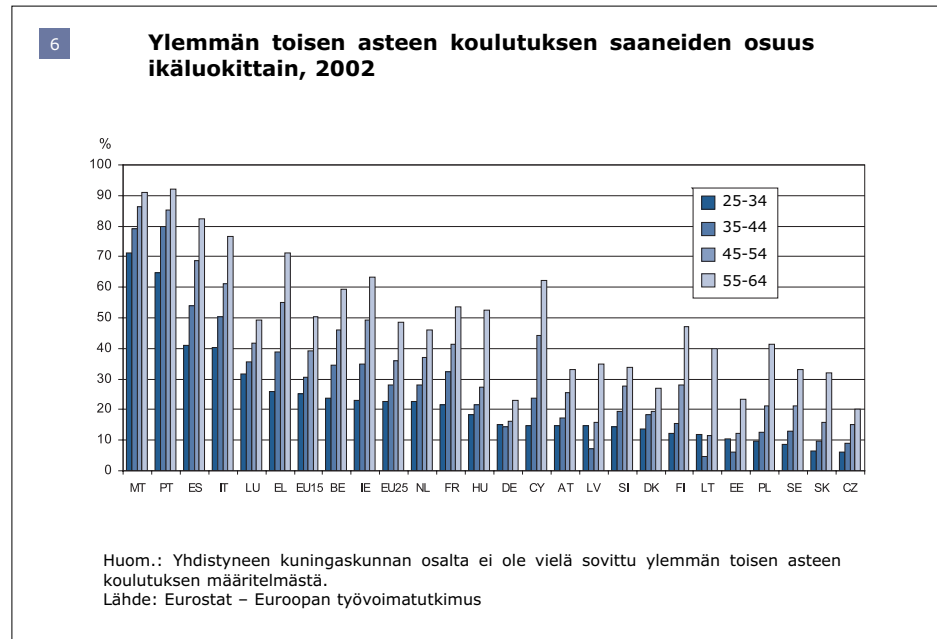
Euroopassa on melko vähän ajanmukaisella ammattitaidolla varustettuja työmarkkinoille tulevia henkilöitä mutta melko runsaasti ammattitaidoiltaan ja työllistettävyydeltään heikkoja työntekijöitä. Näiden kahden tekijän tuloksena työmarkkinoiden yläpäässä on pulaa ja alapäässä ylitarjontaa työntekijöistä, mikä korostaa elinikäisen oppimisen tarvetta puutteellisen ammattitaidon poistamiseksi.

Kuvio 6 osoittaa, kuinka alhainen koulutustaso vähenee jokaisen nuoremman ikäryhmän myötä. Samalla se kuitenkin osoittaa, kuinka tarpeellista on kouluttaa keski-ikäisiä ja iäkkäitä työntekijöitä ja parantaa heidän taitojaan, varsinkin kun otetaan huomioon väestön ikääntyminen.¹⁷

Merkittävä kuviosta ilmi käyvä tieto on, että ylemmän toisen asteen koulutuksen suhteen uudet jäsenvaltiot, erityisesti Keski- ja Itä-Euroopassa, ovat selvästi parempia kuin useimmat EU:n 15 vanhasta jäsenvaltiosta. Kymmenessä uudessa jäsenvaltiossa noin 81 % 25–64-vuotiaasta väestöstä on suorittanut ylemmän toisen asteen koulutuksen, kun EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa osuus on 65 %. Korkea-asteen koulutuksen suorittaneiden osalta EU:n 15 vanhaa jäsenvaltiota pärjäävät suhteessa paremmin, sillä tällaisten henkilöiden osuus on 22 %, kun vastaava osuus uusissa jäsenvaltioissa on 13 %.

Oppilaitoksiin kirjautuneiden lukuja ei ehkä kuitenkaan voida vertailla helposti, sillä koulutusjärjestelmät ovat melko erilaisia. On näyttöä siitä, että koulutusjärjestelmien välillä on laatueroja, jotka liittyvät oppisuunnitelmien mielekkyyteen, opettajien taitojen ylläpitoon ja teknisiin resursseihin. Uudet jäsenvaltiot sijoittuvat keskiivän alapuolelle, kun mitataan oppilaiden matemaattisia ja luonnontieteellisiä taitoja.¹⁸

Ikäryhmien välisiä eroja esiintyy EU:ssa myös, kun tarkastellaan elinikäistä oppimista ja tieto- ja viestintäteknikan tuntemusta. Täydennyskoulutukseen osallistuminen ja taitojen ylläpitäminen on yleisempää EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa, joissa koulutusta järjestetään osittain yrityksissä. Tieto- ja viestintäteknikan osalta vähintään 55-vuotiaista vain 13 % käytti Internetiä vuonna 2002, kun 15–24-vuotiaiden ryhmässä osuus oli 65 %, ja alle 15 vuoden mittaisen koulutuksen saaneilla Internetin käyttö oli marginaalista. Erot osoittavat tietotekniikan jakavan yhteiskuntaa ja korostavat sosiaalisen syrjäytymisen riskiä.

15 Ks. A. de la Fuente and A. Ciccone: Human capital in a global and knowledge-based economy, osa I (toukokuu 2002) ja osa II (arviointi EU-maiden tasolla) (maaliskuu 2003).

16 Euroopan komissio: Tehokas investoiminen koulutukseen tärkeää Euroopalle, KOM(2002) 779 lopullinen.

17 Työllisyyttä ja taitojen parantamista käsitellään julkaisussa "Employment Precarity, Unemployment and Social Exclusion (EPUSE) Policy Report" (sivu 6). Tutkimusta rahoitettiin tutkimuksen ja kehityksen viidennestä puiteohjelmasta – <http://cordis.lu/citizens/publications.htm>

18 OECD:n kansainvälinen koululaisten arviointiohjelma (PISA).

Tietotekniikkataidoissa ("digitaalisessa lukutaidossa")¹⁹ uudet jäsenvaltiot näyttävät olevan EU:n vanhoja jäsenvaltioita jäljessä. Vertailukelpoisista tiedoista on yhä puutetta, vaikka alalla on tehty monia selvityksiä, kuten SIBIS-hanke.²⁰ Tämä johtuu osittain siitä, että käsitteellä "digitaalinen lukutaito" ei ole selvää määritelmää vaan eri merkityksiä eri sosiaalisissa ja taloudellisissa yhteyksissä, mutta se johtuu myös aineistosta, joka perustuu lähinnä puhelinkyselyihin, joissa ei ehkä riittävästi oteta huomioon muita heikommassa sosiaalisessa asemassa olevia ryhmiä. Tulokset kuitenkin osoittavat, että pohjoiset jäsenvaltiot ovat taulukon kärkipäässä ja unionin muissa jäsenvaltioissa vaihtelu on suurta. Tieto- ja viestintätieteiden taidot ovat ensiarvoisen tärkeitä, jotta voidaan parantaa Euroopan talouden suorituskykyä pienemmällä ja iäkkäämmällä työvoimalla tulevaisuudessa ja jotta voidaan edistää taloudellista ja sosiaalista koheesiota.

Terveydentilassa näkyy eurooppalaisten taloudellinen ja sosiaalinen ympäristö...

Yleisten kuolevuuslaskujen laskeva lähentyminen EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa 1960-luvulta alkaen heijastelee vastaavaa lähentymistä moniin yksittäisiin sairauksiin liittyvän kuolevuuden osalta.²¹ Suuntaus voitaneen selittää elämäntyylin ja terveydenhuollon muuttumisella yhä yhdenmukaisemmaksi Euroopan unionissa. Lisäksi väestönkehitys lisää ikään liittyvien sairauksien esiintyvyyttä, mikä lähentää edelleen sairastuvuuskehitystä ja terveydenhuoltopalveluiden tarvetta unionissa.

EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa todettu kuolleisuuden aleneminen ei ollut ominaista uusille jäsenvaltioille lukuun ottamatta Maltaa ja Kyprosta, joissa suuntaus on samanlainen kuin vanhoissa jäsenvaltioissa. 1980-luvun lopulta, jolloin Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa alkoi siirtymäkausi, voitiin todeta elinajanodotteen huononevan. Ero miesten kuolevuudessa EU:n 15 vanhan jäsenvaltion ja Keski- ja Itä-Euroopan uusien jäsenvaltioiden välillä kasvoi viidestä vuodesta vuonna 1990 seitsemään vuoteen vuonna 1994 ja pieneni sitten kuuteen vuoteen vuonna 2000. Naisten osalta suuntaus oli samanlainen, vaikkakin ero oli hieman pienempi.

...ja se liittyy myös työoloihin.

Noin 40 % äskettäiseen tutkimukseen²² uusissa jäsenvaltioissa ja ehdokasvaltioissa vastanneista katsoi, että heidän työnsä oli terveydelle tai turvallisuudelle haitallista. Osuus on paljon suurempi kuin EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa, joissa se oli 27 %. Ongelmat olivat kärjistetympiä Latviassa ja Liettuassa mutta lievempiä Virossa, Tšekissä, Slovakiassa, Unkarissa, Sloveniassa ja Maltalla. Yhteisön työterveys- ja työturvallisuuslainsäädännön täytäntöönpano parantaneet tilannetta.

Unionissa esiintyy suuria eroja kotitalouksien menoissa ja kulutustottumuksissa...

Liettualaiset (45 %), latvialaiset (39 %) ja virolaiset (34 %) käyttävät suurimman osan kotitaloutensa varoista ruokaan ja juomaan (alkoholia lukuun ottamatta). Kun uusissa jäsenvaltioissa suurin yksittäinen kotitalouden menoerä on ruoka, EU:n 15 vanhan jäsenvaltion asukkaiden suurin yksittäinen menoerä on asuminen. Näin on erityisesti Luxemburgissa, Alankomaissa, Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Saksassa.

Asumisen suhteellinen kalleus on tuore ilmiö. EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa tapahtui merkittävä muutos kotitalouden menoissa 1990-luvulla: asumisen osuus menoista kasvoi jyrkästi ja ruoan osuus menoista väheni vastaavasti.

...ja laajentuneessa unionissa vallitsevat erot elinoloissa näkyvät kansalaisten tyytyväisyydessä elämään...

Vanhojen ja uusien jäsenvaltioiden välillä on suuria eroja kansalaisten tyytyväisyydessä elämään. Noin 88 % EU:n 15 vanhan jäsenvaltion kansalaisista on tyytyväisiä elämäänsä, kun Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa osuus on vain 65 %. Näiden uusien jäsenvaltioiden kansalaiset ovat myös selvästi vähemmän tyytyväisiä taloudelliseen tilanteeseensa ja työhönsä kuin EU:n 15 vanhan jäsenvaltion kansalaiset. Ihmiset ovat lisäksi vähemmän tyytyväisiä henkilökohtaiseen turvallisuuteensa ja sosiaaliseen elämäänsä uusissa jäsenvaltioissa, mikä antaa ymmärtää, että aineellisten seikkojen lisäksi myös muissa elämän puolissa olisi parantamisen varaa. Luvut osoittavat, että laajentuneessa unionissa idän ja lännen välinen ero koetussa elämänlaadussa ja elämään tyytyväisyydessä on paljon suurempi kuin ero vanhoissa jäsenvaltioissa Pohjoismaiden ja eteläisten jäsenvaltioiden välillä.

...ja siinä, missä määrin he kokevat itsensä syrjäytyneiksi.

Ihmiset tuntevat itsensä syrjäytyneiksi, hyödyttömiksi ja yhteiskunnan ulkopuolelle ajautuneiksi yleisemmin uusissa jäsenvaltioissa kuin EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa. Osuus on suurin Slovakiassa, jossa yli neljäsosa ihmisistä ilmoittaa, etteivät he tunne kuuluvansa mihinkään. Uusista jäsenvaltioista vain Sloveniassa ja Puolassa sosiaalista syrjäytymistä kokevien vastaajien osuus on pienempi kuin EU:n keskiarvo 12 %.

EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa sosiaalista syrjäytymistä kokevien osuus vaihtelee Tanskan ja Alankomaiden 7 %:sta Portugalin 15 %:iin. Kaiken kaikkiaan erot kansalaisten tuntemuksissa korreloivat melko hyvin objektiivisten indikaattoreiden ilmaisemien erojen kanssa: mitä alhaisempi maan henkeä kohti laskettu BKT, mitä suurempi työttömyys ja mitä yleisempää vakavan köyhyyden esiintyminen, sitä suuremmaksi koetaan sosiaalinen syrjäytyminen.

19 Ks. SIBIS Pocket Book 2002/03.

20 SIBIS (Statistical Indicators Benchmarking the Information Society) oli komission tietoyhteiskuntaohjelmaan kuuluva hanke (IST-2000-26276), joka kesti tammikuusta 2001 syyskuuhun 2003.

21 H. Brenner: Social Determinants of Health, Technische Universität Berlin (loppuraportti EU-komissiolle, lokakuu 2003).

22 Euroopan elin- ja työolojen kehittämistä: "Working conditions in the acceding and candidate countries" (Dublin 2003).

Myönteinen seikka on, että kaikkien uusien jäsenvaltioiden väestö Latviaa lukuun ottamatta on tyytyväisempi elämäänsä kuin kreikkalaiset ja portugalilaiset olivat unioniin liittyessään. Mielenkiintoista on lisäksi kymmenen uuden jäsenvaltion heterogeisuus subjektiivisen elämänlaadun suhteen. Lyhyesti todettuna maiden keskinäiset erot uusien jäsenvaltioiden ryhmässä ovat suuremmat kuin EU:n 15 vanhan jäsenvaltion välillä. Samaa voidaan todeta myös maiden sisäisistä eroista, eli erot tyytyväisyydessä elämään maiden sisällä ovat suuremmat uusissa jäsenvaltioissa kuin EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa etenkin iän, tulojen, ammattiryhmän ja koulutuksen kannalta tarkasteltuina.

Tiivistelmä

- Kun EU:n väestö lisääntyy 20 % mutta BKT vain 4,5 %, kansalliset ja alueelliset tuloerot kasvavat ja sosiaalisen koheesion edistäminen tulee entistä tärkeämmäksi.
- EU:n 15 vanhaa jäsenvaltiota saavuttivat merkittävää edistymistä sosiaalisessa koheesiossa viimeisen kymmenen vuoden aikana, mutta laajentuminen kohdistaa siihen uusia paineita. 82:lla laajentuneen unionin alueella, joilla asuu 31 % koko väestöstä, tulot ovat alle 75 % laajentuneen unionin keskiarvosta. Kaksi kolmasosaa näistä ihmisistä asuu uusissa jäsenvaltioissa, ja heidän osuutensa niiden väestöstä on noin 95 %.
- Suhteellinen köyhyys on uusissa jäsenvaltioissa yleensä kohtuullista, mutta absoluuttinen tulo- ja elintaso on yhä hyvin alhainen, varsinkin vähävaraisimpien keskuudessa, EU:n 15 vanhaan jäsenvaltioon verrattuna. Köyhyyden, sosiaalisen syrjäytymisen ja elinolojen laadun merkitys kasvaa laajentuneessa unionissa.
- Reaalinen BKT Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa oli vuonna 2002 keskimäärin 13 % suurempi kuin vuonna 1989, mutta keskiarvon taakse kätkeytyy suuria maiden välisiä eroja, ja muutama maa oli yhä vuoden 1989 tason alapuolella. Siirtymäkaudella BKT:n kasvua on ajanut etupäässä tuottavuus. Seuraavassa vaiheessa on välttämätöntä, että kasvu luo myös työllisyyttä.
- Työikäisen väestön ennustettu supistuminen laajentuneessa unionissa merkitsee sitä, että talouskasvu riippuu tulevaisuudessa entistä enemmän henkilöpääoman kehittämisellä ja fyysisen pääoman lisäämisellä saavutettavasta tuottavuuden paranemisesta. Henkilöpääoman laadusta tulee ratkaiseva tekijä BKT:n kasvun ylläpitämisessä. Keski- ja Itä-Euroopan uusien jäsenvaltioiden hyödyntämätön henkilöpääomapotentiaali on rohkaiseva seikka, sillä valtiot voivat rakentaa pääsääntöisesti hyvän koulutuksen varaan.
- Jäsenvaltioiden välisten erojen kaventamisesta tietotekniikan alalla tulee olennainen osa sosiaalisen koheesion politiikkaa.
- Henkilöpääoman kehittäminen laajassa merkityksessä on ratkaisevaa taloudellisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta. Sen avulla voidaan parantaa makrotalouden suorituskykyä, mahdollisuuksia työmarkkinoilla sekä kansalaisten elinoloja ja terveystilannetta.

4. Sosiaalinen suojele ja sosiaalinen osallisuus

Sosiaalisen suojele etuudet ovat keskeisiä välineitä sosiaalisten riskien pienentämiseksi, köyhyyden torjumiseksi ja sosiaalisen koheesion edistämiseksi. Työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu ja yhteiskunnallinen keskustelu ovat välttämättömiä, jotta voidaan luoda vahva konsensus kasvun edistämiseksi, työpaikkojen luomiseksi sekä sosiaalisten ja alueellisten erojen korjaamiseksi strategisella tavalla. Tässä luvussa tarkastellaan, mitä pääpiirteitä on etuuksilla ja toimintalinjoilla, joita uudet jäsenvaltiot tuovat mukanaan unioniin eläkkeiden, terveydenhuollon, sosiaalisen osallisuuden, vammaisuuden, sukupuolikiysymysten, syrjinnän torjunnan sekä työmarkkinaosapuolten ja kansalaisten vuoropuhelun aloilla.

4.1 Eläketurvan tyyppi

Eläkeuudistukset ovat olleet keskeinen poliittinen kysymys Euroopassa kymmenen viime vuoden aikana. Laajentuneen unionin alueella on toteutettu lukuisia suuria ja lukemattomia pieniä uudistuksia.

EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa eläkejärjestelmien muuttamiseen on etupäässä ajanut väestön ikääntyminen ja sen jatkuminen. Vaikka useimpien uudistusten ja muutosten voidaan katsoa kohdistuneen osatekijöihin, niistä on yleensä tullut yhteisvaikutuksena merkittäviä siirtymiä. Lisäksi ainakin kolmessa jäsenvaltiossa – Tanskassa, Italiassa ja Ruotsissa – on toteutettu 1990-luvulla perusteellinen uudistus ja korvattu vanha eläkejärjestelmä uudella.²³

Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltiossa uudistukset näyttäsivät menneen paljon pidemmälle kuin useimmissa EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa.²⁴ Lähemmässä tarkastelussa käy kuitenkin ilmi, että uudistusten perusteena olivat lähinnä käytännön syyt ja innoittajina EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa toteutetut uudistukset ja että uusien jäsenvaltioiden nykyiset etuudet sopivat yleensä unionissa käytössä olevien eläkejärjestelyiden muottiin.²⁵

Eläkeuudistusten taustaa Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltiossa

Markkinatalouteen siirtymisen aiheuttamat rahoituspaineet ovat merkittävästi vaikuttaneet eläkeuudistuksiin Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltiossa. Esimerkiksi joukkoyrittäjänomiset vanhojen valtionyritysten rakenneuudistuksen yhteydessä eivät jättäneet juuri vaihtoehtoa laajamittaiselle varhaiseläkkeelle siirtymiselle, mistä aiheutui suuria kustannuksia valtioiden budjetteihin. Rahoitusongelmat eivät kuitenkaan rajoittuneet pelkästään menopuolelle. Työntekijät hankkivat eläkeoikeuksia työhistoriansa perusteella, mutta rahoitus perustui yritysten ansiotuloista perimiin veroihin. Työllisyyden heikentyessä, harmaan talouden kasvaessa ja sosiaaliturvamaksujen perimisen vaikeutuessa huomattavasti vanha eläkkeiden rahoittamisessa ja eläkeoikeuksien kartuttamisessa käytetty järjestelmä ei ollut enää ylläpidettävissä. Henkilökohtainen tili, jossa maksuilla ja etuuksilla tuottavien oikeuksien kartuttamisella oli tiivis ja selvä yhteys, näytti tarjoavan houkuttelevan ratkaisun ongelmiin. Koska lisäksi pääoman muodostus taloudessa oli riittämätöntä ja investointien tarve kaikilla aloilla erittäin suurta, ajatus eläketurvan osittaisesta etukäteisrahoituksesta muodostui makrotalouden kannalta houkuttelevaksi.

Kymmenen uutta jäsenvaltiota voidaan ryhmitellä neljään ryhmään viimeisen kymmenen vuoden aikana toteutettujen uudistusten suhteen:

1. Latvia, Puola ja Viro ovat tehneet perustavanlaatuisia uudistuksia julkisiin ensimmäisen pilarin eläkkeisiin sekä ottaneet käyttöön toisen pilarin, joka muodostuu pakollisista, täysin rahastoiduista järjestelmistä, joita hoitavat kilpailevat yksityiset eläkelaitokset.
2. Unkari ja Slovakia ovat ottaneet käyttöön toisen pilarin, joka muodostuu pakollisista, täysin rahastoiduista järjestelmistä, joita hoitavat kilpailevat yksityiset eläkelaitokset sekä vähentäneet ensimmäisen pilarin julkista järjestelmää vastaavasti, mutta muuten jättäneet tämän pilarin ennalleen.
3. Tšekki on uudistanut julkista järjestelmäänsä, mutta jättänyt ottamatta käyttöön pakollisia yksityisiä järjestelmiä.
4. Liettua, Slovenia, Malta ja Kypros ovat toistaiseksi säilyttäneet sosiaaliturvamaksuilla ja verovarilla rahoitettavat etuusperusteiset jakojärjestelmänsä sekä pidättäytyneet perusteellisesti uudistamasta eläkejärjestelmiään.

²³ Komission ja neuvoston yhteinen raportti riittävästä ja kestävästä eläkkeistä, Bryssel, maaliskuu 2003.

²⁴ Holzmann, R., M. Orenstein and M. Rutkowski (2003, editors): Pension Reform in Europe: Progress and Process, Washington, D.C. (The World Bank)

²⁵ Euroopan komissio: Accessing Countries on their way to participate in the Open Method of Co-ordination on Pensions – Main lessons from bilateral seminars. Bryssel, joulukuu 2003.

EU:n 15 vanhaan jäsenvaltioon verrattuna lakisääteiset eläkemaksut (vanhuus-, perhe- ja työkyvyttömyyseläke) ovat Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa yleensä suurempia, tyyppillisesti 25 % bruttotuloista tai enemmän. Korvausaste on kuitenkin yleensä alhainen. Tämä johtuu yleensä – etenkin naisten ja iäkkäiden työntekijöiden – alhaisesta työllisyysasteesta. Koska lisäksi kestävä vuosikymmeniä, ennen kuin täysin rahastoitujen järjestelmien etuudet saavuttavat tavoitetason, etuuksien riittävyys ja työllisyysaste ovat näin ollen jatkossakin keskeisiä lyhyen ja keskipitkän välin kysymyksiä näissä maissa. Pitkällä aikavälillä myös uudet jäsenvaltiot joutuvat ratkaisemaan väestön ikääntymisen ongelman.

Pääero EU:n 15 vanhan jäsenvaltion järjestelyihin on se, että viisi uutta jäsenvaltiota on luonut osana lakisääteisiä järjestelmiään pakollisista, täysin rahastoiduista maksuperusteisista järjestelmistä koostuvan toisen pilarin, jossa eläkesäästöjä hoitavat kilpailevat yksityiset eläkerahastot tai vakuutusyhtiöt.

EU:n 15 vanhasta jäsenvaltiosta vain Ruotsilla on järjestelmä, joka koostuu täysin rahastoidusta pakollisesta osasta, ja sen osuus kokonaiseläketurvasta on huomattavasti vähäisempi (maksut 2,5 %). Toisaalta toisissa vanhoissa jäsenvaltioissa, esimerkiksi Alankomaissa ja Tanskassa, on merkittävä toinen pilari, joka koostuu täysin rahastoiduista työehtosopimukseen perustuvista työeläkkeistä. Lisäksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja Irlannissa on laajassa käytössä joko työeläkejärjestelyihin tai henkilökohtaisiin eläkejärjestelyihin perustuva vapaaehtoinen rahastoitu eläketurva.²⁶ Erot rahastoidun, yksityisesti hallitun eläketurvan käyttämisessä ovat siksi pikemminkin aste- ja lähestymistapaeroja kuin periaatteellisia eroja.

Laajentuminen on muuttanut erilaisten eläkejärjestelyiden keskinäistä suhdetta. Kun kuitenkin otetaan huomioon uusien jäsenvaltioiden ongelmat,²⁷ on hyvin todennäköistä, että Laekenin Eurooppa-neuvoston asettamissa tavoitteissa²⁸ – riittävyys, rahoituksen kestävyys ja sopeutuminen työmarkkinoiden ja yhteiskunnan muutokseen – ilmaistun EU:n nykyisen eläkeuudistusstrategian katsotaan jatkossakin sopivan keskipitkän ja pitkän aikavälin ongelmien ratkaisemiseen 25 jäsenvaltion EU:ssa.

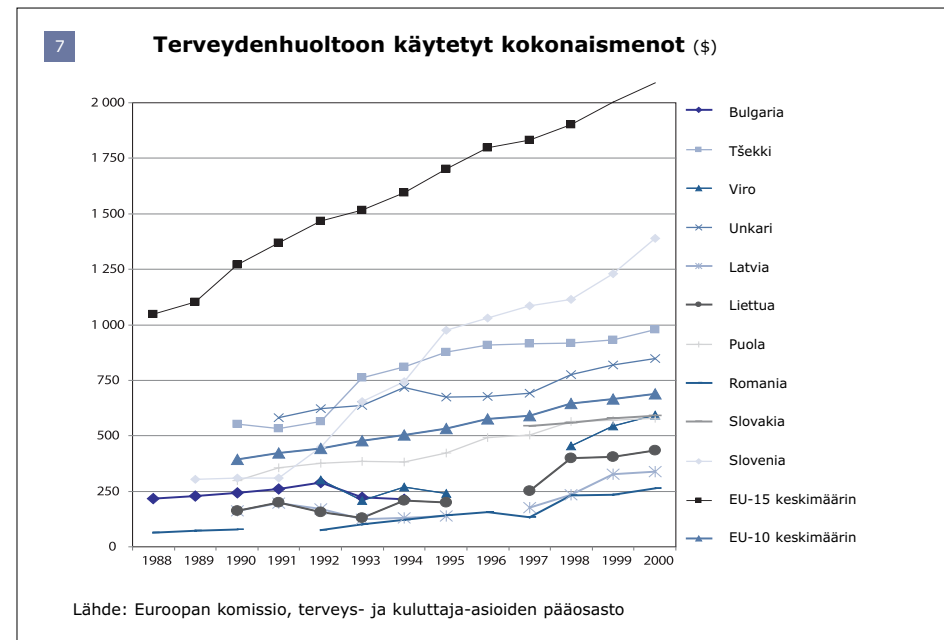
4.2 Sairausvakuutus ja terveydenhuolto

Laajentuneessa unionissa esiintyy suuria eroja terveyteen liittyvillä eri osa-alueilla. Kukin 25 valtiosta on järjestänyt terveydenhuoltoalan omalla tavallaan, mutta Keski- ja Itä-Euroopan uusilla jäsenvaltioilla ja niiden terveydenhuoltojärjestelmän kehityksellä on tiettyjä ominaispiirteitä. Vanha poliittinen järjestelmä jätti jälkensä, ja viimeisten 15 vuoden aikana on toteutettu kauaskantoisia uudistuksia aikansa eläneen keskusjohtoisen järjestelmän korvaamiseksi.²⁹

Terveystilanteen ja terveydenhuoltoon käytettyjen varojen suhteen EU:n 15 vanhaa jäsenvaltiota ja uudet KIE-jäsenvaltiot ovat hyvin erilaisia. Tilastot elinajanodotteesta ja kuolevuudesta eri sairauksiin osoittavat, että kansalaisten terveystilanne on uusissa KIE-jäsenvaltioissa huomattavasti parempi kuin EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa, joissa ihmiset elävät yleensä pidempään ja kärsivät harvemmin vakavista sairauksista.

Samalla terveyteen käytetään selvästi vähemmän varoja³⁰ Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa. Seuraava kuvio osoittaa, että terveyteen käytetyt varat näissä maissa ovat reilusti pienemmät kuin EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa, vaikka kaikissa niissä (etenkin vauraimmissa, kuten Sloveniassa, Unkarissa, Tšekissä ja Slovakiassa) onkin lisätty terveysmenoja viimeisten kahden vuosikymmenen aikana.

Se että EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa käytetään rahaa terveydenhuoltoon keskimäärin noin nelinkertainen määrä ostovoimastandardina mitattuna Keski- ja Itä-Euroopan uusiin jäsenvaltioihin verrattuna, viitanneekin siihen, että uusien ja vanhojen jäsenvaltioiden

26 Kansalliset strategiaraportit riittävistä ja kestävästä eläkejärjestelmästä, julkaistu Euroopan komission www-sivustolla syysyllä 2003 (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/pensions/index_en.htm); komission ja neuvoston yhteinen selvitys riittävästä ja kestävästä eläketurvasta, Bryssel, maaliskuu 2003.

27 Malta ja Kypros ovat keskittyneet eläkkeisiin vähemmän, mutta nyt maissa keskustellaan yhä enemmän tarpeesta uudistaa eläkejärjestelmiä eläketurvan riittävyyden parantamiseksi ja sen pitkän aikavälin kestävyiden turvaamiseksi.

28 Eurooppa-neuvosto: "Eläkkeiden laatu ja toimivuus – Yhteinen raportti tavoitteista ja työskentelymenetelmistä eläkkeiden alalla", Laeken, joulukuu 2001.

29 Euroopan komissio: "Highlights on health in the applicant countries to the European Union", terveys- ja kuluttaja-asioiden pääosasto, 2002.

30 Terveydenhuoltomenot eivät ole Euroopassa vielä täysin vertailukelpoisia. Asiantuntijat tutkivat parhaillaan, missä määrin erisuuruista terveydenhuoltomenoista (esim. prosentteina BKT:sta) näkyy erilaiset varojen käyttötavat, määrät ja tuotettujen palveluiden laatu.

terveydenhuoltokapasiteetissa on yhä tuntuva ero.³¹ Vaikka terveydenhuoltomenot eivät olekaan ainoa terveyttä määräävä tekijä, mahdollisuudet terveyden kohentamiseen terveydenhuoltomenoja lisättäessä ovat suuremmat, kun investointien lähtötaso on matala. Täten terveystilanteen parantaminen näissä kahdeksassa jäsenvaltiossa näyttäisi riippuvan pitkälti terveydenhuoltoinvestointien lisäämisestä ja tehostamisesta.

Uusien KIE-jäsenvaltioiden päättäjät ovat joutuneet muuttamaan aikansa eläneet terveydenhuoltojärjestelmät, joita vaivasi liiallinen keskittäminen, riittämätön resurssien tarjonta, alituottavuus ja ali-investoinnit.³² Muutokset ovat tuoneet näiden uusien jäsenvaltioiden terveydenhuoltojärjestelmät lähemmäs vanhojen jäsenvaltioiden järjestelmiä ja parantaneet järjestelmien kykyä vastata terveydenhuollon haasteisiin. Muutokset ovat perustuneet kolmeen tekijään: hajauttamiseen, sairausvakuutukseen ja terveydenhuoltopalveluiden uudelleenjärjestelyyn.

Uudistuksissa on erityisesti keskitytty kauaskantoisiin rakennemuutoksiin. Hajauttamis- ja yksityistämistoimilla on pyritty siirtämään terveydenhuollon rahoitukseen, hallintaan ja tuottamiseen liittyvä valta keskusvallalta alueellisille, paikallisille ja yksityisille toimijoille.

Sairausvakuutuksen käyttöönotto on ollut toinen olennainen osa uudistuksia, sillä seitsemän näistä kahdeksasta uudesta jäsenvaltiosta on valinnut vakuutukseen perustuvan järjestelmän verovaroihin perustuvan järjestelmän sijasta.

Lisäksi terveydenhuoltopalveluiden tarjontaan on tehty merkittäviä muutoksia. Primääriterveydenhuollon asemaa on vahvistettu samalla kun on pyritty vähentämään vanhan järjestelmän peruja olevia kalliita ja riittämättömiä sairaaloita. Viro onnistui esimerkiksi kymmenvuotiskaudella 1990–2000 parantamaan terveydenhuollon tuottavuutta ja näin vähentämään akuuttisairaalapaikkojen määrää 9,2:sta 5,6:een 1000 asukasta kohti.

Uusilla KIE-jäsenvaltioilla on edessään monia haasteita, sillä ne joutuvat ratkomaan vakavia terveysongelmia ja niiden käytössä on vähemmän varoja terveydenhuoltoalan kohentamiseen. Uudistukset ovat tuottaneet merkittäviä muutoksia ja parannuksia, mutta lisäponnistelut ja -investoinnit ovat tarpeen niiden täyden potentiaalin hyödyntämiseksi.

4.3 Vähimmäistulo ja sosiaaliapu

Työmarkkinoilta pysyvästi syrjäytyneille tarjotaan perussuoja köyhyydeltä ja syrjäytymiseltä viimesijaisella turvaverkolla, kun muita sosiaalivakuutuksen muotoja (esim. eläkkeitä tai työttömyysetuuksia) ei ole saatavilla. Lähes jokaisessa EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa on jonkinlainen perustoimeentuloturva kaikille maassa laillisesti asuville. Tällaista apua täydennetään erilaisilla lisillä tai paikallisilla palveluilla, joilla edunsaajia tuetaan mm. asuin-, koulutus- ja hoitokustannuksissa. Italiassa ja Kreikassa

ei ole mitään tällaista toimeentuloturvaa vaan lukuisia kohdennettuja järjestelmiä, joita hallinnoidaan enemmän tai vähemmän hajautetusti.³³

Vaikka toimeentuloturvajärjestelmät ovat selvästi vähentäneet köyhyysriskiä EU:ssa, ne ovat joutuneet yhä enemmän tarkastelun kohteeksi, jotta varmistetaan, että ne edistävät eivätkä haittaa tehokasta työllistymistä ja että niitä hallitaan tehokkaasti.

Uusissa jäsenvaltioissa sosiaalisen suojelun kattavuus ja kyky varmistaa riittävät vähimmäisvarat on keskeinen ongelma. Keski- ja Itä-Euroopan maissa köyhyys on pitkäaikaistyöttömyyden ja alhaisten tulojen vuoksi yleisempää työikäisten ja lasten keskuudessa, kun taas Kyproksella ja Maltalla se koskee lähinnä iäkkäitä. Kokonaiskuvaa täydentävät tiedot, jotka osoittavat, että eläkkeillä on useimmissa Keski- ja Itä-Euroopan maissa keskeinen asema köyhyyden lievittäjänä muihin tulonsiirtoihin verrattuna. Perhe-etuuksista ja lapsilisistä tuli 1990-luvulla useissa näistä maista keskeinen osa köyhyyden torjuntaohjelmia, joissa hyödynnettiin lukuisia erilaisia kohdennettuja ratkaisuja. Sähkön, veden ja kaasun hintatuista luovuttiin yleisesti, ja köyhyyttä lievitettiin enemmän raha-avustuksilla, jotka kuitenkin siirrettiin yleensä kuntien kannettaviksi. Kunnille aiheutui tästä vakavia hallinnollisia ja talousongelmia.³⁴

Tiedot sosiaalihuolto-ohjelmien vaikutuksesta uusissa jäsenvaltioissa ovat vanhentuneita ja epätäydellisiä, mutta käytettävissä olevat tulokset kertovat huonosta kohdentamisesta, riittämättömästä kattavuudesta ja alhaisista etuustasoista. Äskettäin jotkin maat ovat luoneet ja laajentaneet ohjelmia, joilla pyritään varmistamaan riittävät vähimmäistulot työssäkäyville, työttömille ja työmarkkinoiden ulkopuolella oleville erilaisin järjestelyin, kuten vähimmäispalkalla, vähimmäistoimeentuloturvalla, maksuihin perustumattomilla sosiaalieläkkeillä, tai yleisillä sosiaalihuoltojärjestelyillä. On kuitenkin yhä selvittämättä, missä määrin järjestelyt ovat verrattavissa kattavuutensa ja etuuksien tason suhteen EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa käytettäviin vähimmäistulojärjestelyihin.

4.4 Monimuotoisuus ja vähemmistöjen suojelu syrjäytymiseltä ja syrjinnältä

Eurooppalaiset yhteiskunnat ovat muuttumassa etnisesti sekä kulttuurien ja uskontojen suhteen yhä monimuotoisemmiksi, ja kehitystä tukee kansainvälinen muuttoliike ja lisääntyvä liikkuminen EU:n sisällä.

Suuntaus jatkunee laajenemisen myötä muuttoon houkuttelevien tekijöiden (Euroopan väestön ikääntyminen, työvoimapula tietyillä alueilla ja aloilla) ja muuttoon ajavien tekijöiden (nuoren aikuisväestön kasvu monissa naapurimaissa, suuri työttömyys, poliittinen epävakaus, köyhyys) yhteisvaikutuksesta.

Etnisten vähemmistöjen integroitumista ja osallisuutta edistävät toimenpiteet ovat vanhoissa jäsenvaltioissa yleensä keskittyneet viimeisten kolmen–neljän vuosikymmenen

31 Koska terveydenhuoltomenot voivat olla alhaisia myös siksi, että suuri osa terveydenhuollon tuotteista ja palveluista tarjotaan alhaiseen suhteelliseen hintaan, erot terveydenhuollon palveluiden määrässä ja laadussa voivat olla pienempiä kuin BKT-osuutena tai ostovoimastandardina mitatut erot ilmaisevat.

32 Perusteellisempi esitys asiasta seuraavassa julkaisussa: R. Busse "Health Care Systems in EU Pre-Accession Countries and European Integration" 5–6/2002 Arbeit und Sozialpolitik.

33 Euroopan komissio: Ehdotusluonnos sosiaalista osallisuutta käsitteleväksi raportiksi 2004, s. 52.

34 "Social protection in the 13 candidate countries", työllisyyden ja sosiaaliasioiden pääosasto, 2003.

aikana saapuneisiin uusiin maahanmuuttajiin. Monissa uusissa jäsenvaltioissa maahanmuutto on kuitenkin melko uusi ilmiö, ja päähuomio kohdistuu historiallisten vähemmistöjen, esimerkiksi romanien, tilanteeseen.

Maahanmuuttajia ja etnisiä vähemmistöjä koskevia tietoja kokoavista maista saadut luvut osoittavat myös, että näiden ryhmien koulutustaso on alhaisempi ja ne asuvat todennäköisemmin pienituloisissa kotitalouksissa ja kehoissa asunnoissa.³⁵

Vähemmistöjen sosiaaliseen osallisuuteen ja työllistämiseen liittyvät ongelmat ovat uusissa jäsenvaltioissa samankaltaisia. Romaniyhteisöjen ja joidenkin venäläisvähemmistöjen tietyissä uusissa jäsenvaltioissa kokema syrjäytyminen ja syrjintä on erityisen vaikea ongelma.³⁶ Ongelmiin on puututtava yhdistelmällä työllisyyttä ja sosiaalista osallisuutta edistäviä ja syrjintää torjuvia toimenpiteitä. Uusien jäsenvaltioiden haaste tässä yhteydessä on puuttua syrjintään lainsäädännöllä ja ehkäisytoimilla.³⁷

4.5 Vammaisuus: toimintalinjat ihmisille, joilla on erityistarpeita

EU lähestyy vammaiskysymyksiä yksilöllisten tarpeiden eikä eri luokkien erottelun pohjalta. Linja edistää sosiaalista osallisuutta luokitteluun perustuvaa linjaa paremmin. Ratkaisu kielii yleisemmästä siirtymisestä vammaispohjaisista ohjelmista valtavirtaistamiseen.³⁸

Tavoitteena on varmistaa, että vammaiset nauttivat samoista ihmisoikeuksista kuin muut, poistamalla esteitä ja vammaisuuteen perustuvaa syrjintää sen kaikissa muodoissa.

Kehitys EU:n 15 vanhassa jäsenvaltiossa on tällä alalla yleensä myönteistä, vaikkakin yhä esiintyy lukuisia lisätyötä edellyttäviä ongelmia, jotka liittyvät etenkin fyysisiin, oikeudellisiin ja hallinnollisiin esteisiin, uuteen teknologiaan ja asenteisiin.

Monissa uusissa jäsenvaltioissa vammaispolitiikka pyrkii yhä erottelemaan sen sijaan että se valtavirtaistaisi toimintaa kaikilla politiikan aloilla. Vaikka kiintiöjärjestelmät ovat yleisiä, niiden täytäntöönpano näyttää olevan käytännössä hyvin vaikeaa. Näiden maiden vammaispolitiikassa aletaan vasta nyt luopua vanhakantaisesta holhousajattelusta ja vammaisuuden lääketieteellisistä malleista.

Tämä asteittainen luopuminen suojatyöpaikoista on ensi vaiheessa lisännyt vammaisten työttömyyttä. Sitä ei ole toistaiseksi korvattu tukitoimenpiteillä ja tavallisilla työllistymismahdollisuuksilla, joita vammaiset tarvitsevat, koska heillä ei ehkä ole vapaille työmarkkinoilla työllistymiseen tarvittavaa koulutusta tai kokemusta.

35 Tähän asiaan liittyy myös työ, jota tehtiin osana Euroopan komission ohjelmaa Targeted Socio-Economic Research (TSER) – Castles et al., Centre for Migration and Policy Research, University of Oxford, ISBN 92-894-5273-0.

36 Sosiaalisen osallisuuden edistämistä koskevat yhteiset muistiot, joulukuu 2003, julkaistu Euroopan komission www-sivustolla (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/soc-incl/jim_en.html).

Euroopan komissio: Tiivistelmäraportti sosiaalisen osallisuuden edistämistä muistioista, Bryssel, maaliskuu 2004.

37 "Equality, Diversity and Enlargement – Report on measures to combat discrimination in acceding and candidate countries", asiantuntijaraportti, Euroopan komissio, työllisyyden ja sosiaaliasioiden pääosasto, Bryssel, 2003.

38 "Yhtäläiset mahdollisuudet vammaisille: eurooppalainen toimintasuunnitelma", KOM(2003) 650.

39 Kirjallisuudessa pyritään yhä enemmän esittämään kansalaisyhteiskunnan voimavarat sosiaalisen pääoman käsitteen muodossa. Euroopan komissio tutkii mahdollisuutta soveltaa käsitettä käytännössä.

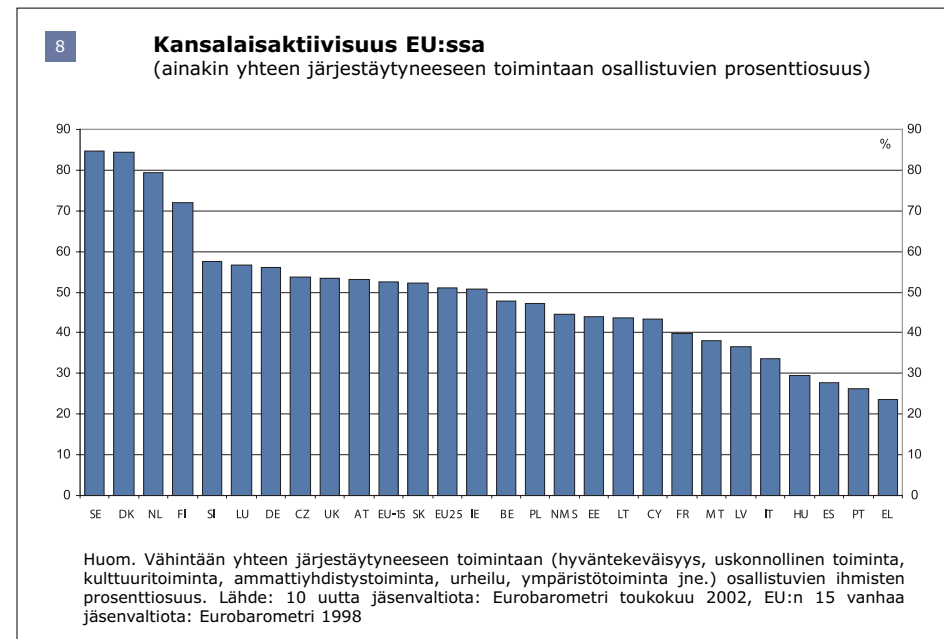
40 C. Haerperfer, C. Wallace ja L. Mateeva: "Social Capital and Civic Participation in Accession Countries and Eastern Europe", Euroopan komissiolle laadittu asiantuntijalausunto, Wien 2003.

Lisäksi yhdenvertaisuutta työelämässä koskevassa direktiivissä korostettu vammaisuuden riittävä huomioon ottaminen ei näy vielä monien uusien jäsenvaltioiden politiikassa ja käytännössä.

4.6 Kansalaisyhteiskunta ja kansalaisaktiivisuus

Kansalaisyhteiskunnan keskeiset voimavarat näkyvät väestön yhteisöllisyyden, luottamuksen ja kansalaisaktiivisuuden asteessa, mikä puolestaan vaikuttaa maan yleiseen taloudelliseen, sosiaaliseen ja poliittiseen menestykseen.³⁹ Voimavarat syntyvät ja kasvavat vapaassa ja kukoistavassa kansalaisyhteiskunnassa, mutta niiden kehitys estyy, jos kansalaisyhteiskunnan kehittyminen tukahdutetaan. Yksi edeltäneen poliittisen hallitusjärjestelmän turmiollisista seurauksista useimmissa Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa on kansalaisyhteiskunta, jossa osallistuminen julkiseen elämään on vähäistä ja jossa vallitsee epäluottamus julkisia instituutioita kohtaan.

Tutkimuksissa on todettu, että yhteiskunnan yhteisöllisyys, yhteistoimintaa edistävien sosiaalisten normien yleisyys ja luottamus julkisiin instituutioihin ovat selvästi vähemmän kehittyneitä siirtymätalouksissa. Tutkimuksissa on myös todettu korrelaatio näiden ilmiöiden ja talouskasvun välillä.⁴⁰

Siirtymäkauden alkuaikoina Keski- ja Itä-Euroopan maissa asuvien ihmisten todettiin luottavan vähemmän vieraisiin ja olevan vähemmän yhteisöllisiä kuin EU:n asukkaat, vaikka he väittivät olevansa yhtä altruistisia. Heillä oli kiinteät perhesiteet, mutta he luottivat vähemmän ystäviinsä ja heidän sosiaalinen piirinsä oli pienempi ja suljetumpi. Samalla heidän kansalaisaktiivisuutensa ja luottamuksensa instituutioihin oli paljon vähäisempää.

Kansalaisaktiivisuus on parantunut näissä uusissa jäsenvaltioissa siirtymäkauden alun jälkeen, ja vaikka ne ovat tässä suhteessa yhä vanhoja EU-maita jäljessä, ryhmien sisäiset erot ovat suurempia kuin ryhmien väliset erot. Uudet jäsenvaltiot sopivat yleensä olemassa oleviin yhteiskunnallisen osallistumisen ryhmiin vallitsevan pohjoisen ja etelän välisen eron mukaisesti.

Keskussuunnittelusta ja totalitäärisestä järjestelmästä irtautumisen vaikeudet näkyvät kuitenkin yhä Keski- ja Itä-Euroopan uusien jäsenvaltioiden rakenteissa, kapasiteetissa ja hallinnon eri tasoilla. Mahdollisuudet kehittää hyvät, modernit hallintotavat, kuten kansalaisyhteiskunnan sidosryhmien osallistuminen päätöksentekoon ja politiikan toteuttamiseen alue- ja paikallistasolla, ovat rajoitetut. Edustavat, hyvin organisoidut ja laajat kansalaisjärjestöt eivät ole yleisiä. Paikallisiviranomaisten hallinto- ja päätöksentekoresurssit eivät myöskään yleensä ole sellaisia, että ne voisivat tehdä läheistä yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa sosiaalipolitiikan täytäntöpanossa.

Jotta voidaan parantaa hallintotapaa sosiaalipolitiikassa, on tärkeää, että uudet jäsenvaltiot jatkavat – yhteisön tuella – kansalaisjärjestöjen kehittämistä.

4.7 Työmarkkinasuhteet ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelu

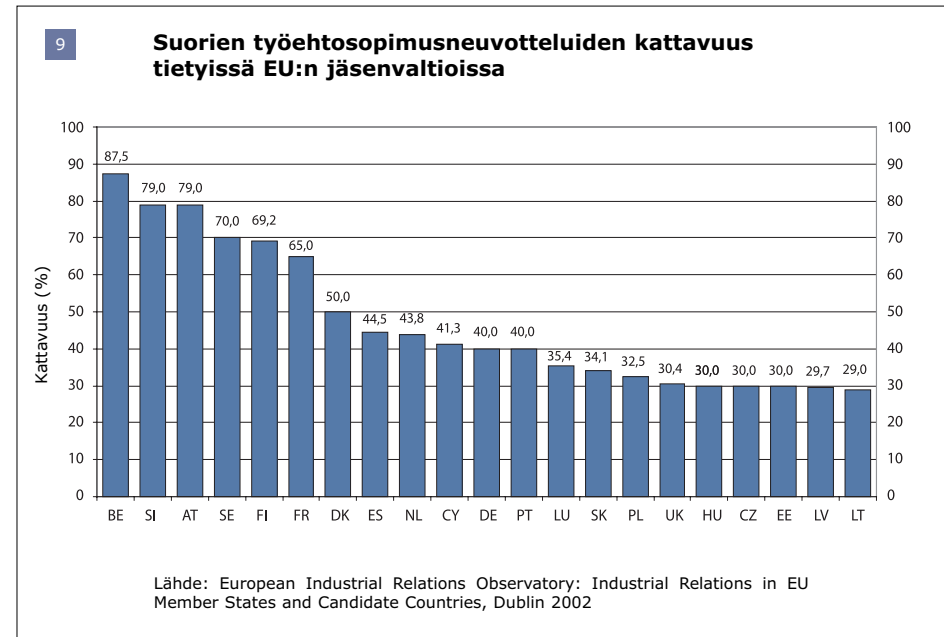
Vaikka Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa on herkeämättä pyritty kehittämään työmarkkinasuhteita ja työmarkkinaosapuolten yhteyksiä, useimmissa näistä maista työmarkkinaosapuolilla on yhä vaikeuksia osallistua täysimääräisesti taloudelliseen ja työmarkkina- ja sosiaalipolitiikan ohjausjärjestelmään, jossa niiden eurooppalaisen yhteiskuntamallin mukaan olisi oltava mukana. Osapuolten edustamaa kaksikantatasoa on kehitettävä.

Vaikka työmarkkinasuhteiden järjestämisessä on huomattavia eroja vanhojen ja useimpien uusien jäsenvaltioiden välillä, myös merkittäviä yhtäläisyyksiä löytyy. Esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeen rakenne ja ammattiyhdistysten yleisyys ovat seikkoja, joiden suhteen uudet jäsenvaltiot löytävät paikkansa EU:n 15 vanhan jäsenvaltion määrittelemältä vaihteluväliltä.

Koska työnantajajärjestöt piti Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa luoda tyhjästä 1990-luvulla, yhtäläisyydet tässä suhteessa EU:n vanhojen jäsenvaltioiden kanssa ovat huomattavasti vähäisempiä, joskin niitä löytyy. Yksi pääero on se, että useimmissa uusissa jäsenvaltioissa järjestöjä on huomattavasti vähemmän ja kaksikantatyöehtosopimukset ovat harvinaisempia, koska työnantajajärjestöt eivät useinkaan osallistu neuvotteluihin.

Tästä näkyy myös se, että kaksikantasopimukset ovat useimmissa uusissa jäsenvaltioissa yleensä uusi asia, jota ollaan vähitellen kehittämässä. Erotuksena EU:n 15 vanhaan jäsenvaltioon, joiden monikerroksisessa järjestelmässä työehtosopimukset tehdään yleensä alakohtaisesti, työehtoneuvottelut käydään useimmissa uusissa jäsenvaltioissa yritystasolla. Vanhoista jäsenvaltioista käytäntöä löytyy vain Yhdistyneestä kuningaskunnasta, sekä vähemmässä määrin tietyissä kysymyksissä Luxemburgista ja Ranskasta.

Työehtosopimusten piiriin kuuluvien työntekijöiden osuus uusissa jäsenvaltioissa asettuu EU:n vaihteluvälille, vaikkakaan uudet jäsenvaltiot eivät täysin asetu EU:n 15 vanhan jäsenvaltion muodostamiin ryhmiin.

Kuten kuviosta 9 käy ilmi, erot kummankin maaryhmittymän sisällä ovat tuntuvia. Uusia jäsenvaltioita on haarukan molemmissa päissä, tosin useimmat niistä sijoittuvat viimeiseen neljännekseen.

Kolmikantamallia käytetään vaihtelevissa, enemmän tai vähemmän vakiintuneissa muodoissa useimmissa EU:n 15 vanhasta jäsenvaltiosta työmarkkinaosapuolten osallistumisasteen vaihdelta. Kehitys voimistui talous- ja rahaliiton toteutumisen

lähestyessä. Kolmikantamalla, joka tunnetaan eri muodoissa myös kaikissa uusissa jäsenvaltioissa, hallitsevat toistaiseksi pitkälti valtion etunäkökohdat, ennen kaikkea pyrkimys helpottaa Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa käynnissä olevaa rakennemuutosta, ja työmarkkinajärjestöjen rooli on useimmiten neuvoa-antava.

Kaksikantatyöehtoneuvotteluiden, ammattiliittojen ja työnantajajärjestöjen aseman ja vahvuuden kehittämistä tukevat aktiivisesti eurooppalaiset työmarkkinajärjestöt (kuten niiden yhteisessä, vuosien 2003–2005 työohjelmassa todettiin). Aseman ja vahvuuden odotetaan paranevan talouden vakaantuessa ja kasvaessa edelleen, mutta valtiotodotetaan toimenpiteiden tukea tarvitaan myös. Työmarkkinajärjestöjen kaksikantamallin edistäminen auttaa myös parantamaan kolmikantakeskusteluiden kattavuutta ja niihin sitoutumista.

Tiivistelmä

- Sosiaalisen suojelun etuuksia sekä työmarkkinaosapuolten vuoropuhelua ja kansalaiskeskustelua koskeva vertailu uusien jäsenvaltioiden ja EU:n 15 vanhan jäsenvaltion välillä tuo esiin joukon eroja mutta myös monia yhtäläisyyksiä.
- Monet erot ja useat sosiaaliset ongelmat Keski- ja Itä-Euroopan uusissa jäsenvaltioissa juontavat juurensa vuotta 1990 edeltäneeseen aikaan ja siirtymäkauteen. Vaikeudet eivät häviä hetkessä, mutta yhtäläisyydet ja edistymisen yhteisön säännösten omaksumisessa osoittaa, että maat asettuvat ajan oloon EU:n 15 vanhan jäsenvaltion vaihtelun puitteisiin.
- Uudistuksia, joiden avulla helpotetaan paremman sosiaalisen suojelun ja korkeamman elintason luomista, ollaan toteuttamassa, (esim. eläkkeiden ja terveydenhuollon alalla), mutta haasteiden mittavuutta ei ole syytä aliarvioida (mm. terveydenhuollon ja sosiaalisen osallisuuden alalla), ja joillain aloilla on yhä toteutettava moderneja ratkaisuja (esim. sukupuoli- ja vammaiskysymysten sekä entisten vähemmistöjen suhteen).
- Muutosten ja uudistusten toteuttamista rajoittaa kautta linjan hallinnollinen ja työmarkkina- ja sosiaalipolitiikan ohjausjärjestelmään liittyvä kapasiteetti. Kansalaisyhteiskunnan ja työmarkkinaosapuolten vuoropuhelun rakenteita kuvaavat luvut osoittavat yhä huomattavan eron EU:n 15 vanhaan jäsenvaltioon verrattuna.
- Monen uuden jäsenvaltion eläkeuudistusten esikuvana olivat EU-maiden uudistukset, ja nykyinen eläketurva asettuu niissä EU:n 15 vanhan jäsenvaltion eläkejärjestelyiden muodostamaan haarukkaan. Näiden maiden eläkeuudistusten menestys riippuu niiden kyvystä nostaa työllisyysastetta ja keskimääräistä työmäärää.
- Laekenin eläketavoitteisiin sisältyvää kokonaisvaltaista lähestymistapaa sovelletaan myös uusissa jäsenvaltioissa. Monien uusien jäsenvaltioiden eläkejärjestelmissä vallitsevat heikkoudet korostavat sitä, kuinka tärkeää on varmistaa riittävät etuudet, parempi työllisyys, korkeampi eläkkeellesiirtymisikä sekä eläkerahastojen toimiva sääntely ja järkevä hallinta.
- EU:n 15 vanhaa jäsenvaltiota käyttävät ostovoimastandardina mitattuna karkeasti nelinkertaisen määrän varoja terveydenhuoltoon kuin Keski- ja Itä-Euroopan uudet jäsenvaltiot. Terveydenhuoltoon käytettyjen menojen määrän lisääminen ja niiden vaikutuksen tehostaminen on edellytys terveyden parantamiselle.
- Merkittävät romani- ja muut vähemmistöt joissain uusissa jäsenvaltioissa lisäävät etniseen monimuotoisuuteen liittyviä paineita sosiaalisen osallisuuden luomiseksi ja syrjinnän torjumiseksi.
- Uusien jäsenvaltioiden vammaispolitiikka perustuu yhä yleensä vammaisuuden lääketieteellisiin malleihin ja niille on leimallista laitostaminen ja suojatyö.
- Työmarkkinaneuvotteluiden ja työmarkkinasuhteisiin liittyvien järjestelyiden kehittämistä kaksikantapohjalta on edelleen vahvistettava useimmissa uusissa jäsenvaltioissa.

5. Euroopan sosiaalinen toimintaohjelma 25 jäsenvaltion EU:ssa

5.1 Euroopan sosiaaliseen toimintaohjelmaan ja uusiin jäsenvaltioihin liittyvät kehityskulut

Viime vuosina on tapahtunut merkittävää kehitystä sosiaalipolitiikassa EU:n tasolla...

Viimeisten kuuden vuoden aikana tapahtunut kehitys työllisyys- ja sosiaalipolitiikan koordinoinnissa EU-tasolla⁴¹ on laajentanut Euroopan sosiaalisen toimintaohjelman kattavuutta, vakauttanut sen sisältöä ja luonut uusia työskentelytapoja⁴² jatkokehitystä varten. Uudet prosessit politiikan koordinoimiseksi luotiin EU:n 15 vanhan jäsenvaltion ongelmia, mieltymyksiä ja voimavaroja silmällä pitäen. Liittymisvalmisteluissa keskityttiin pitkään etupäässä yhteisön säännösten omaksumiseen, ja uudet jäsenvaltiot otettiin vasta hiljattain mukaan politiikan koordinointiin EU:ssa sosiaalisen suojelun ja osallisuuden aloilla.

Siksi useiden tarkkailijoiden esiin nostama keskeinen kysymys onkin, tarjoaako nykyisen sosiaalisen toimintaohjelman yleinen suuntautuminen riittävän perustan laajentuneelle unionille vai onko ohjelmaa tarpeen muuttaa.

...ja vaikka uudet jäsenvaltiot eivät päässeetkään suoraan osallisiksi tästä edistyksestä, niiden keskeiset poliittiset kysymykset on otettu riittävästi huomioon.

Tämä raportti osoittaa, että merkittävistä ja vaikeasti tasoitettavista vanhojen ja uusien jäsenvaltioiden välisistä eroista huolimatta keskeisissä ongelmissa on myös selviä yhtäläisyyksiä, kuten nopean taloudellisen muutoksen hallitseminen ja väestön ikääntymiseen vastaaminen. Lissabonin yleiset tavoitteet⁴³ koskevat ilman muuta myös uusia jäsenvaltioita.

Työikäisen väestön pieneneminen ja eläkeikäisen väestön nopea kasvu on merkittävä yhteinen haaste laajentuneessa unionissa. Se korostaa sitä, että vanhoilla ja uusilla jäsenvaltioilla on yhteinen tarve kehittää *toisiaan tukevia toimintalinjoja*, joilla rakennetaan talous-, työllisyys- ja sosiaalipolitiikan monien synergioiden varaan. Tämä osoittaa, kuinka tarpeellista on toteuttaa Lissabonin strategia täysimittaisesti.

Koska ennustettu talouden nousukausi on todennäköisesti viimeinen ennen kuin demografinen muutos toteutuu ja väestön ikääntyminen alkaa kiihtyä, kaikilla 25 jäsenvaltiolla on vahva yhteinen intressi toteuttaa tarvittavat muutokset työllisyys- ja sosiaalipolitiikassa mahdollisimman nopeasti.

Yhteisön politiikassa laajentuneessa unionissa on luonnollisesti otettava huomioon aikaisempaa monimuotoisempi sosiaalinen tilanne, mutta laajentuminen ei saata kyseenalaiseksi sosiaalisen toimintaohjelman pääsisältöä.

5.2 Uusien jäsenvaltioiden keskeiset haasteet ja mahdollisuudet

Vaikka tästä laajentumisesta aiheutuvat haasteet ovat erityisen suuria, aikaisempi kokemus BKT:ltään selvästi unionin keskiarvoa alhaisempien maiden (esim. Irlannin, Kreikan, Portugalin ja Espanjan) liittymisestä vahvistaa sen, että sosiaalisessa tilanteessa voidaan saavuttaa merkittäviä parannuksia yhteensovitetuilla, pitkäjännitteillä toimilla kansallisella ja EU:n tasolla.

Silti useiden uusien jäsenvaltioiden tilanne, jossa tuntuvat yhä pitkälti siirtymäkauden jälkimainingit mutta enenevässä määrin talouskasvun uudet sosiaaliset vaikutukset ja joka väistämättä jättää jälkeensä ihmisiä, jotka eivät kykene sopeutumaan tekniikan uusiin vaatimuksiin, edellyttää poliittisten ponnisteluiden tehostamista elinoloissa vallitsevien erojen poistamiseksi sekä köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseksi.⁴⁴ Näiden tavoitteiden saavuttaminen parantaa elinoloja ja siten mahdollisuuksia vähentää kuolevuutta ja välttää syntyvyyden aleneminen entisestään. Vaikka uudistusten tiellä jatkaminen edellyttää sosiaalisen suojelun järjestelmien lujittamista, uusien jäsenvaltioiden päättäjillä on edessään vaikeita valintoja, sillä paineet kasvavat julkisen talouden konsolidoimiseksi ja suotuisten makrotalouden olojen erot työllisyysasteessa vanhoihin jäsenvaltioihin verrattuna saataisiin nopeasti kurottua umpeen. Jotta uudet jäsenvaltiot voisivat toteuttaa uudistukset ja saisivat täyden hyödyn unioniin liittymisestä, niiden on lisäksi parannettava hallintotapaansa ja työmarkkina- ja sosiaalipolitiikan ohjausjärjestelmäänsä sekä myös kykyään ottaa työmarkkinaosapuolet ja koko kansalaisyhteiskunta mukaan päätöksentekoprosessiin.

Tällaisessa kehityksessä on tärkeää pystyä hyödyntämään työllisyys- ja sosiaalipolitiikan toisiaan tukevaa synergiaa ja runsasta EU:n tasolla karttunutta kokemusta. Ratkaisevan tärkeää on panna täytäntöön Euroopan työllisyyden suuntaviivat ja suositukset sekä politiikan koordinoinnille eläkkeiden ja sosiaalisen osallisuuden alalla asetetut yhteiset tavoitteet. Investoinnit kustannustehokkaaseen, työllisyyttä tukevaan sosiaaliseen suojeluun ja terveydenhuoltoon ovat keskeinen osa toimenpiteitä, joita tarvitaan, jotta voidaan kehittää ja pitää yllä ihmisten kykyä osallistua ja antaa panoksensa.⁴⁵

41 Muun muassa työllisyyden, sosiaalisen osallisuuden, syrjinnän torjunnan ja sosiaalisen suojelun sekä kansalaisten oikeuksien alalla.

42 Esim. avoin koordinointimenetelmä.

43 Maaliskuussa 2000 pidetyssä Lissabonin huippukokouksessa unioni asetti itselleen uuden strategisen päämäärän vuonna 2010 päättyvää vuosikymmentä varten: "siitä on tultava maailman kilpailukyysisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous, joka kykenee ylläpitämään kestävästä talouskasvusta, luomaan uusia ja parempia työpaikkoja ja lisäämään sosiaalista yhteenkuuluvuutta."

44 Sosiaalisen osallisuuden edistämistä koskevat yhteiset muistiot, komission tiivistelmäraportti.

45 Edellisessä viitteessä mainitussa teoksessa.

Uudet jäsenvaltiot voivat lähteä rakentamaan tiettyjen saavutusten ja suhteellisten etujen varaan, joista yhdessä muodostuu mahdollisuuksia. Kuten tässä raportissa on tuotu esiin, niitä ovat seuraavat:

- Suuren ja suhteellisen hyvin koulutetun työvoimareservin ansiosta monilla uusilla jäsenvaltioilla on hyvät mahdollisuudet nauttia pitkästä jatkuvan kasvun jaksosta, varsinkin jos tätä suhteellista etua lujitetaan kehittämällä edelleen henkilöresursseja ja työllisyyttä tukevaa sosiaalista suojelua.
- Monien uusien jäsenvaltioiden kyky toteuttaa pitkälle meneviä eläkeuudistuksia taloudellisten ja poliittisten mullistusten keskellä on osoitus kyvystä tarttua vaikeisiin uudistuksiin, ja tätä kykyä voidaan hyödyntää muutosprosessin jatkuessa.
- Terveystilanteen alalla monissa uusissa jäsenvaltioissa toteutetut uudistukset ovat luoneet keskeiset edellytykset sellaisen ajanjakson syntymiselle, jonka aikana terveydenhuollon avulla parannetaan nopeasti ja merkittävästi yleistä terveystilannetta, varsinkin koska kyseiset maat alkavat vähitellen pystyä käyttämään enemmän rahaa alalla.
- Suhteellisen köyhyyden kohtuullinen taso useimmissa uusissa jäsenvaltioissa on merkki maiden melko hyvästä sosiaalisesta koheesiosta ja sosiaalisen suojelun järjestelmien merkittävästä vaikutuksesta. Tämä voi auttaa merkittäväällä tavalla tarttumaan menestyksekkäästi talouden uudistamisen ja globalisaation haasteisiin.

Näiden mahdollisuuksien ja yhteisön säännösten omaksumisessa saavutetun edistymisen ansiosta kymmenellä uudella jäsenvaltiolla voi EU:n toimintalinjojen tukemana olla hyvät mahdollisuudet johtaa talouskasvua ja yhteiskunnallisia parannuksia laajentuneessa unionissa.

Laajentumisen onnistuminen sosiaalialalla riippuu kuitenkin ratkaisevasti myös EU:n 15 vanhan jäsenvaltion kyvystä tarjota vetoapua. Niiden valmius tarjota kokemuksensa ja resurssinsa uusien jäsenvaltioiden hyödynnettäväksi määrää pitkälti edistymisen ja sen vauhdin. Uudessa sosiaalisessa toimintaohjelmassa on löydettävä keinoja, joiden avulla laajentuneen unionin kaikkien jäsenvaltioiden tarpeet otetaan huomioon ja niiden energia päästetään vapaaksi.

Liitteet

Liite 1: Tilastolliset muutokuvat

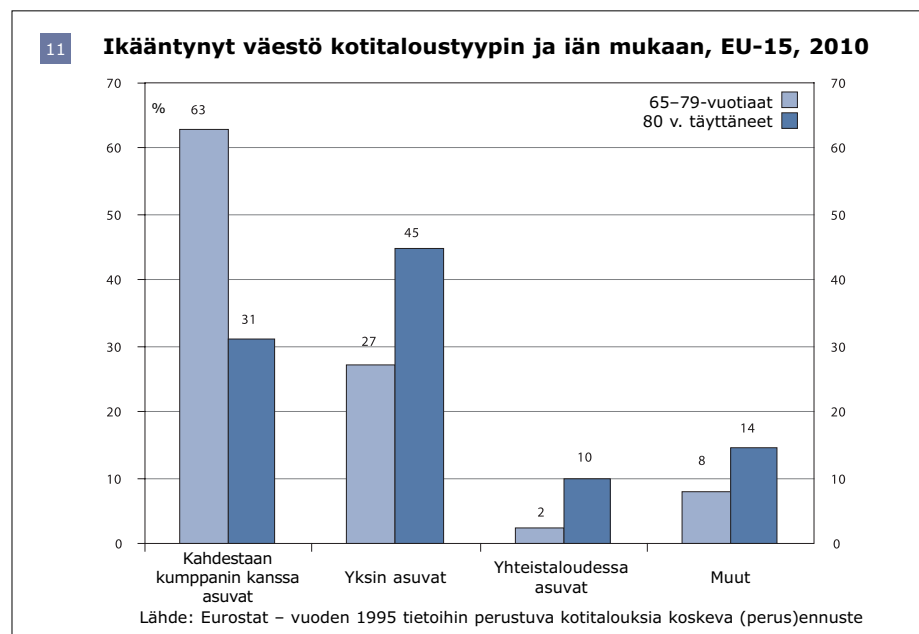
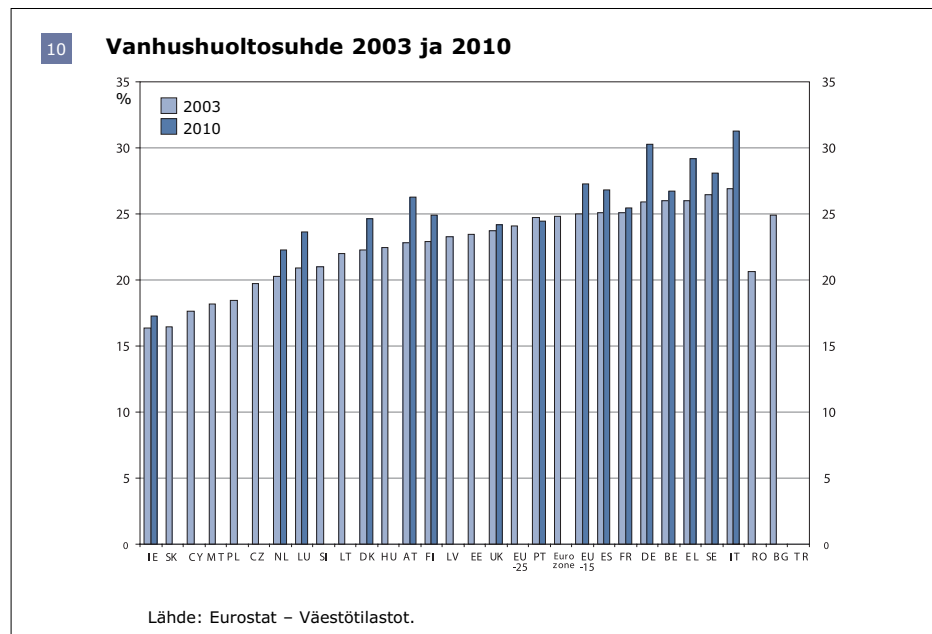
Väestön ikääntyminen

Vuonna 2003 EU-25:ssä oli 74 miljoonaa vähintään 65-vuotiasta, kun heitä vuonna 1960 oli vain 38 miljoonaa. Nykyään 15 jäsenvaltion EU:ssa iäkkäitä on 16 prosenttia kokonaisväestöstä eli 29 prosenttia työikäisestä väestöstä (15–64-vuotiaista). Viimeksi mainitun suhteen odotetaan kasvavan 15 jäsenvaltion EU:ssa 27 prosenttiin vuoteen 2010 mennessä. Seuraavien viidentoista vuoden aikana EU-15:ssä ”kaikkein iäkkäimpien” eli 80 vuotta täyttäneitten määrä kasvaa lähes 50 prosenttia.

Avainindikaattori

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Vanhushuoltosuhte (65 vuotta täyttäneiden prosenttiosuus työikäisestä väestöstä (15–64-vuotiaista) 1. tammikuuta)																																
2003	24,1	25,0e	24,8	26,0	19,7	22,3	25,9	23,5e	26,0e	25,1e	25,1	16,4	26,9e	17,6e	23,3	22,0	20,9	22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	
2010	:	27,3f	:	26,7f	:	24,6f	30,3f	:	29,2f	26,8f	25,5f	17,3f	31,3f	:	:	23,6f	:	:	18,2	22,3f	26,3f	:	24,5f	:	:	24,9f	28,1f	24,2f	:	:	:	

Lähde: Eurostat – Väestötillastot.

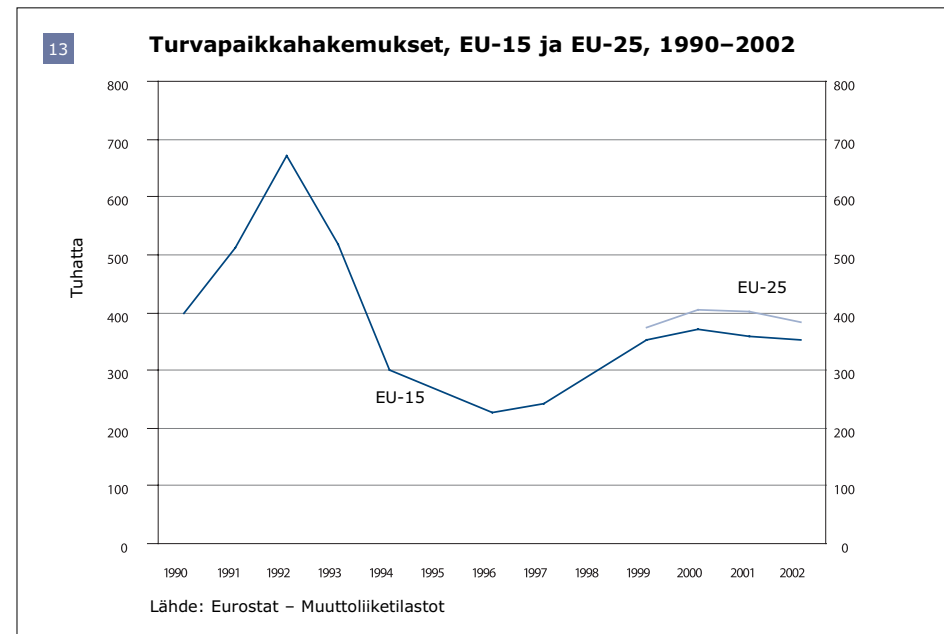
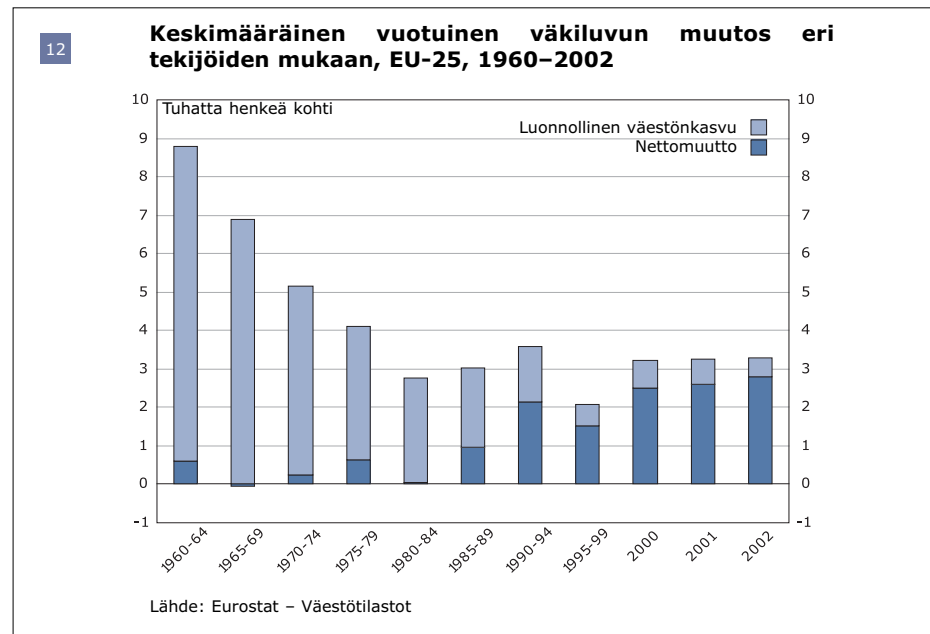
Muuttoliike ja turvapaikanhaku

Nettomuutto on tärkein väkiluvun vuosimuutokseen vaikuttava tekijä EU-25:ssä. Vuonna 2002 nettomuuttoaste oli EU-25:ssä 2,8 laskettuna tuhatta henkeä kohti, ja sen osuus väestön kokonaiskasvusta oli noin 85 prosenttia. Vuonna 2002 kirjattiin 384 500 turvapaikkahakemusta EU-25:ssä.

Avainindikaattori

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Arvioitu nettomuuttoaste, 2002 (Väkiluvun muutoksen ja luonnollisen väestönkasvun erotus tuhatta henkeä kohti tarkasteluvuotena)	2002	2,8e	3,3e	:	3,9	1,2	1,8	2,7	0,1	2,9	5,5	1,1	8,3	6,1	9,7	-0,8	-0,6	5,9	0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e

Lähde: Eurostat – Väestötilastot

Koulutus ja sen tulokset

Väestön ja etenkin naisten koulutustaso on parantunut huomattavasti 30 viime vuoden aikana. 25 jäsenvaltion EU:hun luettavissa maissa oli vuonna 2002 keskiasteen koulutus 77 prosentilla 20–24-vuotiaista. Kuitenkin 17 prosenttia 18–24-vuotiaista oli jättänyt koulunkäynnin perusasteeseen.

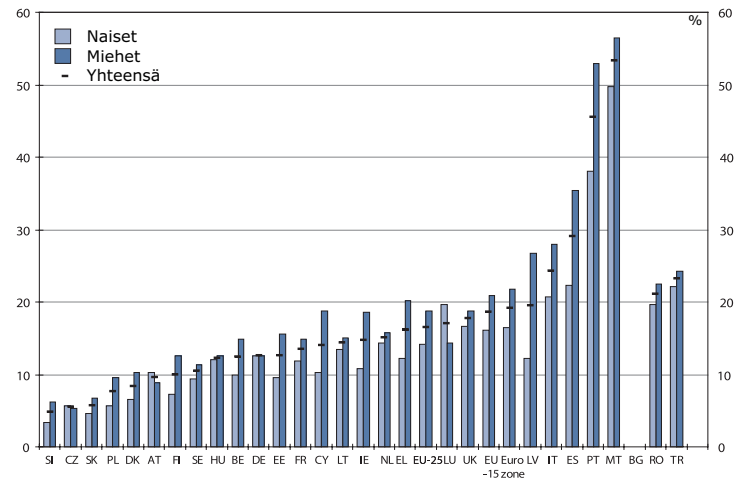
Avainindikaattori

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Nuorten koulutustaso 2002 (Vähintään keskiasteen koulutuksen hankkineiden prosenttiosuus 20–24-vuotiaista)																																
Yhteensä	76,6p	73,8p	72,8	81,1	91,7	79,6	73,3	80,4	81,3	64,9	81,7	83,9	69,1	85,3	73,2b	79,3b	69,8	85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:	
Naiset	79,5p	76,8p	76,1	84,7	91,7	82,3	73,8	87,1	85,9	71,9	82,8	88,1	74,0	90,3	82,2b	80,5b	65,5	85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:	
Miehet	73,7p	70,8p	69,4	77,6	91,8	76,8	72,6	73,7	76,3	58,2	80,5	79,7	64,2	79,6	64,4b	78,1b	74,0	85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:	

Lähde: Eurostat – Euroopan unionin työvoimatutkimus.

14 Koulunkäynnin varhain lopettaneet sukupuolittain, 2002

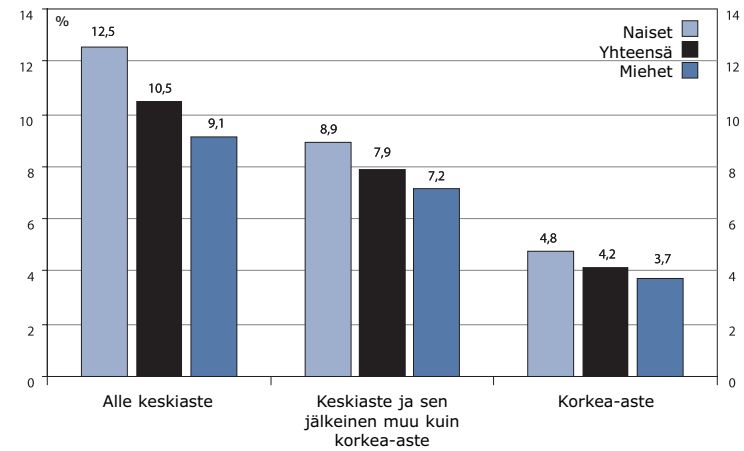
Niiden 18–24-vuotiaiden prosenttiosuus, jotka ovat suorittaneet enintään ylempään perusasteen koulutuksen ja jotka eivät ole yleissivistävässä tai ammatillisessa jatkokoulutuksessa

Lähde: Eurostat – Euroopan unionin työvoimatutkimus.

15 Työttömyysaste koulutustason ja sukupuolen mukaan, EU-25, 2002

Työttömien prosenttiosuus saman ryhmän aktiiviväestön kokonaismäärästä

Lähde: Eurostat – Euroopan unionin työvoimatutkimus.

Elinikäinen oppiminen

Koko unionissa (EU-25) osallistui vuonna 2002 koulutukseen 8 prosenttia 25–64-vuotiaista (kyselyä edeltäneiden neljän viikon aikana). Kouluttautuminen on yleisintä (18–22 %) Tanskassa, Suomessa, Ruotsissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa, kun taas uusissa jäsenvaltioissa aikuisväestön kouluttautuminen on vähäisintä (huippu on noin 9 % Slovakiassa ja Sloveniassa).

Ikäkkäät osallistuvat koulutukseen vähemmän todennäköisesti kuin nuoremmat. Pitkälle koulutettujen osallistuminen on yleisempää kuin vähän koulutettujen.

Avainindikaattori

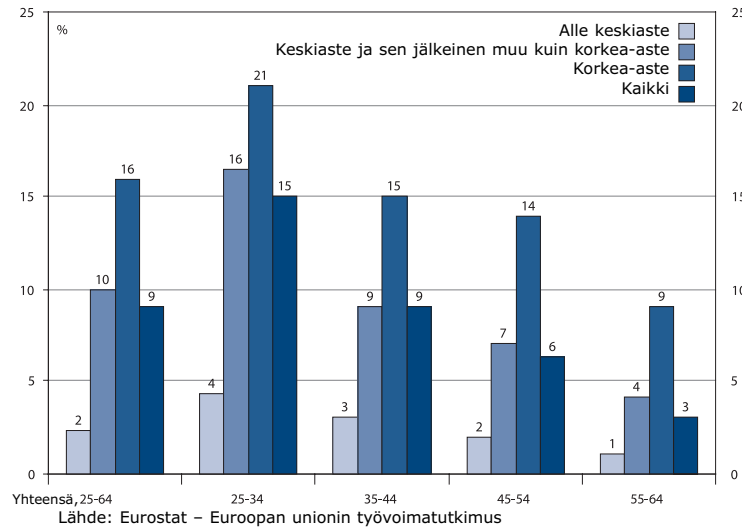
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR			
Elinikäinen oppiminen (aikuisväestön osallistuminen koulutukseen), 2002 (Niiden 25–64-vuotiaiden osuus, jotka osallistuivat koulutukseen kyselyä edeltäneiden neljän viikon aikana)																																		
Yhteensä	8,0	8,5	5,5	6,5	5,9	18,4	5,8	5,2	1,2	5,0	2,7	7,7	4,6	3,7	8,2	3,3b	7,7	3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:	:		
Naiset	8,6	9,2	5,6	6,3	5,7	20,7	5,5	6,7	1,1	5,4	3,0	8,8	4,7	3,8	10,9	4,2b	6,4	3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:	:		
Miehet	7,4	7,9	5,5	6,8	6,1	16,2	6,1	3,6	1,2	4,5	2,4	6,5	4,5	3,6	5,2	2,3b	8,9	2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:	:		

Huom.: Ranska – Viitejakso on kyselyä edeltänyt viikko.

Lähde: Eurostat – Euroopan unionin työvoimatutkimus

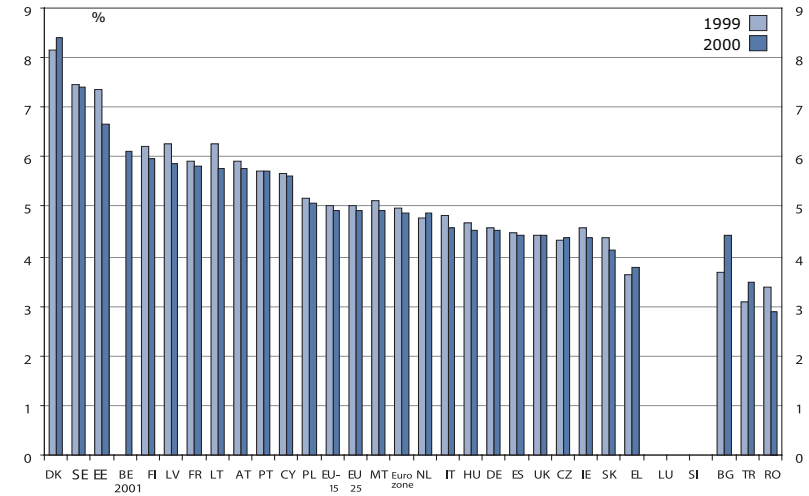
16 Elinikäinen oppiminen iän ja koulutustason mukaan, EU-15, 2002

Niiden 25–64-vuotiaiden osuus, jotka osallistuivat koulutukseen kyselyä edeltäneiden neljän viikon aikana.

17 Koulutusmenot 1999 ja 2000

Julkiset koulutusmenot prosentteina BKT:stä

Huom. Tanska – tietojen kattavuus muuttunut v. 1999. Ranska – merentakaiset maat ja alueet eivät ole mukana koulutusmenoja kuvaavissa luvuissa. Yhdistynyt kuningaskunta – luvut ovat arvioita ja perustuvat maan varainhoitovuoteen 1.4.–31.3. Lähde: Eurostat – Koulustilastot

Työllisyys

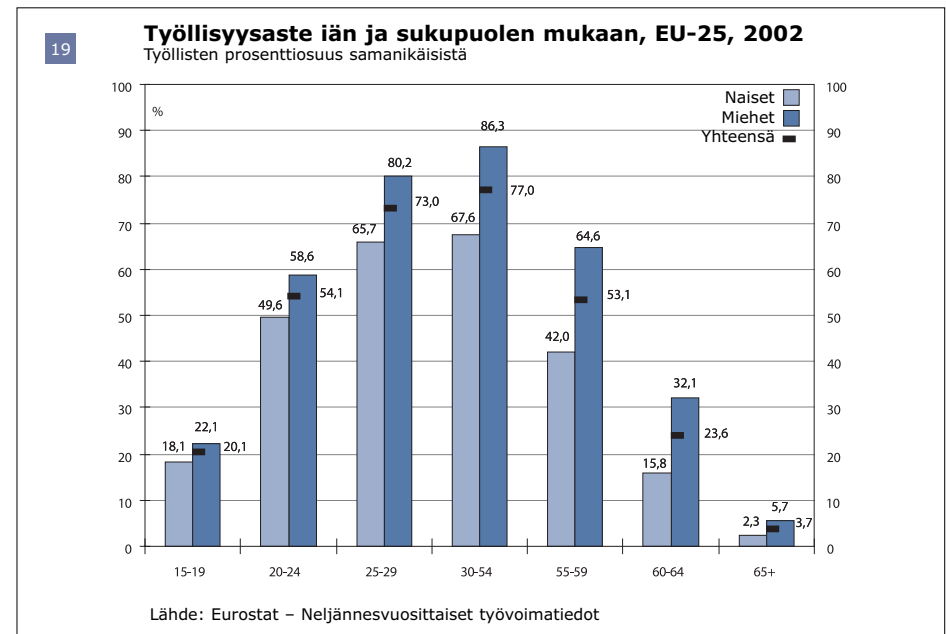
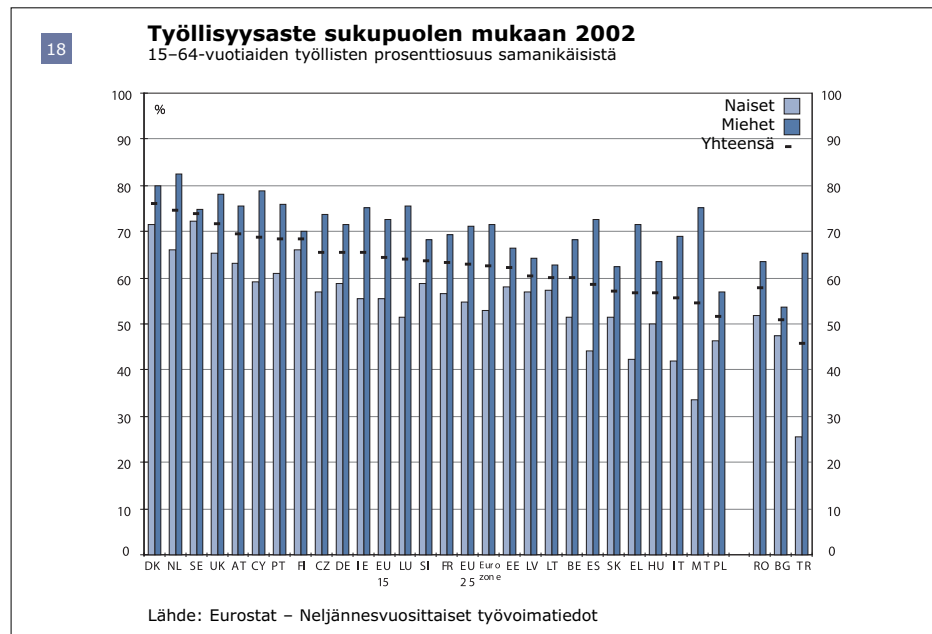
Koko unionissa uudet jäsenvaltiot mukaan luettuina oli yli 199 miljoonaa työssäkäyvää vuonna 2002, mikä oli 11,5 miljoonaa enemmän kuin vuonna 1996. Vuodesta 1997 vuoteen 2001 saakka vuosikasvu oli 0,9 prosentin ja 1,6 prosentin välillä, mutta vuonna 2002 työllisyyskasvu lähes pysähtyi. 15–64-vuotiaitten työllisyysaste oli 62,9 prosenttia vuonna 2002.

Avainindikaattori

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Työllisyysaste 2002 (15–64-vuotiaiden työllisten prosenttiosuus samanikäisistä)																															
Yhteensä	62,9	64,3	62,4	59,9	65,4	75,9	65,3	62,0	56,7	58,4	63,0	65,3	55,5	68,6	60,4	59,9	63,7	56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6
Naiset	54,7	55,6	53,1	51,4	57,0	71,7	58,8	57,9	42,5	44,1	56,7	55,4	42,0	59,1	56,8	57,2	51,6	50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5
Miehet	71,0	72,8	71,7	68,3	73,9	80,0	71,7	66,5	71,4	72,6	69,5	75,2	69,1	78,9	64,3	62,7	75,6	63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5

Iäkkäitten työllisyysaste 2002 (55–64-vuotiaiden työllisten prosenttiosuus samanikäisistä)																															
Yhteensä	38,7	40,1	36,4	26,6	40,8	57,9	38,6	51,6	39,7	39,7	34,8	48,1	28,9	49,4	41,7	41,6	28,3	26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8
Naiset	29,1	30,5	26,4	17,5	25,9	50,4	30,1	46,5	24,4	22,0	30,6	30,8	17,3	32,2	35,2	34,1	18,6	18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0
Miehet	48,9	50,1	46,8	36,0	57,2	64,5	47,1	58,4	56,0	58,6	39,3	65,1	41,3	67,3	50,5	51,5	37,9	36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3

Lähde: Eurostat – Neljännesvuosittaiset työvoimatiedot

Työttömyys

Vuonna 2002 työttömyysaste nousi 0,3 prosenttiyksikköä ensimmäistä kertaa sitten vuoden 1996. Nousua tapahtui kaikissa jäsenvaltioissa paitsi Unkarissa, Suomessa ja Ruotsissa, joissa aste pysyi ennallaan, sekä Kreikassa, Italiassa, Kyproksella, Baltian maissa, Tšekissä ja Slovakiassa, joissa se laski edelleen.

Avainindikaattori

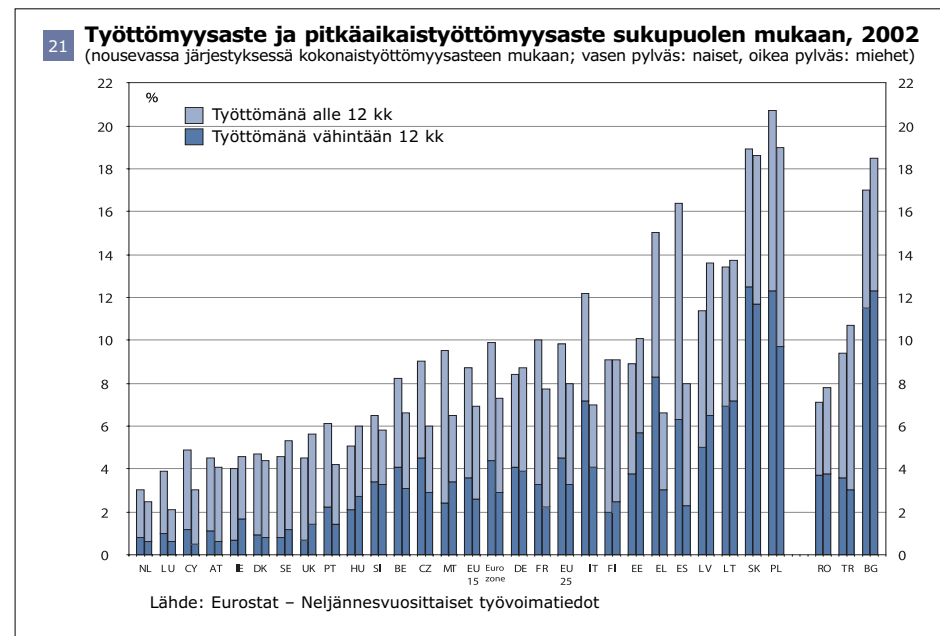
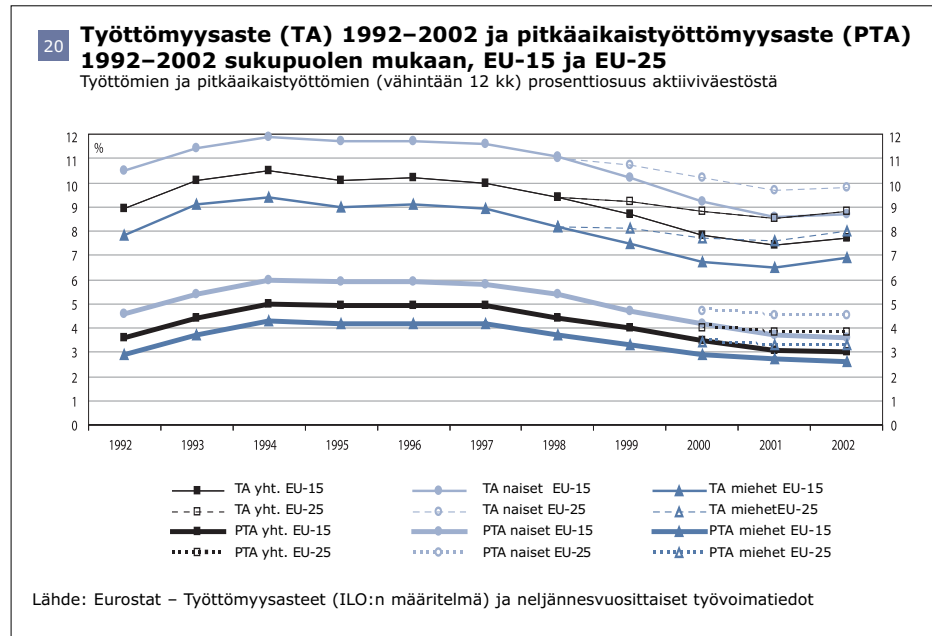
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Työttömyysaste 2002 (työttömien prosenttiosuus aktiiviväestöstä)																																
Yhteensä	8,8	7,7	8,4	7,3	7,3	4,6	8,6	9,5	10,0	11,3	8,8	4,3	9,0	3,9	12,6	13,6	2,8	5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3	
Naiset	9,8	8,7	9,9	8,2	9,0	4,7	8,4	8,9	15,0	16,4	10,0	4,0	12,2	4,9	11,4	13,4	3,9	5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4	
Miehet	8,0	6,9	7,3	6,6	6,0	4,4	8,7	10,1	6,6	8,0	7,7	4,6	7,0	3,0	13,6	13,7	2,1	6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7	

Lähde: Eurostat – Työttömyysasteet (ILO:n määritelmä)

Pitkäaikaistyöttömyysaste 2002 (pitkäaikaistyöttömien – vähintään 12 kk – prosenttiosuus aktiiviväestöstä)

Yhteensä	3,8	3,0	3,5	3,5	3,7	0,9	4,0	4,8	5,1	3,9	2,8	1,3	5,3	0,8	5,8	7,0	0,8	2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2
Naiset	4,5	3,6	4,4	4,1	4,5	0,9	4,1	3,8	8,3	6,3	3,3	0,7	7,2	1,2	5,0	6,9	1,0	2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6
Miehet	3,3	2,6	2,9	3,1	2,9	0,8	3,9	5,7	3,0	2,3	2,2	1,7	4,1	0,5	6,5	7,2	0,6	2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0

Lähde: Eurostat – Neljännesvuosittaiset työvoimatiedot

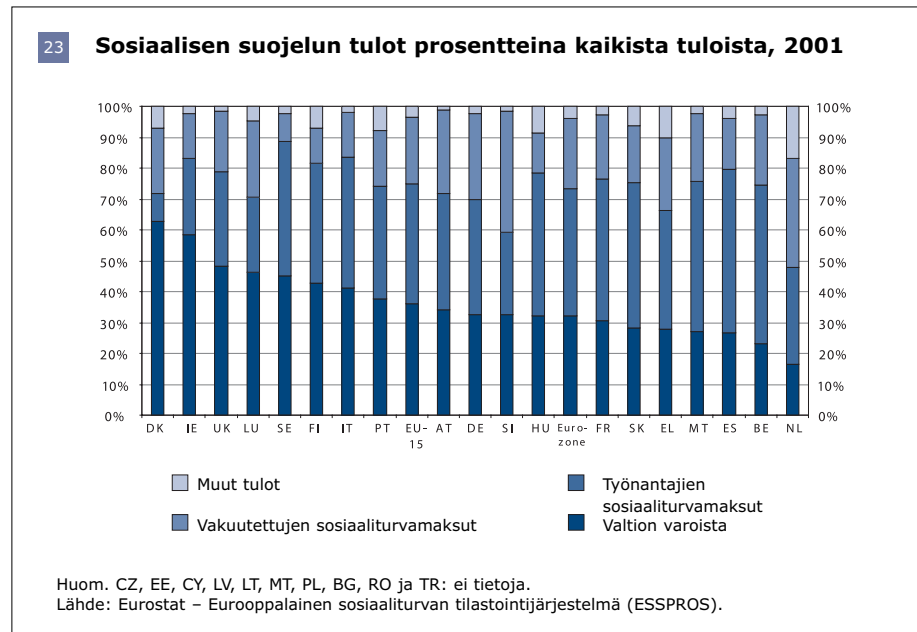
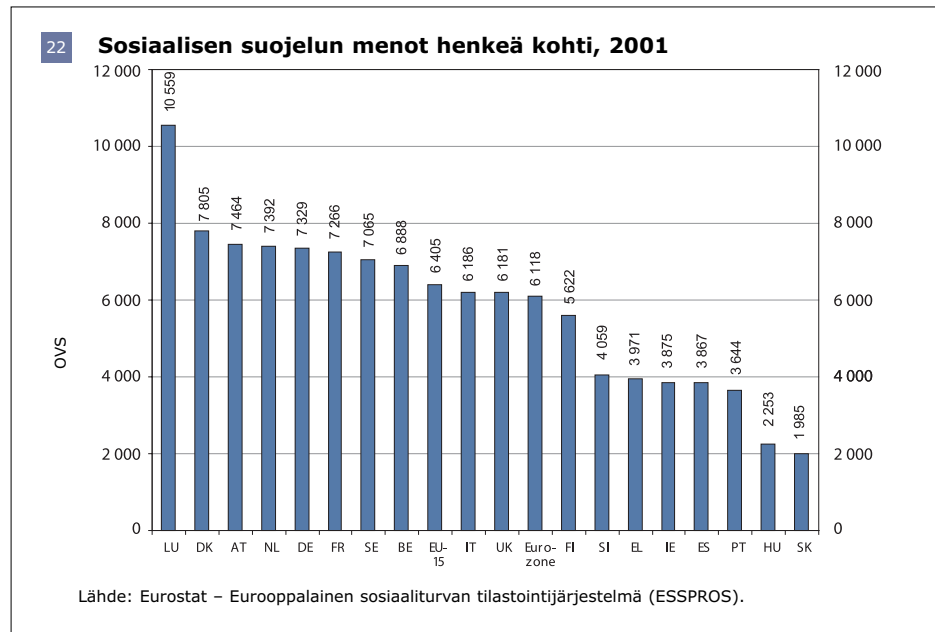
Sosiaalisen suojelun menot ja tulot

Sosiaalisen suojelun menot (prosentteina BKT:stä) kasvoivat vuonna 2001 useimmissa Euroopan unionin maissa. Jäsenvaltioiden välillä on huomattavia eroja, kun tarkastellaan menoja prosentteina BKT:stä ja etenkin ostovoimayksikköinä henkeä kohti. Sosiaalisen suojelun rahoitus on järjestetty selvästi eri tavoin eri maissa sen mukaan, tuleeko pääasiallinen rahoitus sosiaaliturvamaksuina vai valtion varoista.

Avainindikaattori

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Sosiaalisen suojelun menot prosenttiosuutena BKT:stä, 2001																																
2001	:	27,5	27,4	27,5	:	29,5	29,8	:	27,2	20,1	30,0	14,6	25,6	:	:	:	21,2	19,9	18,3	27,6	28,4	:	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2	:	:	:	

Lähde: Eurostat – Eurooppalainen sosiaaliturvan tilastointijärjestelmä (ESSPROS).

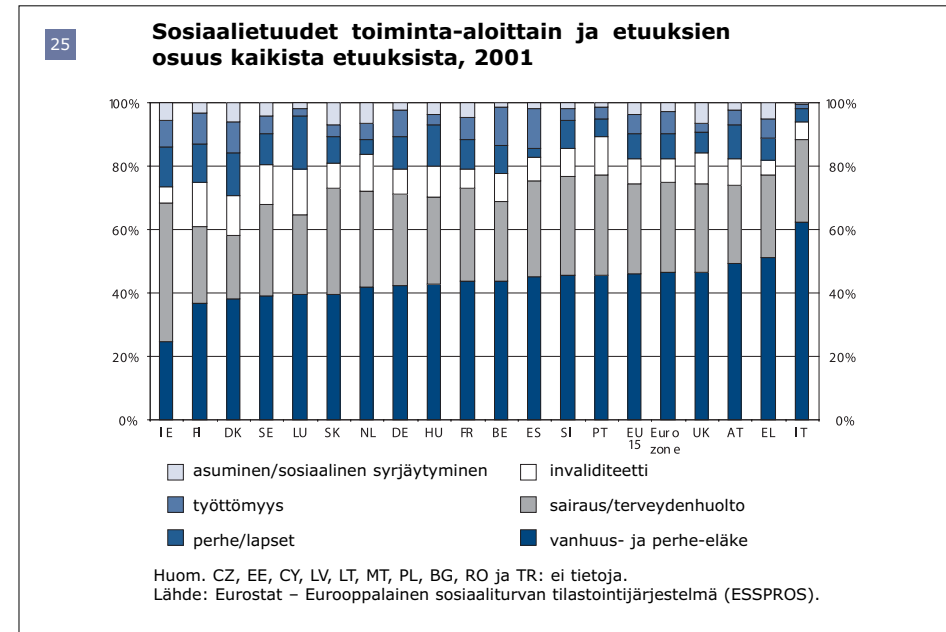
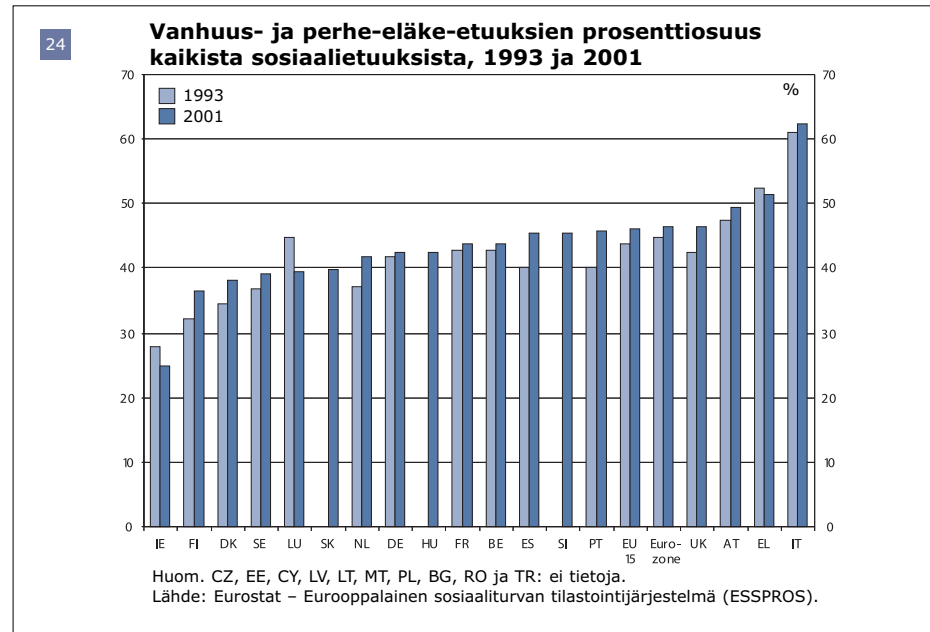
Sosiaalietuudet

Suurin osa sosiaalisen suojelun menoista käytettiin vuonna 2001 useimmissa jäsenvaltioissa vanhuus- ja perhe-eläkkeisiin, ja seuraavaksi tärkeimpänä kohteena olivat sairausetuudet. Muiden etuuksien osuus oli alle 30 prosenttia kokonaismenoista. Etuuksien rakenne on pysynyt varsin vakaana vuosien mittaan.

Avainindikaattori

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Vanhuus- ja perhe-eläke-etuuksien prosenttiosuus kaikista sosiaalietuuksista, 2001																															
1993	:	43,9	44,7	42,7	:	34,5	41,8	:	52,5	40,1	42,7	28,0	61,1	:	:	:	44,8	:	:	37,3	47,3	:	40,0	:	:	32,2	36,8	42,6	:	:	:
2001	:	46,1	46,4	43,7	:	38,0	42,5	:	51,3	45,3	43,7	24,8	62,3	:	:	:	39,4	42,6	53,8	41,8	49,5	:	45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	:	:	:

Lähde: Eurostat – Eurooppalainen sosiaaliturvan tilastointijärjestelmä (ESSPROS).

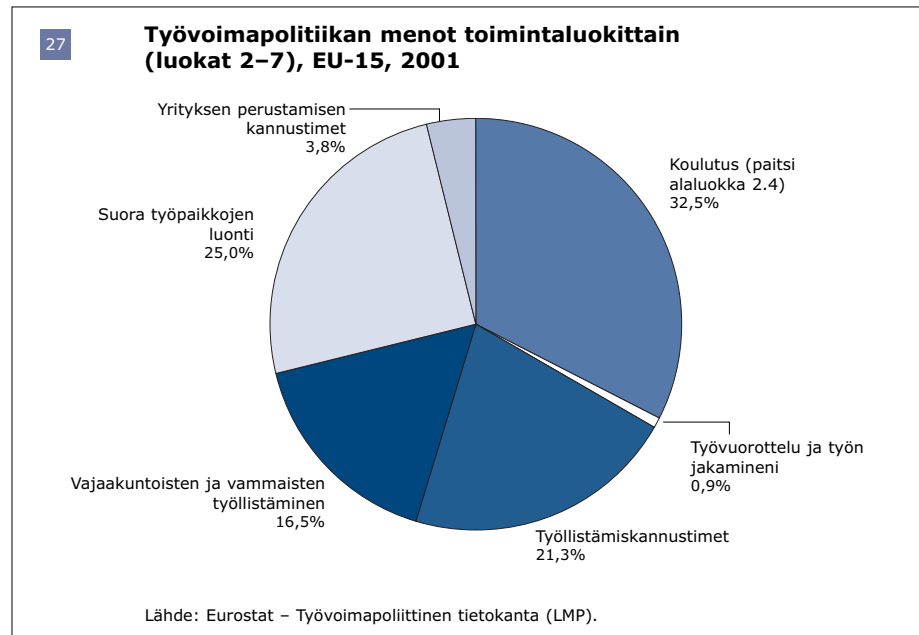
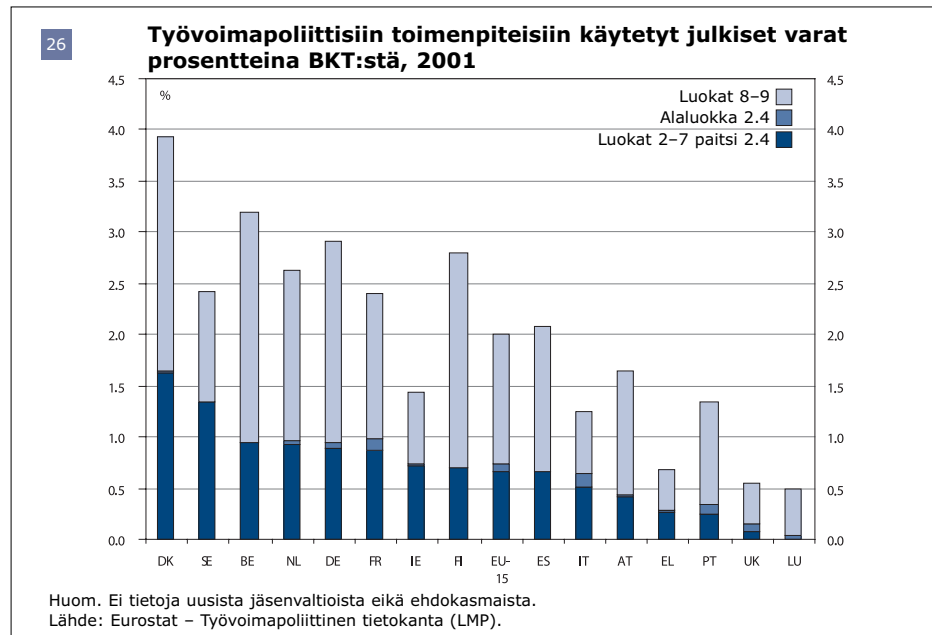
Työvoimapolitiikan menot

Vuonna 2001 työvoimapolitiikan menot olivat keskimäärin 2 prosenttia BKT:stä neljästätoista tietojä toimitaneessa maassa. Aktiivisen työvoimapolitiikan menojen osuus oli 0,66 prosenttia ja passiivisen 1,27 prosenttia. Kaikissa tapauksissa tiedot osoittavat pientä vähentymistä jo kolmantena vuotena peräkkäin. Vuonna 2001 voitiin havaita samat huomattavat erot kuin edellisvuonnakin: kaksi maata käytti työvoimapolitiikkaan yli 3 prosenttia BKT:stä (Belgia ja Tanska), kuusi 2–3 prosenttia (Saksa, Espanja, Ranska, Alankomaat, Suomi ja Ruotsi) ja kuusi alle 2 prosenttia (Kreikka, Irlanti, Italia, Itävalta, Portugali ja Yhdistynyt kuningaskunta). Näiden merkittävien erojen taustalla on kohdentamattoman tuen laajuus eräissä maissa. Tätä tukea saavat myös työttömät ja muut kohderyhmät, mutta koska sitä ei ole suunniteltu yksinomaan näiden ryhmien avuksi, sitä ei oteta mukaan työvoimapolitiittisiin tietoihin.

Avainindikaattori

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Aktiiviseen työvoimapolitiikkaan käytetyt julkiset varat prosentteina BKT:stä, 2001 (Luokat 2–7 paitsi 2.4)	0,663	0,952	1,624	0,887	0,264	0,658	0,873	0,71	0,509											0,92	0,423	0,248			0,692	1,341	0,073				

Huom. Luokat 2–7: Koulutus – työvuorottelu ja työn jakaminen – työllistämiskannustimet – vajaakuntoisten ja vammaisten työllistäminen – suora työpaikkojen luonti – yrityksen perustamisen kannustimet. Alaluokka 2.4: Oppisopimustuki. Luokat 8–9: työttömien tulotason ylläpito ja toimeentulotuki – varhaiseläkkeet.
Lähde: Eurostat – Työvoimapolitiittinen tietokanta (LMP).

Tulonjako

Väestön suurituloisimman viidenneksen osuus jäsenvaltion kokonaistulosta oli EU:n (EU-25) jäsenvaltioissa vuonna 2001 väestöpainotettuna keskiarvona 4,4 kertaa niin suuri kuin pienituloisimman viidenneksen osuus. Tämä parhaiten ja heikoiten toimeentulevien ero oli pienin Tanskassa (3,2) ja sitten Ruotsissa, Suomessa, Itävallassa ja Saksassa. Suurin se on eteläisissä jäsenvaltioissa, Irlannissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Baltian maita lukuun ottamatta ero on uusissa jäsenvaltioissa yleensä EU:n keskiarvon luokkaa tai sitä pienempi.

Avainindikaattori

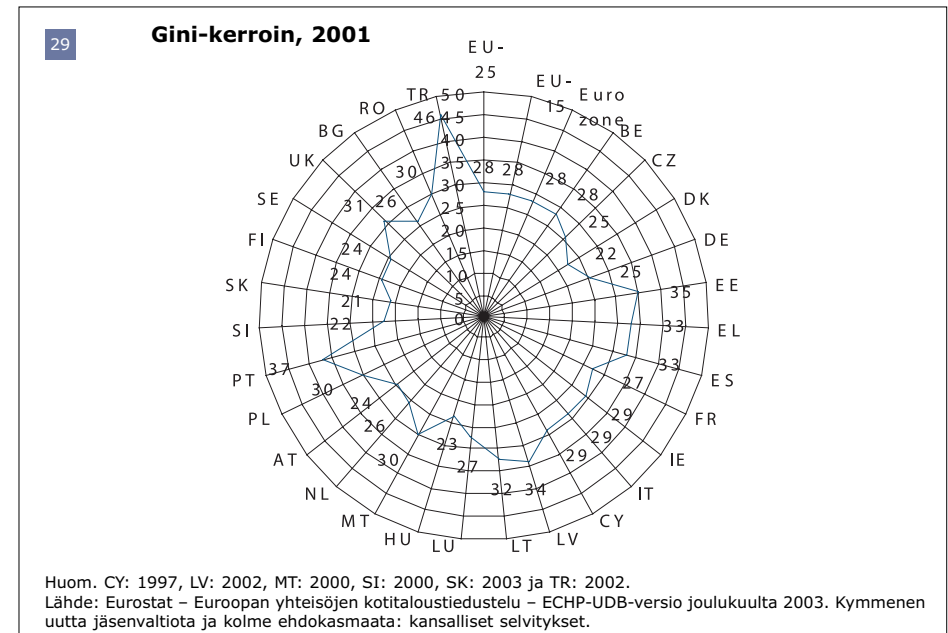
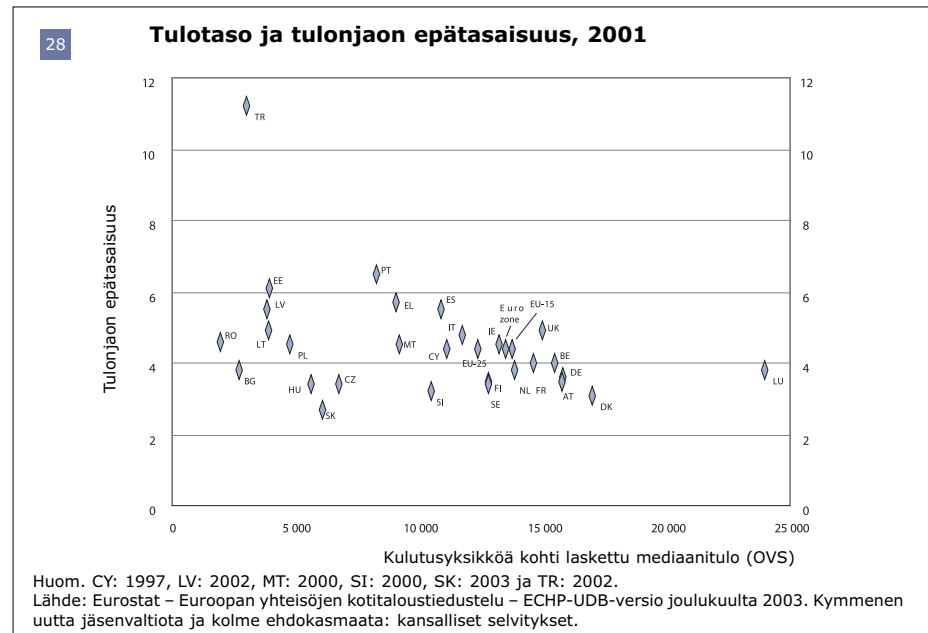
EU-25 EU-15 Euro-zone BE CZ DK DE EE EL ES FR IE IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT SI SK FI SE UK BG RO TR

Tulonjaon epätasaisuus (tuloviidenneksien osuksien suhde), 2001 (Väestön suurituloisimman viidenneksen ja pienituloisimman viidenneksen saamien tulojen suhde. Käytettävissä olevat tulot kulutusyksikköä kohti.)

4,4s 4,4s 4,4s 4,0 3,4 3,1 3,6 6,1 5,7 5,5 4,0 4,5 4,8 4,4 5,5 4,9 3,8 3,4 4,5 3,8 3,5 4,5 6,5 3,2 2,7 3,5 3,4 4,9 3,8 4,6 11,2

Huom. CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 ja TR: 2002.

Lähde: Eurostat – Euroopan yhteisöjen kotitaloustiedustelu – ECHP-UDB-versio joulukuulta 2003. Kymmenen uutta jäsenvaltiota ja kolme ehdokasmaata: kansalliset selvitykset.

Pienituloiset kotitaloudet

Kun tarkastellaan koko väestöä, noin 15 prosentilla EU-25:n kansalaisista kulutusyksikköä kohti laskettu tulo oli alle 60 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta vuonna 2001. Tämä luku vastaa noin 68:aa miljoonaa ihmistä. Kun raja-arvoksi asetetaan 60 prosenttia kansallisesta mediaanitulosta, köyhyysriskin uhkaamien osuus väestöstä oli suhteellisesti suurempi Irlannissa (21 %), Välimeren maissa, Baltian maissa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Suhteellisesti pienempi se oli Benelux-maissa, Saksassa, Itävallassa, Pohjoismaissa sekä Keski- ja Itä-Euroopan maissa. Vanhoista jäsenvaltioista osuus oli pienin Ruotsissa (10 %), ja vielä pienempi se oli eräissä uusissa jäsenvaltioissa, kuten Slovakiassa (5 %) ja Tšekissä (8 %). Tässä yhteydessä on muistettava, että analysoitavana on suhteellinen köyhyys kussakin maassa eikä absoluuttinen köyhyys, joka määriteltäisiin riippumattoman raja-arvon mukaan. Sosiaalietuudet (eläkkeet ja muut tulonsiirrot) pienentävät köyhyysrajan uhkaamien osuutta kaikissa maissa mutta hyvin eritasoisesti: niiden aikaansaama vähennys vaihtelee siten, että se on 50 prosenttia tai alle Kreikassa, Espanjassa, Irlannissa, Portugalissa, Kyproksella ja Maltalla ja suurimmillaan jopa yli 75 prosenttia Ruotsissa, Tšekissä, Unkarissa ja Slovakiassa.

Avainindikaattori

Köyhyysriski ennen sosiaalisia tulonsiirtoja, 2001 (Köyhyysrajan alapuolella elävän väestön prosenttiosuus ennen sosiaalisia tulonsiirtoja. Köyhyysraja on 60 prosenttia kansallisesta kulutusyksikköä kohti lasketusta mediaanitulosta sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen. Eläke- ja perhe-eläke-etuudet lasketaan tuloksi ennen tulonsiirtoja eikä sosiaalisiksi tulonsiirroiksi.)

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Yhteensä	24s	24s	22s	23	18	21	21	25	23	23	24	30	22	18	24	24	23	20	21	21	22	30	24	17	19	19	27	29	19	22	29
Naiset	25s	25s	23s	25	19	24	23	26	24	25	24	32	23	20	25	24	23	21	21	21	25	30	24	18	24	20	29	32	20	23	31
Miehet	23s	22s	21s	21	18	18	20	25	21	22	23	29	21	17	24	24	24	20	21	21	19	31	25	17	17	17	25	26	18	22	28

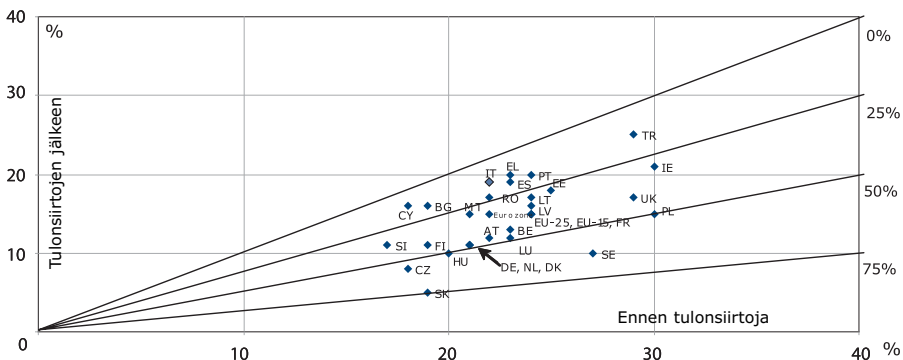
Köyhyysriski sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen, 2001 (Köyhyysrajan alapuolella elävän väestön prosenttiosuus. Köyhyysraja on 60 prosenttia kansallisesta kulutusyksikköä kohti lasketusta mediaanitulosta.)

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Yhteensä	15s	15s	15s	13	8	11	11	18	20	19	15	21	19	16	16	17	12	10	15	11	12	15	20	11	5	11	10	17	16	17	25
Naiset	16s	17s	16s	15	8	12	12	19	22	20	16	23	20	18	16	17	13	10	15	11	14	15	20	12	12	14	11	19	17	17	26
Miehet	14s	14s	14s	12	7	9	10	17	19	17	15	20	19	15	16	17	12	10	15	12	9	16	20	10	3	9	10	15	14	17	25

Huom. CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 ja TR: 2002.

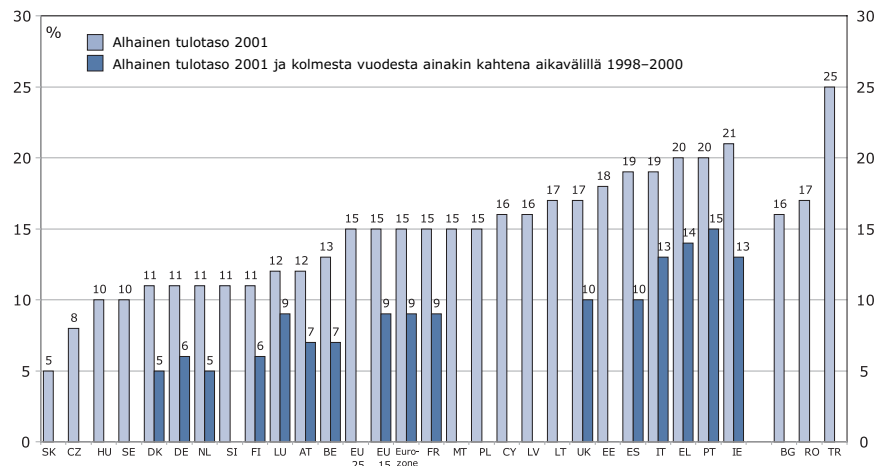
Lähde: Eurostat – Euroopan yhteisöjen kotitaloustiedustelu – ECHP-UDB-versio joulukuulta 2003. Kymmenen uutta jäsenvaltiota ja kolme ehdokasmaata: kansalliset selvitykset.

30 Köyhyysriski ennen sosiaalisia tulonsiirtoja ja niiden jälkeen, 2001

Huom. CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 ja TR: 2002.
Lähde: Eurostat – Euroopan yhteisöjen kotitaloustiedustelu – ECHP-UDB-versio joulukuulta 2003. Kymmenen uutta jäsenvaltiota ja kolme ehdokasmaata: kansalliset selvitykset.

31 Köyhyysriski sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen ja pysyvässä köyhyysriskissä elävät, 2001

Huom. CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 ja TR: 2002.
Lähde: Eurostat – Euroopan yhteisöjen kotitaloustiedustelu – ECHP-UDB-versio joulukuulta 2003. Kymmenen uutta jäsenvaltiota ja kolme ehdokasmaata: kansalliset selvitykset.

Työttömät kotitaloudet ja pienet tulot

Köyhyyden ja sosiaalisen syrjäytymisen suurimpiin syihin kuuluvat työttömyys tai pienet tulot. 25 valtion EU:ssa 10,1 prosenttia 18–59-vuotiaista eli vuonna 2003 työttömässä kotitaloudessa (EU-15: 9,6 %). Kun tarkastellaan 0–17-vuotiaita lapsia, luvut olivat 9,7 % (EU-25) ja 9,8 % (EU-15).

Avainindikaattori

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR			
Työttömissä kotitalouksissa elävät 18–59-vuotiaat, 2003 (Niiden 18–59-vuotiaiden henkilöiden/naisten/miesten prosenttiosuus, jotka elävät kotitaloudessa, jossa kukaan ei käy työssä. 18–24-vuotiaita opiskelijoita, jotka elävät pelkästään samaan ikäryhmään kuuluvista opiskelijoista koostuvissa talouksissa, ei lueta mukaan kaavan osoittajaan eikä nimittäjään.)																																		
Yhteensä	10,1e	9,6e	9,4e	14,4	7,7	10,0p	10,9	9,0	7,2	10,4p	8,5p	9,7	5,2	8,7	7,4	6,3p	11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:	:	:		
Naiset	11,3e	10,8e	10,4e	16,2	9,7	10,7p	10,5	11,4	7,8	11,4p	9,8p	11,3	6,1	8,6	7,4	7,0p	12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:	:	:		
Miehet	8,9e	8,4e	8,3e	12,7	5,8	9,4p	11,3	6,4	6,5	9,3p	7,3p	8,2	4,3	8,9	7,4	5,6p	10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:	:	:		

Lähde: Eurostat – Euroopan unionin työvoimatutkimus

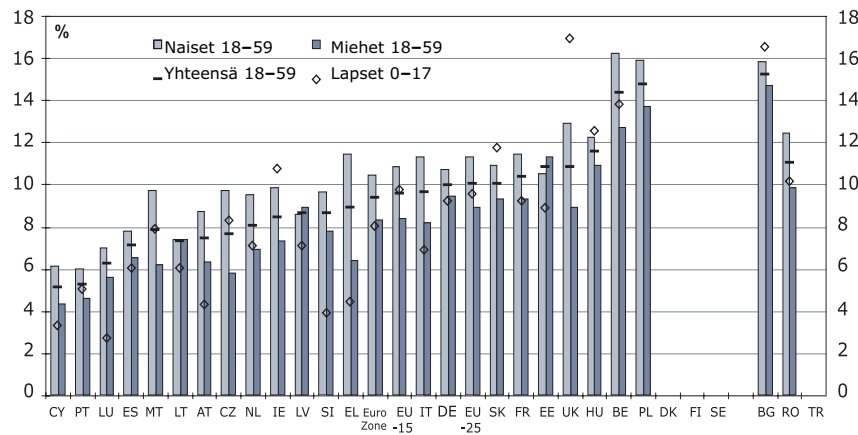
Työttömissä kotitalouksissa elävät 0–17-vuotiaat lapset, 2003 (Niiden 0–17-vuotiaiden prosenttiosuus, jotka elävät kotitaloudessa, jossa kukaan ei käy työssä)

	9,6e	9,8e	8,1e	13,9	8,4	9,3p	9,0	4,5	6,1	9,3p	10,8p	7,0	3,4	7,2	6,1	2,8p	12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:	:	:

Lähde: Eurostat – Euroopan unionin työvoimatutkimus.

32

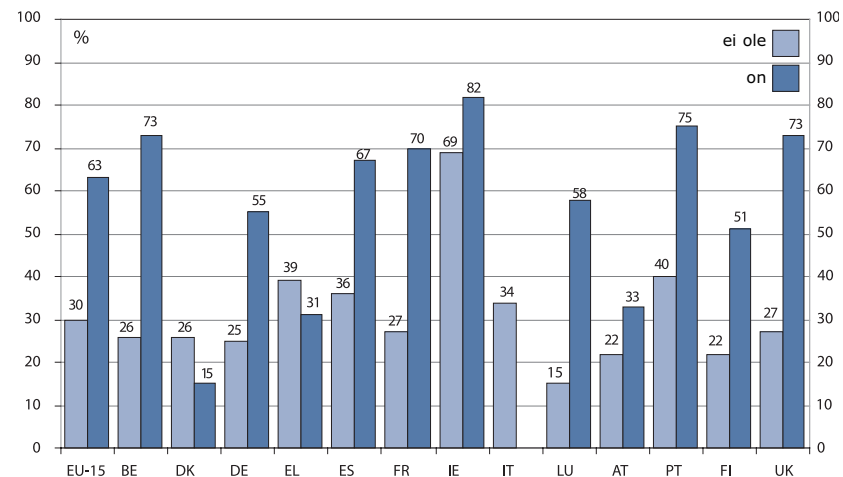
Työttömissä kotitalouksissa elävät, 2003

Lähde: Eurostat – Euroopan unionin työvoimatutkimus.

33

Niiden henkilöiden köyhyyseriski, jotka elävät kotitaloudessa, jossa on työikäisiä, joista kukaan ei ole töissä ja joissa ... huollettavia lapsia, 2001

Lähde: Eurostat – Euroopan yhteisöjen kotitaloustiedustelu – ECHP-UDB-versio joulukuulta 2003.

Naisten ja miesten osallistuminen päätöksentekoon

Naiset ovat vuodesta 1984 lähtien vahvistaneet jokaisissa vaaeissa edustustaan Euroopan parlamentissa, ja tammikuussa 2004 heidän osuutensa oli 31 prosenttia (viimeisimmät vaalit kesäkuussa 1999). Kansallisissa parlamenteissa tai niiden alahuoneissa naisten aliedustus jatkuu edelleen kaikissa jäsenvaltioissa: vuonna 2003 naisten osuus näissä elimissä vaihteli Maltaan 8 prosentista Ruotsin 45 prosenttiin.

Avainindikaattori

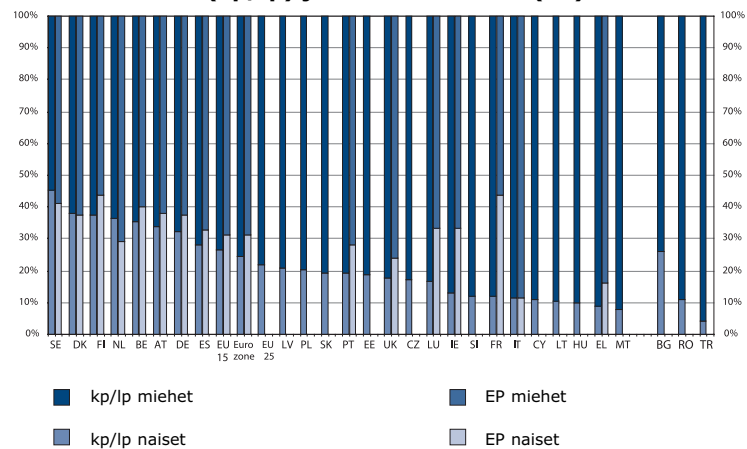
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Naisten prosenttiosuus kansallisen tai liittoparlamentin ainoassa kamarissa tai alahuoneessa sekä Euroopan parlamentissa, marraskuu 2003 (kp/lp) ja tammikuu 2004 (EP)																															
kp/lp	21,4i	25,8i	24,6i	35,3	17,0	38,0	32,2	18,8	8,7	28,3	12,2	13,3	11,5	10,7	21,0	10,6	16,7	9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4
EP	-	31,0i	31,5i	40,0	-	37,5	37,4	-	16,0	32,8	43,7	33,3	11,5	-	-	-	33,3	-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-

Huom.: 1) kp/lp = kansallinen tai liittoparlamentti; EP = Euroopan parlamentti. 2) Kansalliset parlamentit toimittivat tiedot 30. marraskuuta 2003 mennessä ja Euroopan parlamentti tammikuussa 2004. 3) kp/lp:lle EU-25:n, EU-15:n ja euroalueen luvut ovat vastaavien jäsenvaltioiden prosenttilukujen keskiarvoja, kun taas EP:lle EU-15:n ja euroalueen luvut ovat naisten prosenttiosuuksia kaikista kyseisten maiden europarlamentaarikoista. EP:n 15 jäsenvaltion prosenttiosuuksien keskiarvo on 32,6 % ja euroalueen jäsenvaltioiden prosenttiosuuksien keskiarvo on 32,2 %.

Lähteet: The Inter-Parliamentary Union (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) ja Euroopan parlamentti (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>).

34

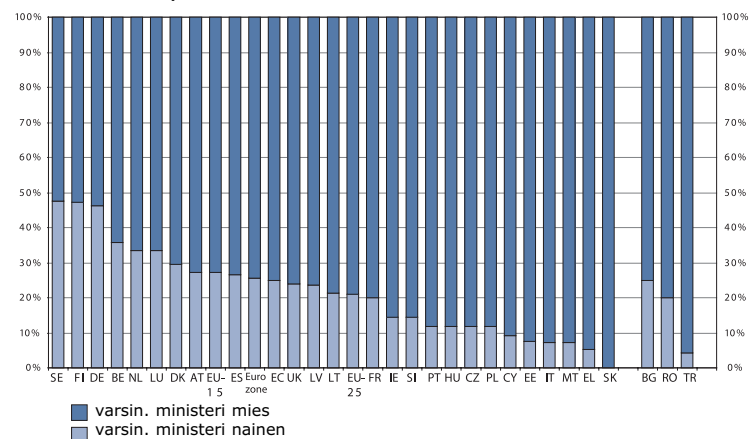
Naisten ja miesten prosenttiosuus kansallisen tai liittoparlamentin ainoassa kamarissa tai alahuoneessa sekä Euroopan parlamentissa, marraskuu 2003 (kp/lp) ja tammikuu 2004 (EP)

Lähteet: The Inter-Parliamentary Union (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) ja Euroopan parlamentti (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>).

35

Naisten ja miesten prosenttiosuus kansallisten hallitusten varsinaisista ministereistä ja Euroopan komission (EC) komissaareista, 2003

Lähteet: Kansalliset lähteet ja Euroopan komissio (http://europa.eu.int/comm/commissioners/index_fi.htm).

Naisten ja miesten ansiotulot

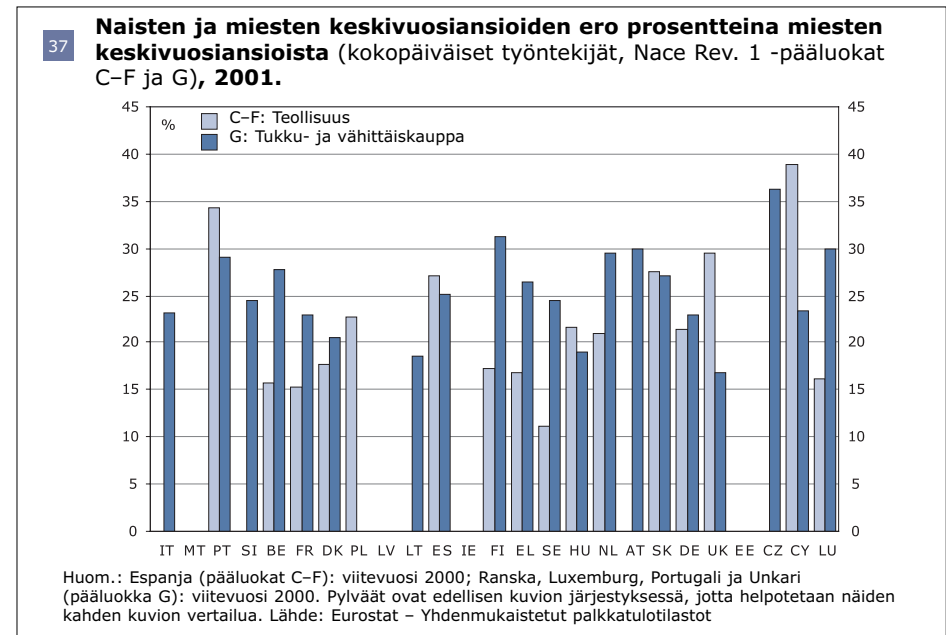
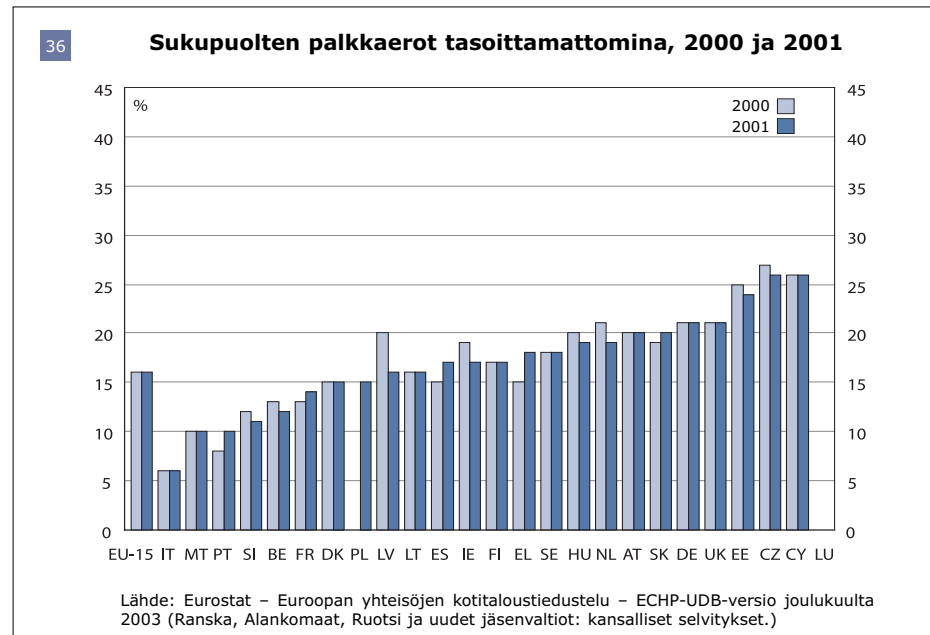
Vanhon jäsenvaltioiden muodostamassa 15 maan EU:ssa naisten keskimääräiset bruttotuntiansiot olivat vuonna 2001 arviolta 16 prosenttia pienemmät kuin miesten. Uusia jäsenvaltioita koskevat tilastot eivät ole täysin vertailukelpoisia, mutta ne on kuitenkin otettu mukaan tarkasteluun. Erot ovat pienimmät Italiassa, Maltalla, Portugalissa ja Sloveniassa, suurimmat taas Tšekissä, Virossa, Saksassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa. EU:n tasolla erot ovat pysyneet samantasoisina vuodesta 1994, jolta varhaisimmat käytettävissä olevat tiedot ovat. Sukupuolten palkkaerojen kaventamiseksi on puututtava sekä suoraan palkanmaksuun kohdistuvaan syrjintään että työmarkkinaosuuteen, ammatinvalintaan ja uralla etenemiseen liittyvään epäsuoraan syrjintään.

Avainindikaattori

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Sukupuolten palkkaerot tasoittamattomina, 2001 (Naisten ja miesten keskimääräisten bruttotuntiansioiden ero prosentteina miesten keskimääräisistä bruttotuntiansioista. Perusjoukko on kaikki 16–64-vuotiaat, jotka työskentelevät vähintään 15 tuntia viikossa.)	2001	16s	12	26	15	21	24	18	17	14	17	6	26	16	16	18	19	10	19	20	15	10	11	20	17	18	21	:	18	:	

Huom. EU-15: Vanhojen jäsenvaltioiden arvojen painotettu keskiarvo ilman puuttuvia maita.
 Tšekki: Mukana vain yli 9 työntekijän yrityksissä työskentelevät kokopäiväiset työntekijät.
 Kypros ja Bulgaria: Vain kokopäiväiset työntekijät.
 Luxemburg: Vuoden 1996 tiedot.
 Unkari: Mukana vain yli 5 työntekijän yrityksissä työskentelevät kokopäiväiset työntekijät.
 Alankomaat: Tiedot perustuvat vuosiansioihin ylityökorvaukset ja epäsäännölliset korvaukset mukaan luettuina.
 Puola: Mukana vain yli 9 työntekijän yrityksissä työskentelevät.
 Slovenia: Mukana julkisten yritysten työntekijät ja yli 2 työntekijän yksityisissä yrityksissä työskentelevät.
 Ruotsi: Tiedot perustuvat kokopäiväisiksi muunnettuihin kuukausiansioihin, eivät tuntiansioihin.

Lähde: Eurostat – Euroopan yhteisöjen kotitaloustiedustelu – ECHP-UDB-versio joulukuulta 2003 (Ranska, Alankomaat, Ruotsi sekä uudet jäsenmaat: kansalliset selvitykset)

Elinajanodote ja terveen elinajan odote

Elinajanodote pitenee edelleen ja oli 15 jäsenvaltion EU:ssa vuonna 2001 naisilla 81,6 ja miehillä 75,5 vuotta. Naiset elävät miehiä pitempään kaikissa 25 jäsenvaltiossa ja kolmessa ehdokasmaassa. 15 jäsenvaltion EU:ssa voitiin vuonna 1996 odottaa, että naiset saavuttavat keskimäärin 66 vuoden iän ja miehet 63 vuoden iän ennen toimintarajoitteiden ilmaantumista.

Avainindikaattori

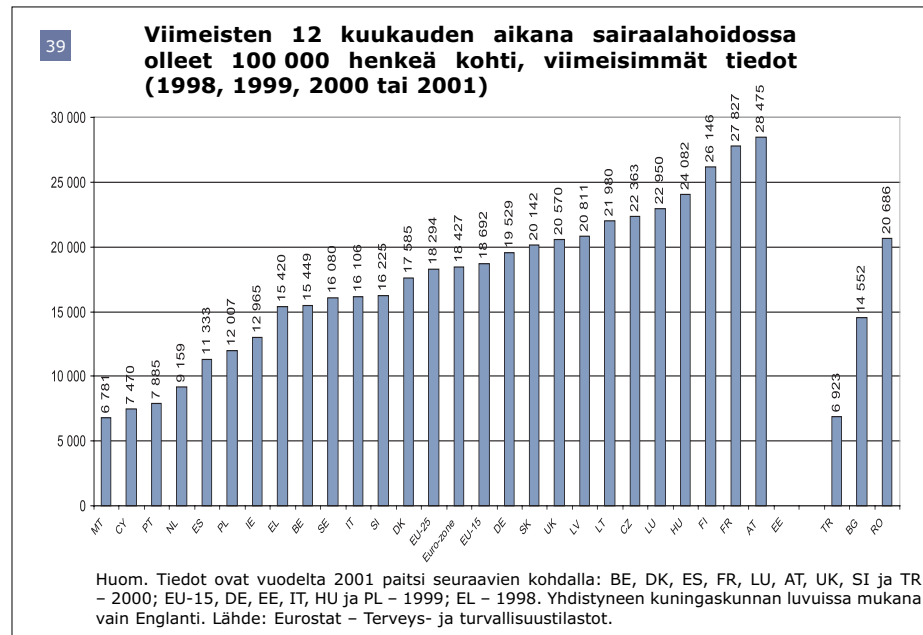
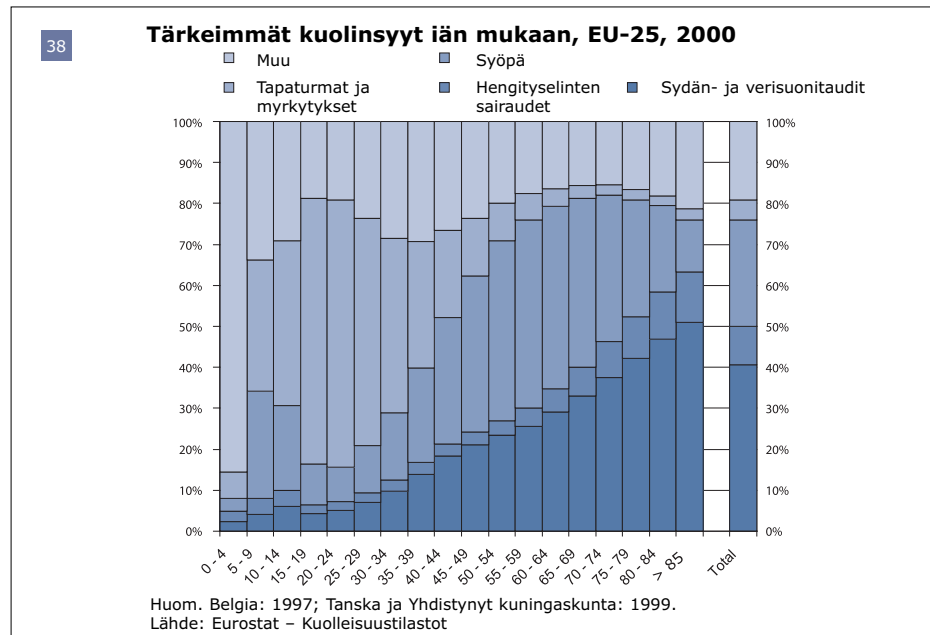
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Elinajanodote syntyessä, 2001 (Vastasyntyneen lapsen odotettavissa oleva keskimääräinen elinikä vuosina olettaen, että syntymähetken ikäkohtainen kuolleisuustodennäköisyys pysyy samana koko eliniän)																															
Naiset	:	81,6	81,8	80,1	78,6	79,3	81,0	76,4	80,7	82,9	82,9	79,6	82,8	81,0	76,6	77,4	80,8	76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0
Miehet	:	75,5	75,4	74,5	72,1	74,7	75,0	64,9	75,4	75,6	75,5	74,6	76,7	76,1	65,2	65,9	75,3	68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4

Huom. Saksa ja Yhdistynyt kuningaskunta: vuoden 2000 tiedot.
Lähteet: Eurostat – Väestötilastot, Turkki: Euroopan neuvosto.

Toimintarajoitteettoman elinajan odote syntyessä, 1996

Naiset	:	66	:	69	:	62	69	:	70	68	63	67	70	:	:	:	64	:	:	63	66	:	61	:	:	59	:	62	:	:	:
Miehet	:	63	:	65	:	62	63	:	67	65	60	64	67	:	:	:	61	:	:	63	62	:	59	:	:	56	:	61	:	:	:

Lähde: Eurostat – Kuolleisuustilastot ja Euroopan yhteisen kotitaloustiedustelu

Tapaturmat ja työhön liittyvät terveysongelmat

Vuonna 2001 EU:ssa joutui noin 3,8 prosenttia työntekijöistä yli kolmen päivän poissaolon vaatineen työtapaturman uhriksi. Luku oli 6,1 prosenttia, kun mukaan luetaan tapaturmat, jotka vaativat enintään kolmen päivän poissaolon tai eivät poissaoloa lainkaan. Vuodesta 1994 lähtien yli kolmen poissaolopäivän vaativien työtapaturmien määrä on pienentynyt 15 prosenttia (indeksin arvo 1998 = 100, 2001 = 94 ja 1994 = 111). Vuosina 1998–1999 kärsi työhön liittyvistä terveysongelmista 5,4 prosenttia työntekijöistä. Vuonna 2000 menetettiin noin 500 miljoonaa työpäivää työtapaturmien (150 miljoonaa) ja työhön liittyvien terveysongelmien (350 miljoonaa) vuoksi. Tieliihenkuolemat ovat vähentyneet 46 prosenttia vuodesta 1970, mutta vielä vuonna 2001 tieliikenteessä sai EU-15:ssa surmansa yli 40 000 ihmistä.

Avainindikaattori

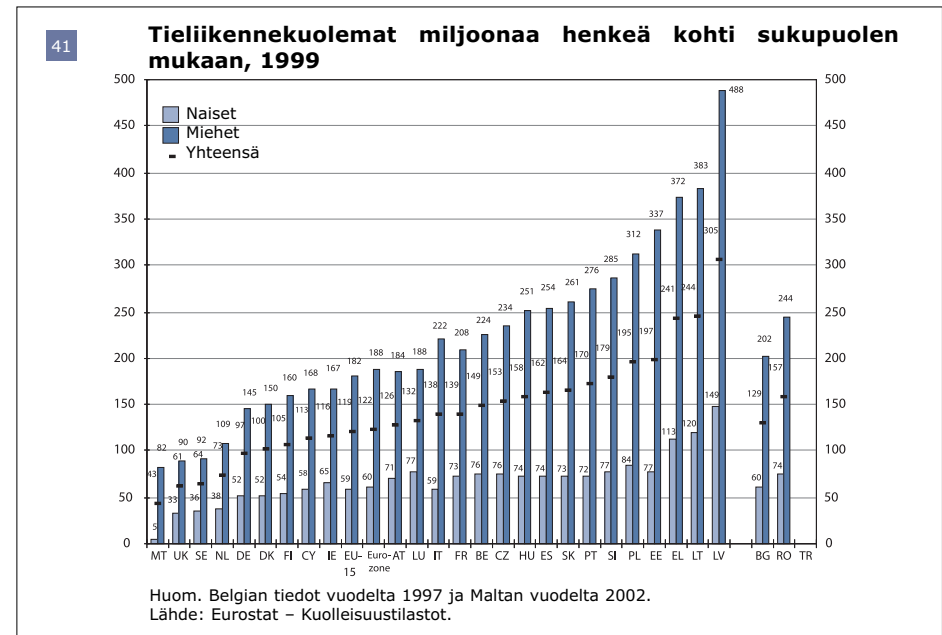
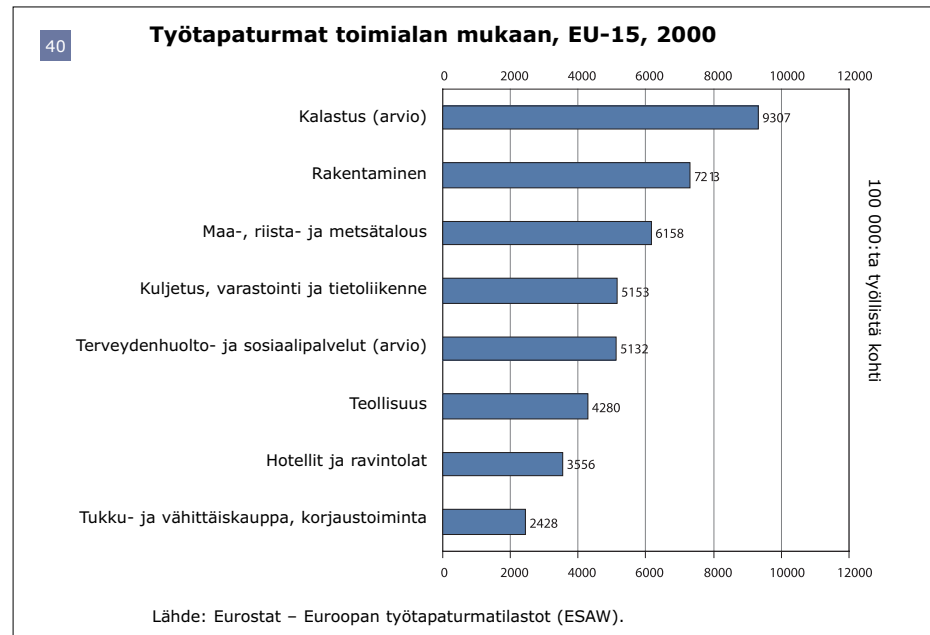
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Vakavat työtapaturmat, 2001 (esiintyvyyteen 100 000:ta työntekijää kohti perustuva indeksi, 1998 = 100)																															
Yhteensä	94p	94p	92p	83	91	82	88	132	86	106	98	105	92	112	116	85	97	86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90
Naiset	100p	100p	98p	88	97	88	94	181	77	110	110	173	88	123	:	87	101	90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:
Miehet	93p	93p	92p	84	89	83	89	120	89	108	94	91	96	100	:	87	98	85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:

Huom.: Portugali: Vuoden 2000 tiedot. EU-25, EU-15 ja Euroalue: vuoden 2001 kokoomatiedot alustavia, koska Portugalin tiedot puuttuvat (käytetty vuoden 2000 tietoja).
Lähde: Eurostat – Euroopan työtapaturmatilastot (ESAW)

Kuolemaan johtaneet tapaturmat, 2001

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Yhteensä	80p	79p	77p	124	96	55	65	78	78	81	79	43	62	62i	140	105	37i	71	48i	79	94	92	104	105	71	98*	105	92	100	97	92

Huom. Portugali: Vuoden 2000 tiedot. Kyproksen, Luxemburgin ja Maltan arvot: kuolemaan johtavia tapaturmien määrä vähäinen. EU-25, EU-15 ja Euroalue: vuoden 2001 kokoomatiedot alustavia, koska Portugalin tiedot puuttuvat (käytetty vuoden 2000 tietoja).
Lähde: Eurostat – Euroopan työtapaturmatilastot (ESAW).

LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	Avainindikaattori	Nro
20,9	22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	Vanhushuoltosuuhde	3
5,9	0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e	Arvioitu nettomuuttoaste	4
69,8	85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:	Nuorten koulutustaso – yhteensä	5t
65,5	85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:	Nuorten koulutustaso – naiset	5f
74,0	85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:	Nuorten koulutustaso – miehet	5m
7,7	3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:	Elinikäinen oppiminen – yhteensä	6t
6,4	3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:	Elinikäinen oppiminen – naiset	6f
8,9	2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:	Elinikäinen oppiminen – miehet	6m
63,7	56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6	Työllisyysaste – yhteensä	7at
51,6	50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5	Työllisyysaste – naiset	7af
75,6	63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5	Työllisyysaste – miehet	7am
28,3	26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8	Iäkkäitten työllisyysaste – yhteensä	7bt
18,6	18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0	Iäkkäitten työllisyysaste – naiset	7bf
37,9	36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3	Iäkkäitten työllisyysaste – miehet	7bm
2,8	5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3	Työttömyysaste – yhteensä	8at
3,9	5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4	Työttömyysaste – naiset	8af
2,1	6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7	Työttömyysaste – miehet	8am
0,8	2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2	Pitkäaikaistyöttömyysaste – yhteensä	8bt
1,0	2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6	Pitkäaikaistyöttömyysaste – naiset	8bf
0,6	2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0	Pitkäaikaistyöttömyysaste – miehet	8bm
21,2	19,9	18,3	27,6	28,4	:	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2	:	:	:	Sosiaalisen suojelun menot prosenttiosuutena BKT:stä	9
39,4	42,6	53,8	41,8	49,5	:	45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	:	:	:	Vanhuus- ja perhe-eläke-etuuksien prosenttiosuus kaikista sosiaalietuuksista	10
:	:	:	0,920	0,423	:	0,248	:	:	0,692	1,341	0,073	:	:	:	Aktiiviseen työvoimapolitiikkaan käytetyt julkiset varat prosentteina BKT:stä	11
3,8	3,4	4,5	3,8	3,5	4,5	6,5	3,2	2,7	3,5	3,4	4,9	3,8	4,6	11,2	Tulonjaon epätasaisuus	12
23	20	21	21	22	30	24	17	19	19	27	29	19	22	29	Köyhyysriski ennen sosiaalisia tulonsiirtoja – yhteensä	13at
23	21	21	21	25	30	24	18	24	20	29	32	20	23	31	Köyhyysriski ennen sosiaalisia tulonsiirtoja – naiset	13af
24	20	21	21	19	31	25	17	17	17	25	26	18	22	28	Köyhyysriski ennen sosiaalisia tulonsiirtoja – miehet	13am
12	10	15	11	12	15	20	11	5	11	10	17	16	17	25	Köyhyysriski sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen – yhteensä	13bt
13	10	15	11	14	15	20	12	12	14	11	19	17	17	26	Köyhyysriski sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen – naiset	13bf
12	10	15	12	9	16	20	10	3	9	10	15	14	17	25	Köyhyysriski sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen – miehet	13bm
6,3p	11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:	Työttömissä kotitalouksissa elävät 18–59-vuotiaat – yhteensä	14at
7,0p	12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:	Työttömissä kotitalouksissa elävät 18–59-vuotiaat – naiset	14af
5,6p	10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:	Työttömissä kotitalouksissa elävät 18–59-vuotiaat – miehet	14am
2,8p	12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:	Työttömissä kotitalouksissa elävät 0–17-vuotiaat lapset	14b
16,7	9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4	Naisten prosenttiosuus kansallisen tai liittoparlamentin ainoassa kamarissa tai alahuoneessa	15af
33,3	-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-	Naisten prosenttiosuus Euroopan parlamentissa	15bf
18	19	10	19	20	15	10	11	20	17	18	21	:	18	:	Sukupuolten palkkaerot tasoittamattomina	16
80,8	76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0	Elinajanodote syntyessä – naiset	17af
75,3	68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4	Elinajanodote syntyessä – miehet	17am
64	:	:	63	66	:	61	:	:	59	:	62	:	:	:	Toimintarajoitteettoman elinajan odote syntyessä – naiset	17bf
61	:	:	63	62	:	59	:	:	56	:	61	:	:	:	Toimintarajoitteettoman elinajan odote syntyessä – miehet	17bm
97	86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90	Vakavat työtaturmat – yhteensä	18at
101	90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:	Vakavat työtaturmat – naiset	18af
98	85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:	Vakavat työtaturmat – miehet	18am
37i	71	48i	79	94	92	104	105	71	98b	105	92	100	97	92	Kuolemaan johtaneet työtaturmat	18b

Avainindikaattorien lukuohjeet

- 3 65 vuotta täyttäneitä oli EU-25:ssä 24,1 prosenttia työikäisestä väestöstä (15–64-vuotiaista) vuonna 2003.
- 4 Vuonna 2002 oli EU-15:ssä väkiluvun muutoksen ja luonnollisen väestönkasvun erotus tuhatta asukasta kohti +2,8 (maahanmuuttajia siis enemmän kuin maastamuuttajia).
- 5t Vuonna 2002 EU-25:n väestöstä 76,6 prosenttia oli suorittanut vähintään keskiasteen tutkinnon (ylioppilastutkinto, Baccalauréat, Abitur, oppisopimuskoulutus tai vastaava).
- 6t Vuonna 2002 EU-25:ssä 8,0 prosenttia 25–64-vuotiaista oli osallistunut yleissivistävään tai ammatilliseen koulutukseen neljän kyselyä edeltäneen viikon aikana.
- 7at EU-25:ssä 15–64-vuotiaista oli 62,9 prosenttia työllisiä vuonna 2002.
- 7bt EU-25:ssä 55–64-vuotiaista oli 38,7 prosenttia työllisiä vuonna 2002.
- 8at EU-25:n aktiiviväestöstä (työvoimasta eli työllisistä ja 15–74-vuotiaista työnhakijoista) 8,8 prosenttia oli työttömänä vuonna 2002.
- 8bt EU-25:n aktiiviväestöstä (työvoimasta eli työllisistä ja 15–74-vuotiaista työnhakijoista) 3,8 prosenttia oli vuonna 2002 ollut työttömänä vähintään vuoden.
- 9 Vuonna 2001 sosiaalisen suojelun menot olivat EU-15:ssä 27,5 prosenttia bruttokansantuotteesta.
- 10 EU-25:ssä vanhuus- ja perhe-eläke-etuudet ovat suurin yksittäinen sosiaalisen suojelun menoerä (46,1 % kaikista etuuksista vuonna 2001).
- 11 Vuonna 2001 EU-15:ssä käytettiin aktiivisiin työvoimapolitiisiin toimiin julkisia varoja 0,663 prosenttia bruttokansantuotteesta.
- 12 Väestön suurituloisimman viidenneksen osuus jäsenvaltion kokonaistulosta oli vuonna 2001 EU:n (EU-25) jäsenvaltioissa väestöpainotettuna keskiarvona 4,4 kertaa niin suuri kuin pienituloisimman viidenneksen osuus kyseisen jäsenvaltion kokonaistulosta.
- 13at Vuonna 2001 EU-25:ssä 24 prosenttia väestöstä olisi elänyt köyhyysrajan alapuolella ilman sosiaalisia tulonsiirtoja. Köyhyysraja on 60 prosenttia kansallisesta kulutusyksikköä kohti lasketusta mediaanitulosta (sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen). Vanhuus- ja perhe-eläkkeet lasketaan tuloksi ennen tulonsiirtoja eikä sosiaalisiksi tulonsiirroiksi.
- 13bt Vuonna 2001 EU-25:ssä 15 prosenttia väestöstä eli köyhyysrajan alapuolella vielä sosiaalisten tulonsiirtojenkin jälkeen. Köyhyysraja on 60 prosenttia kansallisesta kulutusyksikköä kohti lasketusta mediaanitulosta (sosiaalisten tulonsiirtojen jälkeen).
- 14at Vuonna 2003 EU-25:ssä 10,1 prosenttia 18–59-vuotiaista eli taloudessa, jossa kukaan ei käynyt työssä. 18–24-vuotiaita opiskelijoita, jotka elävät pelkästään samaan ikäryhmään kuuluvista opiskelijoista koostuvissa talouksissa, ei lueta mukaan kaavan osoittajaan eikä nimittäjään.
- 14b Vuonna 2003 EU-25:ssä 9,6 prosenttia 0–17-vuotiaista lapsista asui taloudessa, jossa kukaan ei käynyt työssä.
- 15af Marraskuussa 2003 Ruotsin kansallisen tai liittoparlamentin ainoan kamarin tai alahuoneen (Ruotsin tapauksessa: kansallisen parlamentin ainoan kamarin) jäsenistä (puhemiehet mukaan lukien) oli 45,3 prosenttia naisia.
- 15bf Euroopan parlamentissa Ruotsin edustajista oli 40,9 prosenttia naisia tammikuussa 2004.
- 16 EU-15:ssä naisten keskimääräiset bruttotuntiansiot olivat vuonna 2001 16 prosenttia pienemmät kuin miesten. Perusjoukkona ovat kaikki 16–64-vuotiaat, jotka työskentelevät vähintään 15 tuntia viikossa.
- 17a Vastasyntyneen lapsen odotettavissa oleva keskimääräinen elinikä vuosina olettaen, että syntymähetken ikäkohtainen kuolleisuustodennäköisyys pysyy samana koko eliniän, oli EU-15:ssä vuonna 2001 tytöillä 81,6 ja pojilla 75,5 vuotta.
- 17b Odotettavissa oleva elinikä ilman toimintarajoitteita on EU-15:ssä naisilla keskimäärin 66 ja miehillä keskimäärin 63 vuotta (vuoden 1996 tiedot).
- 18at EU-25:ssä sattui vuonna 2001 vakavia (yli kolmen päivän poissaoloa vaativia) työtapaturmia 100 000:ta työllistä kohti 6 prosenttia vähemmän kuin vuonna 1998.
- 18b EU-25:ssä sattui vuonna 2001 kuolemaan johtaneita työtapaturmia 100 000:ta työllistä kohti 20 prosenttia vähemmän kuin vuonna 1998.

Liite 3: Symbolit, maakoodit ja maaryhmät sekä muut lyhenteet

Symbolit

Taulukoissa käytetyt symbolit

Varsinaisen datan tilalla käytetyt erikoismerkit:

:	ei saatavana
0	alle puolet käytetystä arvosta
-	ei sovellettavissa, reaalisesti nolla tai vakioarvona nolla

Data-arvoon liitetyt erityispiirrettä kuvaavat merkinnät:

b	katko sarjassa (ks. selitykset)
e	arvio
f	ennuste
i	lisätietoja (varsinaisen esityksen) taulukkoa seuraavassa huomautuksessa
p	alustava arvo
r	tarkistettu arvo
s	Eurostatin arvio
u	epäluotettavat tai epävarmat tiedot (ks. selitykset)

Muut symbolit

%	prosentti

Maakoodit ja maaryhmät

Maakoodit

AT	Itävalta	BE	Belgia	BG	Bulgaria	CY	Kypros
CZ	Tšekki	DE	Saksa	DK	Tanska	EE	Viro
EL	Kreikka	ES	Espanja	FI	Suomi	FR	Ranska
HU	Unkari	IE	Irlanti	IT	Italia	LU	Luxemburg
LV	Latvia	LT	Liettua	MT	Malta	NL	Alankomaat
PL	Puola	PT	Portugali	RO	Romania	SE	Ruotsi
SI	Slovenia	SK	Slovakia	TR	Turkki	UK	Yhdistynyt kuningaskunta

Maaryhmät

EU-25	Euroopan unionin 25 jäsenvaltiota 1.5.2004 alkaen: BE, CZ, DK, DE, EE, EL, ES, FR, IE, IT, CY, LV, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PL, PT, SI, SK, FI, SE ja UK
EU-15	Euroopan unionin 15 jäsenvaltiota 30.4.2004 saakka: BE, DK, DE, EL, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT, FI, SE ja UK
Euroalue	Euroalueeseen osallistuvat 11 maata (BE, DE, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT ja FI) 31.12.2000 asti ja 12 maata 1.1.2001 alkaen (edellä mainitut 11 maata ja EL).

Vanhat jäsenvaltiot ovat EU-15-maat.

Uudet jäsenvaltiot ovat Kypros, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Slovakia, Slovenia, Tšekki, Unkari ja Viro.

Ehdokasmaat ovat Bulgaria, Romania ja Turkki.

Eteläiset jäsenvaltiot ovat Kreikka, Espanja, Italia ja Portugali.

Pohjoismaihin kuuluvat jäsenvaltiot ovat Tanska, Suomi ja Ruotsi.

Benelux-maat ovat Belgia, Alankomaat ja Luxemburg.

Baltian maat ovat Viro, Latvia ja Liettua.

Muut lyhenteet

EU	Euroopan unioni	Eurostat	Euroopan yhteisöjen tilastotoimisto
BKT	bruttokansantuote	ILO	Kansainvälinen työjärjestö
OVS	ostovoimastandardi	NACE Rev. 1	Euroopan yhteisön tilastollinen toimialaluokitus